Beheerplan Natura 2000-gebied

YERSEKE EN KAPELSE MOER 2018-2024

Provincie Zeeland

De provincie Zeeland en de Minister van Infrastructuur en Waterstaat hebben op grond van artikel 2.3 van de Wet natuurbescherming (Wnb) dit Natura 2000 beheerplan vastgesteld. Dit beheerplan bevat de maatregelen die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied te bereiken en de beoogde resultaten van deze maatregelen.

Provincie Zeeland

Beheerplan Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer (2018 – 2024)

Colofon

Uitgave
Dit beheerplan Yerseke en Kapelse Moer is een uitgave van de Provincie Zeeland.

Bevoegd gezag
Provincie Zeeland, Postbus 6001, 4330 LA Middelburg,
0118-631011, provincie@zeeland.nl

Beheerorganisaties
Stichting Het Zeeuwse Landschap, Postbus 25, 4450 AA Heinkenszand,
0113-569110, info@hetzeeuwse-landschap.nl

Staatsbosbeheer Zeeland-Zuid, Baaijenhovenseweg 4a, 4364 RH Grijpskerke,
088-2848230, info@staats-bosbeheer.nl

Bezoekadres
Provinciehuis, Abdij 6
4331BK Middelburg

Contact
www.zeeland.nl

Inhoud

Colofon 2
Inhoud 3
Samenvatting 6
Een beheerplan voor Yerseke en Kapelse Moer 6
1. Inleiding 9
1.1. Aanleiding 9
1.2. Doelstelling 9
1.3. Natuurbescherming: aanwijzing, doelen en visie 9
1.4. Totstandkoming van het beheerplan 10
1.5. Procedure 11
1.6. Opzet 11
2. Natuurbescherming: wetgeving en doelen 12
2.1. Inleiding 12
2.2. Aanleiding: natuurwetgeving 12
2.3. Kernopgaven 12
2.4. Algemene instandhoudingsdoelstellingen 13
2.4.1. Specifieke instandhoudingsdoelstellingen 13
3. Karakteristiek van het gebied 16
3.1. Algemene beschrijving en ligging 16
3.2. Abiotiek 17
3.3. Waterhuishouding 20
3.3.1. Yerseke Moer 20
3.3.2. Kapelse Moer 21
3.4. Karakteristiek gebruik van het gebied 22
3.5. Bestuurlijke kenmerken 22
4. Relatie met andere plannen en regelgeving 23
4.1. Inleiding 23
4.2. Ruimtelijke ontwikkelingsplannen 23
4.3. Natuurnetwerk Zeeland (NNZ) 24
4.4. Ganzenbeleid 25
4.5. Kaderrichtlijn water (KRW) 27
4.6. Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR) 27
4.7. Programma Aanpak Stikstof (PAS) 28
4.8. Archeologie 29
5. Voorwaarden, uitgangssituatie en trends natuur 30
5.1. Inleiding 30
5.2. Voorwaarden habitattypen en soorten 30
5.2.1. Voorwaarden habitattypen 30
5.2.2. Voorwaarden kolgans 32
5.2.3. Voorwaarden smient 34
5.3. Uitgangssituatie natuur 35
5.3.1. Habitattype Zilte pionierbegroeiingen 35
5.3.2. Habitattype Schorren en zilte graslanden 35
5.3.3. Verspreiding en oppervlakte habitattypen 36
5.3.4. Kwaliteit habitattypen 38

5.3.5. Kolgans 41
5.3.6. Smient 44
6. Visie en instandhoudingsmaatregelen 46
6.1. Visie op de instandhoudingsdoelen 46
6.2. Instandhoudings- en overig beheer 49
6.3. Beperkingen ten aanzien van archeologie en cultuurhistorie 51
7. Inventarisatie huidig gebruik 52
7.1. Landbouw 52
7.2. Natuurbeheer 54
7.2.1. Yerseke Moer 54
7.2.2. Kapelse Moer 56
7.3. Monitoring 58
7.4. Handhaving en toezicht 58
7.5. Faunabeheer en schadebestrijding 58
7.6. Waterbeheer 59
7.7. Recreatie en sport 60
7.8. Bebouwing en bedrijvigheid 61
7.9. Infrastructuur, verkeer en vervoer 63
7.10. Verleende vergunningen 66
8. Beoordeling huidig gebruik 67
8.1. Inleiding 67
8.2. Methodiek toetsing huidig gebruik 68
8.3. Indeling in categorieën 70
8.4. Toetsing gebruik en beheer binnen en buiten het Natura 2000-gebied 71
8.4.1. Landbouw 71
8.4.2. Natuurbeheer 73
8.4.3. Monitoring 74
8.4.4. Handhaving en toezicht 75
8.4.5. Faunabeheer en schadebestrijding 75
8.4.6. Waterbeheer 77
8.4.7. Recreatie en sport 79
8.4.8. Bebouwing en bedrijvigheid 81
8.4.9. Infrastructuur, verkeer en vervoer 82
8.5. Cumulatie 85
8.6. Conclusie toetsing huidig gebruik 86
8.7. Overige gebruiksvormen 88
9. 9 Monitoring en evaluatie 90
9.1. Provinciaal monitoringsplan Zeeland 90
9.2. Monitoring en beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000 90
9.3. Bestaande monitoring 90
9.3.1. Yerseke Moer 90
9.3.2. Kapelse Moer 91
9.4. Gewenste monitoring 92
9.5. Taakverdeling 93
9.6. Evaluatie 94
10. Communicatie, voorlichting en handhaving 95

10.1. Uitgangspunten communicatie 95
10.2. Onderdelen van communicatie en voorlichting 95
10.3. Toezicht en handhaving 96
10.3.1. Naleving door preventie en handhaving 96
10.3.2. Wat is handhaving 96
10.3.3. Vormen van toezicht 97
10.3.4. Sanctiestrategie 98
11. Financiering 99
11.1. Inleiding 99
11.2. Kosten en dekking 99
12. Programmering afspraken 100
12.1. Inleiding 100
12.2. Programmering afspraken 100
Literatuur 101
Bijlagen 104
Bijlage A Kaart begrenzing Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer 105
Bijlage B Habitattypen gerelateerd aan plantengemeenschappen 106
Bijlage C Typische soorten per habitattype 111
Bijlage D Project- en klankbordgroep 116
Bijlage E Seizoensgemiddelden kolgans en smient 117
Bijlage F Verklarende woordenlijst 118
Bijlage G Synopsistabel 122

Samenvatting

Een beheerplan voor Yerseke en Kapelse Moer

Voor u ligt het beheerplan voor het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer. Het beheerplan biedt richtlijnen en kaders voor natuurbeheer, natuurbescherming en activiteiten in het Natura 2000-gebied. Dit beheerplan heeft als doel de beschermde natuur in het gebied in stand te houden en te zorgen dat activiteiten en gebruik van het gebied nu en in de toekomst duurzaam worden ingezet.

Het gebied

De Yerseke en Kapelse Moer liggen op Zuid-Beveland in de polder 'De Breede Watering Bewesten Yerseke'. De polder is ontstaan in de twaalfde eeuw, door de aanleg van een ringdijk. Eigenlijk bestaat het gebied uit twee delen, die worden gescheiden door het later gegraven Kanaal door Zuid-Beveland: de Yerseke Moer en de Kapelse Moer. In beide gebieden werd tot de zestiende eeuw zout gewonnen door het zoute veen op te graven en te verbranden: het zogenoemde moeren of moerneren. De putten werden daarna weer gedempt met de uitgegraven klei. Daardoor ontstond een terrein met een herkenbaar 'hollebollig' reliëf, dat nog altijd duidelijk is te zien. Ook de kreekruggen geven de polders reliëf. Het andere gebied bestaat vooral uit grasland met enkele drinkputten voor vee en heggen.

In het landschap van de Yerseke en Kapelse Moer groeien bijzondere plantensoorten die houden van zoute omstandigheden, zoals op schorren en op zilte graslanden. Zeekraal bijvoorbeeld, of melkkruid en fijn goudscherm. Daarnaast is het gebied een belangrijke overwinteringsplek voor verschillende vogelsoorten, waaronder kolganzen en smienten. Tevens is het gebied een belangrijke broedplaats voor weidevogels.

Het natuurbeheer in het gebied wordt uitgevoerd door twee organisaties: Stichting Het Zeeuwse Landschap (Yerseke Moer) en Staatsbosbeheer (Kapelse Moer). Het waterbeheer is in handen van Waterschap Scheldestromen. De bestuurlijke verantwoordelijkheid van zowel natuur- als waterbeheer ligt bij de Provincie Zeeland (Yerseke Moer) en het Rijk (Kapelse Moer).

Natura 2000

Sinds 2010 is de Yerseke en Kapelse Moer officieel onderdeel van Natura 2000, een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. Om de biodiversiteit in deze gebieden te behouden, worden bepaalde plant- en diersoorten en hun natuurlijke omgeving ('habitat') beschermd. In Nederland zijn de richtlijnen hiervoor vastgelegd in de Wet Natuurbescherming.

Voor elk Natura 2000-gebied moet een beheerplan worden opgesteld. Hierin staat hoe en wanneer de Natura 2000-doelstellingen voor het gebied worden ingevuld. Het vormt dus in feite de basis voor het toekomstige beheer. Dit rapport is het beheerplan voor de Yerseke en Kapelse Moer voor de periode 2018 - 2024. De centrale vraag daarbij is: hoe zorgen we ervoor dat het gebied zijn belangrijke Europese natuurwaarde blijft behouden?

Activiteiten

Natura 2000 is er niet alleen voor planten en dieren. Recreanten en andere mensen maken er ook gebruik van. Daarom is het belangrijk dat er een goede balans is tussen al die verschillende belangen. In de Yerseke en Kapelse Moer gaat het om de volgende vormen van huidig gebruik:

- landbouw

- beheer en onderhoud
- verkeer en vervoer
- bebouwing en bedrijvigheid
- jacht en faunabeheer
- recreatie en sport

De meeste activiteiten die nu in het gebied plaatsvinden, leiden niet tot significante verstoringen en kunnen zonder vergunning worden voortgezet. Het is wel belangrijk om de verkeersontwikkeling op de Everseweg (Yerseke Moer) in de gaten te houden. Voor een aantal activiteiten gelden specifieke voorwaarden (wandelen, excursies en waterberging) of een gedragscode (muskus- en beverrattenbestrijding).

Maatregelen

Om de instandhoudingsdoelstellingen voor dit gebied te kunnen bereiken is er voor de komende 6 jaar het volgende maatregelenpakket samengesteld:

Instandhoudingsmaatregel	**Doelstelling**
Habitattypen	
Openhouden en aanleg van ondiepe greppels	Tegengaan van verzoeting
Begrazing en beheer van rasters	Tegengaan van successie
Maaien en afvoeren	Tegengaan van verruiging en successie
Verwijderen opgaande beplantingen	Tegengaan van successie
Onderhoud aan sloten	Zorgen voor goede waterstand
Onderhoud aan dammen	Behoud goede waterstand en toegankelijkheid percelen
Kolgans en smient	
Verwijdering van opgaande beplantingen Onderzoek naar oorzaken afname kolgans Handhaven rust	Behoud optimaal leefgebied kolgans en smient

Monitoring

Om te kunnen beoordelen of de huidige beheermaatregelen inderdaad effectief zijn, is monitoring noodzakelijk. Bij Natura 2000 gaat het om drie typen monitoring voor: monitoring van soorten, van habitattypen en van maatregelen en gebruik. Daarbij is het belangrijk om zo veel mogelijk aan te sluiten bij bestaande monitoringprogramma's. Verder moeten ook de effecten van het reguliere beheer worden geëvalueerd. Uiteindelijk moeten monitoring en evaluatie voldoende informatie geven om te kunnen beoordelen of in een volgende beheerperiode nieuwe maatregelen nodig zijn.

Communicatie, voorlichting en handhaving

Goede communicatie en voorlichting zijn essentieel voor de bescherming van de Yerseke en Kapelse Moer: om het publiek te informeren over de inhoud en consequenties van maatregelen, maar ook om er voldoende draagvlak voor te creëren. Bovendien is het belangrijk om erop toe te zien dat de maatregelen worden nageleefd. De volgende partijen hiervoor gezamenlijk verantwoordelijk: Stichting Het Zeeuwse

Landschap, Staatsbosbeheer, Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen en de gemeenten Reimerswaal en Kapelle. Deze samenwerking is ook in de toekomst van belang om de natuurwaarden in het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer te beschermen en behouden.

Buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's, zie paragraaf 10.3.4) houden toezicht in het gebied. Het toezicht wordt aangescherpt bij pieken in recreatieve druk of bij het uitvoeren van vergunningplichtige activiteiten. Sancties kunnen worden uitgedeeld bij overtredingen.

Financiering

De kosten voor het beheer (maaien, slootonderhoud, toezicht, rasterwerken et cetera) worden gefinancierd door de Provincie Zeeland uit het Subsidiestelsel Natuur en Landschap. Bij de financiering van de beheermaatregelen gaat om de 'extra' kosten voor Natura 2000, en niet om de kosten voor regulier beheer en onderhoud. Omdat de instandhoudingsmaatregelen een voortzetting zijn van het huidige beheer, is er verder geen sprake van 'extra' kosten voor Natura 2000.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

De Yerseke en Kapelse Moer liggen op Zuid-Beveland in de Provincie Zeeland en is een bijzonder gebied voor zowel Zeeland als Nederland. Het landschap is authentiek voor het Zeeuws polderlandschap. Het gebied wordt gekenmerkt door slenken met een mozaïek van unieke zout-vegetaties. Kenmerkend voor het gebied is een licht zilt tot zilt karakter, dat het gevolg is van zoute kwel en de aanwezigheid van zout veen op geringe diepte onder het maaiveld.
Ook is de Yerseke en Kapelse Moer een overwinteringsgebied voor grote aantallen ganzen, smienten en een belangrijk broedgebied van weidevogels. De kolgans en de laatste jaren vooral ook de brandgans overwinteren in de Yerseke en Kapelse Moer in grote aantallen. Daarnaast komt een unieke paddenstoelenflora, met bijzondere wasplaten, voor in zowel de Yerseke als de Kapelse Moer.
Het gebied is aangewezen als onderdeel van Natura 2000, een Europees netwerk van natuurgebieden, om het leefgebied van dier- en plantensoorten te beschermen die kenmerkend zijn voor dit gebied.

Zonder bescherming kunnen knelpunten ontstaan voor behoud van de natuurwaarden van dit gebied. Europees gezien is het gebied van grote waarde voor de habitattypen Zilte pionierbegroeiingen (H1310) en Schorren en zilte graslanden (H1330) en de vogelsoorten kolgans (A041) en smient (A050). Het gebied maakt om deze redenen onderdeel uit van het Europese netwerk van natuurgebieden: Natura 2000. Deze gebieden worden beschermd volgens de Wet natuurbescherming (voorheen de Natuurbeschermingswet 1998). Voor natuurbescherming bevat het beheerplan richtlijnen en maatregelen om de doelstellingen te realiseren.

1.2. Doelstelling

Het doel van het beheerplan is de uitwerking van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Yerseke en Kapelse Moer in ruimte en tijd. Hiermee dienen de instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied te worden bereikt.
Voor het natuurbeheer in Yerseke en Kapelse Moer vormt dit beheerplan het kader. Daarbij is dit beheerplan gericht op een afstemming tussen de natuurfuncties en de menselijke activiteiten in en rondom het gebied. Van belang is dat binnen de wettelijke verplichtingen zowel economie als ecologie zo goed mogelijk gecombineerd worden. Het dagelijkse natuurbeheer van deze gebieden is verwoord in de huidige beheerplannen van Het Zeeuwse Landschap en Staatsbosbeheer.
Dit beheerplan brengt alle geldende en nieuwe afspraken voor de bescherming van de natuur in de twee deelgebieden samen, aangaande de specifieke Natura 2000-doelstellingen. Hierdoor ontstaat een overzicht van welke activiteiten op welke plaatsen en gedurende welke perioden van het jaar in het licht van natuurbescherming al dan niet zijn toegestaan.

Het doel van het beheerplan is de uitwerking van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Yerseke en Kapelse Moer in ruimte en tijd. Waar huidig gebruik geen afbreuk doet aan de instandhoudingsdoelen kan dit worden voortgezet. Nieuwe ontwikkelingen kunnen plaatsvinden indien na toetsing blijkt dat zij geen afbreuk doen aan de instandhoudingsdoelen.

1.3. Natuurbescherming: aanwijzing, doelen en visie

Op 30 december 2010 heeft de Minister van EZ het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer definitief aangewezen. In het aanwijzingsbesluit staan de exacte begrenzingen van het gebied (bijlage A) en de instandhoudingsdoelstellingen voor de beschermde soorten en leefgebieden.

In het aanwijzingsbesluit zijn de volgende instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied Yerseke en Kapelse Moer geformuleerd:

- Behoud van oppervlakte en kwaliteit van H1310A Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal) en H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks).
- Behoud van omvang en kwaliteit leefgebied van A041 kolgans en A050 smient.
- Waar nodig behoud van de natuurlijke kenmerken, de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor genoemde habitattypen en soorten en van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten.

Dit beheerplan werkt de instandhoudingsdoelstellingen nader uit en benoemd concrete maatregelen om deze doelstellingen te realiseren. Het beheerplan beschrijft de omstandigheden die bereikt moeten worden om het behoud of het herstel van deze natuurlijke habitats en soorten mogelijk te maken.
Op hoofdlijnen wordt een overzicht gegeven van instandhoudingsmaatregelen die genomen moeten worden om de specifieke instandhoudingsdoelstellingen volgens de Natura 2000 te realiseren in relatie tot eventuele andere gebruiksfuncties, waaronder agrarische en recreatieve functies. Het beheerplan heeft een wettelijke status op grond van de Wet natuurbescherming. Daarmee vormt het beheerplan het eerste afwegingskader voor vergunningverlening in het kader van de Wet natuurbescherming. De procedure tot vaststelling van het beheerplan verloopt volgens de Algemene wet bestuursrecht.
In landschappelijk en vogelkundig opzicht wordt er door de aanwijzing een samenhangend geheel gevormd met andere aangewezen gebieden voor het voortbestaan en/of voortplanten van bedoelde vogelsoorten. Binnen dit netwerk biedt de overheid bescherming aan dier- en plantensoorten, leefgebieden en standplaatsen.

Het beheerplan beschrijft:

- Het voorkomen en de verspreiding van de natuurwaarden in het gebied.
- Maatregelen voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen.
- Welke huidige gebruiksvormen zonder beperkingen kunnen worden voortgezet, omdat ze geen effect hebben op de habitattypen en –soorten en effecten voldoende gemitigeerd kunnen worden.
- Ontwikkelingen in en rond het Natura 2000-gebied

1.4. Totstandkoming van het beheerplan

Het beheerplan is opgesteld in overleg en samenspraak met verschillende vertegenwoordigers van belanghebbenden. Hiervoor hebben verschillende overlegvormen plaatsgevonden (bijlage D):

- Projectgroep: inhoudelijk overleg met beheerders en overheden: Staatsbosbeheer, Het Zeeuwse Landschap, Provincie Zeeland, Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (verder RUD Zeeland) gemeente Reimerswaal, gemeente Kapelle, Waterschap Scheldestromen.
- Klankbordgroep: inhoudelijk overleg met belanghebbendenorganisaties: Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (ZLTO), Recron, Particulier Zeeuws Grondbezit, Vogelbescherming Nederland, Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging (KNJV), Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV), Faunabescherming, Zeeuwse Milieufederatie (ZMf), Kamer van Koophandel (KvK).
- Informatiebijeenkomsten met omwonenden en gebruikers.

1.5. Procedure

Met de aanwijzing als Natura 2000-gebied heeft de overheid zich tegenover de Europese Unie verplicht om voor bepaalde soorten, leefgebieden en standplaatsen ‘een gunstige staat van instandhouding’ te bereiken en te waarborgen. Onder het begrip ‘instandhouding’ wordt een geheel van maatregelen verstaan dat nodig is voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding.

Op grond van artikel 2.3 van de Wet natuurbescherming dient voor een Natura 2000-gebied een beheerplan opgesteld te worden. Voorliggend beheerplan geeft invulling aan deze verplichting. De Provincie Zeeland is als bevoegd gezag verantwoordelijk voor het opstellen en vaststellen van het beheerplan voor het Natura 2000-gebied ‘Yerseke en Kapelse Moer’. De Provincie Zeeland neemt heeft het initiatief bij het opstellen van het beheerplan. In het beheerplan dienen de instandhoudingsdoelen verder uitgewerkt te worden naar concrete maatregelen. Gedeputeerde Staten van Zeeland stellen het beheerplan vast.

Voor het vaststellen van dit ontwerp-beheerplan wordt de openbare voorbereidingsprocedure conform de Algemene wet bestuursrecht gevolgd (Afdeling 3.4). Dat betekent het ter inzage leggen van het ontwerpbeheersplan en een inspraakronde van zes weken voor het geven van zienswijzen. De inspraak wordt verwerkt en elk bevoegd gezag stelt het beheerplan vast. De mededeling van de vaststelling van het beheerplan wordt gepubliceerd. Belanghebbenden kunnen beroep aantekenen tegen het besluit bij de Raad van State, voor zover ze eerder een zienswijze hebben uitgebracht.

Het beheerplan wordt vastgesteld voor een periode van zes jaar (2018 - 2024). Via een in het beheerplan opgesteld monitoringsprogramma vindt terugkoppeling plaats over de voortgang van de realisering van de gestelde doelen. Na zes jaar vindt een evaluatie plaats van het gehele beheerplan. Het beheerplan kan vervolgens met maximaal zes jaar worden verlengd.

1.6. Opzet

Het plan voldoet ook aan de formele vereisten van een Natura 2000-beheerplan, zoals verwoord in de Handreiking beheerplannen Natura 2000-gebieden (Ministerie van LNV, 2005). In de volgende hoofdstukken van het beheerplan worden achtereenvolgens beschreven:

- Wetgeving en gebiedsdoelen (hoofdstuk 2).
- Karakteristiek van de Yerseke en Kapelse Moer (hoofdstuk 3).
- De relatie met andere plannen en regelgeving (hoofdstuk 4).
- Voorwaarden, uitgangssituatie en trends van de habitattypen Zilte pionierbegroeiingen en Schorren en zilte graslanden en de soorten kolgans en smient (hoofdstuk 5).
- Visie op de instandhoudingsdoelstellingen en instandhoudingsmaatregelen (hoofdstuk 6).
- Huidig gebruik (hoofdstuk 7).
- Beoordeling effecten huidig gebruik op de instandhoudingsdoelstellingen en mitigerende maatregelen (hoofdstuk 8).
- Monitoring en evaluatie (hoofdstuk 9).
- Communicatie, voorlichting en handhaving (hoofdstuk 10);
- Uitwerking financiering en beschrijving financieringsmogelijkheden (hoofdstuk 11).
- Programmering afspraken (hoofdstuk 12).

Als bijlagen zijn opgenomen:

- (A) Een kaart met de begrenzing van het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer.

- (B) Een tabel waarin aangeven is welke plantengemeenschappen behoren tot de betreffende habitattypen.
- (C) Een tabel met typische soorten behorende tot de betreffende habitattypen.
- (D) Een overzicht van de leden van de Project- en Klankbordgroep.
- (E) Seizoensgemiddelden kolgans en smient.
- (F) Verklarende woordenlijst.
- (G) Synopsistabel.

2. Natuurbescherming: wetgeving en doelen

2.1. Inleiding

De Europese Unie heeft het initiatief genomen voor Natura 2000, een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie. Het netwerk omvat alle gebieden die zijn beschermd op grond van de Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992). De bepalingen ten aanzien van de gebiedsbescherming in deze richtlijnen was sinds 1 oktober 2005 in de nationale Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet 1998) geïmplementeerd en is per 1 januari 2017 in de Wet natuurbescherming (Wnb) opgenomen. In de aanwijzingsbesluiten van deze gebieden zijn instandhoudingsdoelen opgesteld.

2.2. Aanleiding: natuurwetgeving

De Yerseke en Kapelse Moer zijn in het kader van beide hiervoor genoemde richtlijnen aangewezen. In het ontwerp-aanwijzingsbesluit (2007) is de aanwijzing als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn gewijzigd. Hierbij is een grasstrook langs de provinciale weg N670 komen te vervallen. In de definitieve aanwijzing (2010) zijn geen wijzigingen opgetreden. De Wnb is vanaf 1 januari 2017 het beschermingskader voor Natura 2000-gebieden in Nederland.
Om de gebieden te beschermen bepaalt de Wnb dat projecten of handelingen die leiden tot verslechtering van of significante negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied vergunningplichtig zijn. Ook het huidig gebruik moet worden beoordeeld op eventuele effecten. Om dit alles vorm te geven en vast te leggen is dit beheerplan opgesteld.

2.3. Kernopgaven

Landelijk zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen kernopgaven geformuleerd, op grond van de voorkomende habitattypen en soorten, de landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten en geven overeenkomsten en verschillen tussen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en (vogel)soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is.

Voor het Natura 2000-landschap Noordzee, Waddenzee en Delta, waartoe de Yerseke en Kapelse Moer behoort, is er een opgave voor landschappelijke samenhang en interne compleetheid. Dit is vertaald in:

- Behoud of herstel van de ruimtelijke samenhang van diep water, kreken, geulen, ondiep water, platen, kwelders of schorren, stranden en bijbehorende sedimentatie- en erosieprocessen.
- Behoud openheid, rust en donkerte.

- Voor vogels betekent dit rust en ruimte om te foerageren en voldoende rustige hoogwatervluchtplaatsen op korte afstand van foerageergebieden in het intergetijdengebied.
- Voor de Yerseke en Kapelse Moer is de volgende kernopgave van toepassing (Ministerie van LNV, 2006): 1.19: Binnendijkse brakke gebieden: Behoud en ontwikkeling kwaliteit binnendijkse brakke gebieden voor broedvogels (sterns), Schorren en zilte graslanden (binnendijks) H1330B (bijv. Yerseke Moer) en als hoogwatervluchtplaats.

Voor kernopgave 1.19 is aan de Yerseke en Kapelse Moer een 'wateropgave' toegekend. Dit betekent dat de watercondities in meer of mindere mate niet op orde zijn. De 'wateropgave' geeft aan dat de huidige watercondities van de vereiste condities afwijken. De kernopgaven en de aanduiding van 'wateropgave' zijn daarmee belangrijk bij de focus van de Natura 2000 beheerplannen en verder bij de prioritering van maatregelen. Door de recente uitvoering van GGOR-maatregelen (paragraaf 4.6) zijn de watercondities in het gebied inmiddels grotendeels op orde gebracht, waardoor aan de toegekende wateropgave reeds is voldaan en niet meer ter sprake komt in dit beheerplan. Lokaal is nog wel verbetering mogelijk van de waterhuishouding in het gebied.

2.4. Algemene instandhoudingsdoelstellingen

In het aanwijzingsbesluit (Ministerie van EZ, 2010) zijn de volgende algemene instandhoudingsdoelstellingen opgenomen:

- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.
- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
- Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitattypen en soorten.
- Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.
- Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzaam instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.

2.4.1. Specifieke instandhoudingsdoelstellingen

Het gebied Yerseke en Kapelse Moer is voor bijzondere habitattypen en -soorten aangewezen. Hiervoor zijn specifieke doelen (de instandhoudingsdoelen genaamd) opgesteld. De beoordeling van activiteiten is direct gerelateerd aan deze doelen. Dit beheerplan is gericht op Europese doelen. Uiteraard heeft het gebied naast de genoemde doelen ook andere natuurwaarden, zoals de enorme aantallen weidevogels in het gebied en specifieke plantensoorten.
De doelstellingen uit het aanwijzingsbesluit (Tabel 1; Ministerie van EZ, 2010) dienen als basis voor de verdere uitwerking. In dit beheerplan zijn de habitattypen verder aangeduid met de verkorte namen Zilte pionierbegroeiingen en Schorren en zilte graslanden.

Tabel 1 Habitattypen en Vogelrichtlijnsoorten van Yerseke en Kapelse Moer en samengevatte instandhoudingsdoelstellingen

Code	Omschrijving	Doelstelling
Habitattypen		
H1310 Subtype A	Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia spp. en andere zoutminnende planten	Behoud van oppervlakte en kwaliteit
H1330 Subtype B	Atlantische schorren (Glauco-Puccinellietalia maritimae) binnendijks (subtype B)	Behoud van oppervlakte en kwaliteit
Vogelrichtlijnsoorten (niet-broedvogels)		
A041	Kolgans	Behoud van omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.700 vogels (seizoensgemiddelde)
A050	Smient	Behoud van omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 410 vogels (seizoensgemiddelde)

Het habitattype Zilte pionierbegroeiingen komt plaatselijk voor in de vorm van zeekraalbegroeiingen (habitattype 1310A). Het vormt een mozaïek met het habitattype Schorren en zilte graslanden, binnendijks (habitattype 1330B).

De instandhoudingsdoelstellingen voor kolgans en smient zijn gericht op de omvang en kwaliteit van het leefgebied voor resp. 1.700 en 410 exemplaren en derhalve niet op het voorkomen van concrete aantallen sec.

Figuur 1 Kolgans

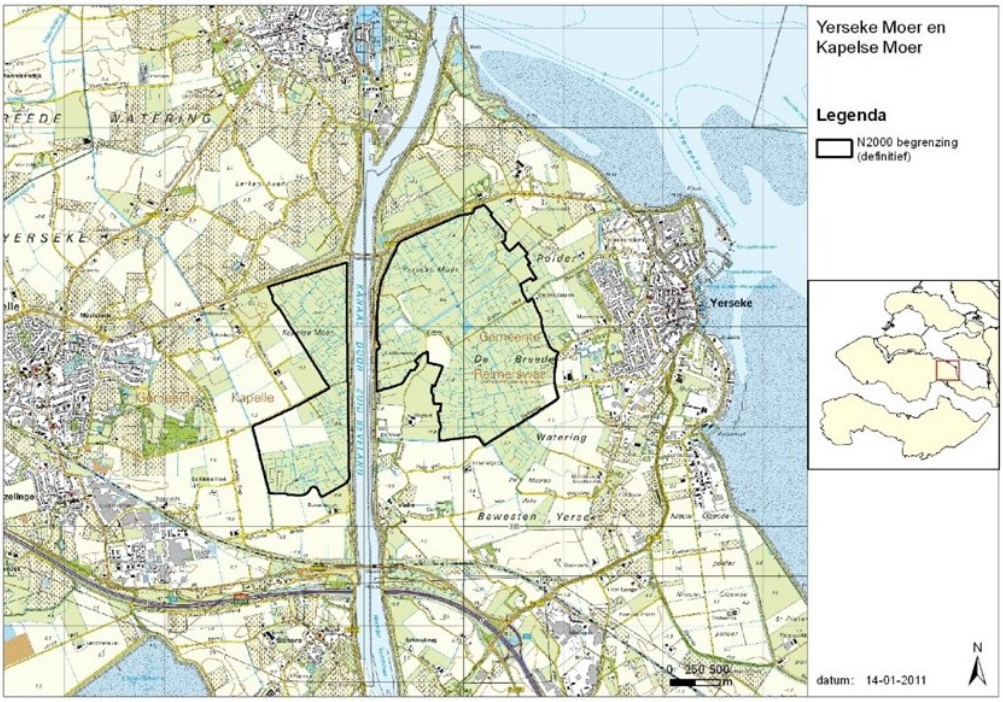

Figuur 2 Leefgebied kolgans en smient

3. Karakteristiek van het gebied

3.1. Algemene beschrijving en ligging

De Yerseke en Kapelse Moer behoren tot de oudste polderkernen van Zeeland die in de twaalfde eeuw al zijn bedijkt. Het Oudland Yerseke en Kapelse Moer vormt één van de laatste stukken authentiek Zeeuws polderlandschap. Zowel de Yerseke als Kapelse Moer worden gekenmerkt door een landschap met hier en daar heggen en oude drinkputten.

Aan de ligging van de slootjes is het oude, kleinschalige verkavelingspatroon nog herkenbaar. Tot in de 16e eeuw werd in de Moeren zout gewonnen door het zoute veen te delven en te verbranden. De ontstane putten werden daarna weer gedempt met uitgegraven klei. Dit moerneren gaf een vrij regelmatig holle-bollig terrein. Dit reliëf is nog steeds herkenbaar.

Figuur 3 Overzichtskaart ligging Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer

Ook de kreekruggen zorgen voor reliëf. Oorspronkelijk waren dit de oevers van verlande geulen. De kreekruggen bestaan geheel uit zand of zandige klei, het veen is hier door overstromingen geheel of grotendeels weggespoeld. Daartussen liggen lagere stukken met een laagje klei op het overgebleven veen. Deze lage en natte gedeelten heten poelgronden. Het verschil in hoogte wordt bovendien in de loop van de tijd versterkt, doordat het veerkrachtige veen wordt samengedrukt door de erop liggende kleilaag. Dit patroon van kreekruggen en poelgronden is karakteristiek voor de oude kernen van de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden (Beenhakker, 2003).

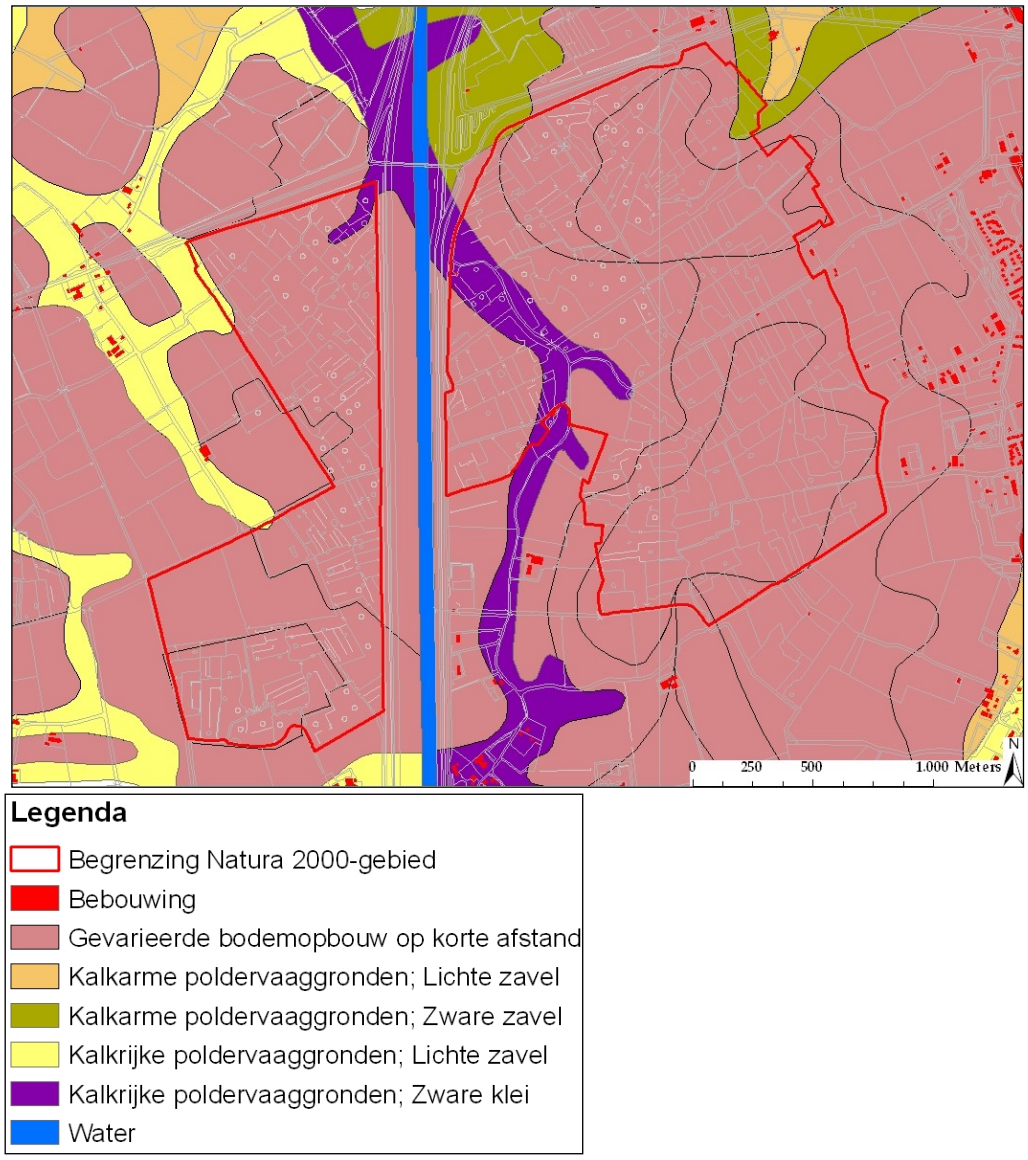
De Kapelse Moer bestaat uit binnendijks gelegen grasland met veedrinkputten en lokaal met meidoornheggen. De graslanden in de Yerseke en Kapelse Moer worden gekenmerkt door een bijzondere paddenstoelenflora, waaronder zeldzame wasplaten.

De Kapelse en Yerseke Moer grenzen aan elkaar, maar zijn van elkaar gescheiden door de aanleg van het Kanaal door Zuid-Beveland (Figuur 3). De Yerseke en Kapelse Moer wordt gekenmerkt door een licht zilt tot zilt karakter, dat het gevolg is van zoute kwel en de aanwezigheid van zout veen op geringe diepte onder het maaiveld. Er is nauwelijks verschil in zoutgehalte tussen beide deelgebieden.

Door de verschillen in abiotiek vertoont de vegetatie van het gebied een grote variatie van waardevolle zoutvegetaties en zoete vochtige vegetaties tot waardevolle droogteminnende vegetaties. De Yerseke en Kapelse Moer is voor fauna vooral belangrijk als broedgebied voor diverse weidevogels en als overwinteringsgebied voor ganzen en smienten.
Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van 437 ha.

3.2. Abiotiek

De Yerseke en Kapelse Moer bestaat uit een schakering van poelgronden afgewisseld met lage en hoge kreekruggen. Zeer herkenbaar en van grote betekenis voor de waarde van het gebied zijn de oude kreekruggen en de thans laaggelegen poelgronden. Kreekruggronden worden gekarakteriseerd door zandige/zavelige afzettingen met een goede doorlatendheid.
De overgangsgronden, op de rand van kreekruggen naar poelgronden, zijn divers in opbouw. Een zavelig of kleiig pakket ligt boven op een relatief diepgelegen veenlaag (> 1 meter). De poelgronden, ruwweg 90 % van de Yerseke en Kapelse Moer, zijn opgebouwd uit een dikke veenlaag (Hollandveen) met daarop een kleidek van enkele decimeters. De doorlatendheid van beide lagen is slecht. De bodemkaart van Yerseke en Kapelse Moer is opgenomen in Figuur 4.
Door antropogene invloed zijn gemoerde gronden gevormd. De moernering leidde tot een sterk verstoorde bodemopbouw, beginnend met een laag van zavel-, klei- en veenbrokken, met daaronder nog een dunne laag veen. De doorlatendheid van de gemoerde gronden is relatief hoog in vergelijking tot de omliggende poelgronden.
De Yerseke en Kapelse Moer staat onder invloed van zoute kwel vanuit het Kanaal door Zuid-Beveland en de Oosterschelde, en nog in zeer geringe mate vanuit de Westerschelde. In de poelgronden is sprake van zilt grondwater en op de laagst gelegen plekken treedt zoute kwel aan de oppervlakte. Sterke zoute kwel treedt ook op in de gemoerde gronden, doordat veen afwezig is. In de kreekruggen treedt infiltratie op en is het water zoet, als gevolg van daaronder gevormde zoetwaterlenzen. Het oppervlaktewater in het gebied is licht tot sterk brak. Hiermee is het één van de grotere aaneengesloten binnendijkse brakwaternatuurgebieden. De waterkwaliteit varieert per veedrinkput: vele hebben een brak karakter, maar sommigen zijn (na herstel van de bodem) weer zoet. Voor behoud van de zilte vegetaties is seizoensvernatting, winterse overstromingen en een hoge waterstand in het gebied en omgeving van belang (Van der Goes en Groot, 2016).

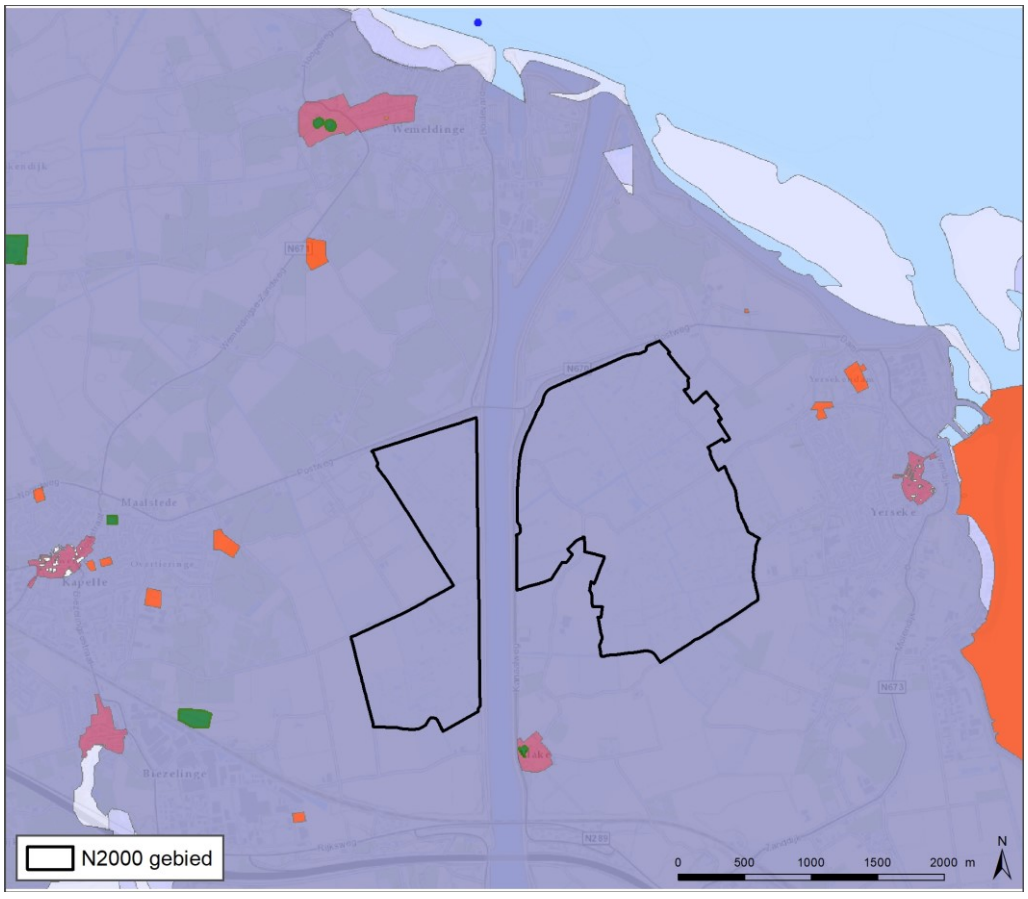
Figuur 4 Bodemkaart Yerseke en Kapelse Moer

Het landschap bestaat uit de voor Oudland karakteristieke kreekruggen en poelen en wordt gekenmerkt door weidsheid en kleinschaligheid.
Verschillende elementen zorgen samen voor het cultuurhistorisch belang van de Yerseke en Kapelse Moer. Op de kreekruggen zijn vaak drinkputten voor het vee uitgegraven. De oude verkavelingspatronen zijn onregelmatig en kleinschalig. Andere elementen met landschappelijk-cultuurhistorische waarde zijn onder meer kreekbeddingwegen, hollestellen, akkers op oeverwallen en meidoornhagen op de kreekruggen alsmede oude wegen. Veel graslanden hebben een hollebollige ligging, als gevolg van de zogenaamde moernering: de middeleeuwse zoutwinning. Deze sporen zijn - ook in internationaal opzicht - cultuurhistorisch bijzonder.
Vaak bleef na de moernering een hobbelig landschap achter (hollebollige percelen) doordat men de moeite niet nam om het land goed te egaliseren. In het kader van ruilverkavelingen na de Tweede Wereldoorlog hebben sommige poelgebieden hun hollebollige kenmerken verloren. Op andere plaatsen echter is het specifieke Oudlandkarakter – kleine onregelmatig gevormde, percelen, een hobbelig oppervlak en meidoornhagen als perceelscheiding – behouden gebleven en worden de poelgebieden beheerd door natuurbeschermingsorganisaties.

Zo zijn aanzienlijke delen van de Yerseke en Kapelse Moer bewaard gebleven. Het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer is specifiek benoemd als één van de cultuurhistorische dragers van het cultuurhistorisch waardevol gebied Zuid-Beveland. In de Yerseke Moer bevinden zich nog historische schorkreken die na inpoldering als afwateringsgang gebruikt werden. En in beide gebieden bevinden zich nog een aantal wegelingen, onverharde wegen. Aanwezige meidoornstruwelen en -hagen zijn vooral recent ontstaan door extensivering van beheer. Van oudsher was het vooral een open gebied en vormden sloten de perceelscheidingen.

Archeologie

Het Natura 2000-gebied van de Yerseke en Kapelse Moer is een archeologisch en cultuurhistorisch waardevol gebied op Zuid-Beveland. Hierbinnen bevinden zich schorkreken die na inpoldering als afwateringsgang gebruikt zijn. In beide deelgebieden bevinden zich bovendien nog een aantal onverharde wegen (wegelingen). Het gehele Natura 2000-gebied maakt onderdeel uit van een aardkundig waardevol gebied, waarvan de Yerseke Moer bovendien nog is aangewezen als aardkundig monument (Provincie Zeeland, 2012). Het volledige Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer ligt in een gebied waarvoor op basis van het gemeentelijke archeologiebeleid een categorie 4 geldt: hoge verwachtingswaarde op archeologische vondsten (zie ook Figuur 5).

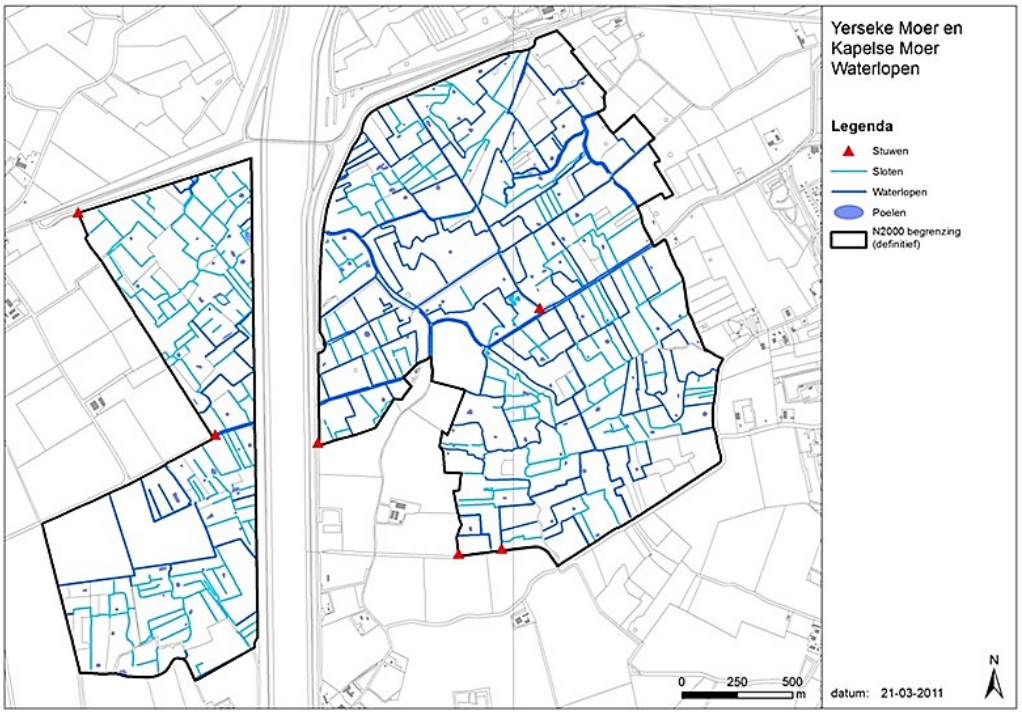
Figuur 5 Verwachtingswaarde conform maatregelenkaart 1 uit het gemeentelijk archeologiebeleid van de gemeenten Kapelle en Reimerswaal. Het Natura 2000-gebied (zwarte omlijning) valt binnen categorie 4 (paarse arcering = hoge verwachting)

Kanaal door Zuid-Beveland

Het kanaal, de dijken en nog aanwezige sluizen behoren tot cultuurhistorische objecten. Het Kanaal door Zuid-Beveland werd in 1866 geopend. Sinds de opening in 1976 van de Schelde-Rijnverbinding, wordt het kanaal minder druk bevaren. Het kanaal is in de jaren tachtig verbreed en verdiept. Tot 1992 was er sprake van een vast peil op het kanaal van NAP +0,15 m. In 1992 zijn de sluizen bij Wemeldinge opgeheven en vanaf dat jaar is er sprake van een getijverschil in het kanaal, gekoppeld aan het (gedempte) getij in de Oosterschelde. Dit schommelt rond NAP.

3.3. Waterhuishouding

Een overzicht van waterlopen en poelen in Yerseke en Kapelse Moer is opgenomen in Figuur 6.

Figuur 6 Overzicht waterlopen en poelen in Yerseke en Kapelse Moer

3.3.1. Yerseke Moer

De Yerseke Moer ligt in de polder “De Breede Watering bewesten Yerseke”, ten oosten van het Kanaal door Zuid-Beveland (gemeente Reimerswaal). Het gebied is opgedeeld door middel van automatische stuwen in twee peilgebieden.

Waterpeil
- Het noordelijke peilgebied heeft het gehele jaar een streefpeil van NAP -1,50 meter, het zuidelijke peilgebied NAP -1,70 meter.
- Benedenstrooms is het polderpeil zowel in de zomer als in de winter NAP -2,55 meter.

Het oppervlaktewaterstelsel bestaat uit een paar grote, rechte watergangen, aangelegd in de jaren twintig van de vorige eeuw, en vele kleine sloten en kreekjes. Het oppervlaktewaterpeil wordt gereguleerd met behulp van regelbare stuwen (zie ook Figuur 6). De stuwen zijn in beheer bij het waterschap. Gedurende het groeiseizoen zakken de waterpeilen onder de NAP -1,50 en -1,70 meter. Ook liggen op veel plaatsen

in het gebied de duikers hoger waardoor de werkelijke waterstand hoger kan uitvallen. Het Zeeuwse Landschap onderhoudt zelf de secundaire watergangen in de Yerseke Moer.

Waterbergingsgebied
Het gebied is ingericht als waterbergingsgebied tijdens perioden met zware regenval. Dit ter wille van een snellere drooglegging van het omringende landbouwgebied. Hiervoor zijn door het waterschap automatische stuwen en kades rond het gebied aangelegd. Het waterschap en de beheerder hebben afspraken gemaakt over het gebruik als waterbergingsgebied. Dit is formeel vastgelegd in een overeenkomst.
Bij extreme neerslagsituaties wordt de stuw maximaal 20 cm omhoog gezet om tijdelijk (maximaal 7 dagen) water in het natuurgebied vast te houden.
Veranderingen in de vegetatie (2002 t.o.v. 1985) zouden erop kunnen wijzen dat de grondwaterstand is gedaald als gevolg van het lage peil in de omringende landbouwgronden en dat na de verbreding van het kanaal de zoute kwel in het noordelijk deel van het gebied is toegenomen. De veranderingen in de vegetatie verlopen heel langzaam en zijn nog niet karteerbaar.

Vernattingspilot
Door het Zeeuwse Landschap is in een deel van de Yerseke Moer in het najaar van 2015 een vernattingspilot gestart. Vernatting is een belangrijke beheermaatregel voor de zoutwatervegetaties in het gebied (Van der Goes en Groot, 2016). Om deze vernatting te bereiken heeft een peilverhoging plaatsgevonden (15-30 cm) in een deel van de Yerseke Moer binnen vier verschillende deelgebieden. Doel van de pilot is een uitbreiding van de zilte vegetaties te realiseren en de uitgangspositie voor weidevogels en overwinterende watervogels te verbeteren. Het is de verwachting dat de kolgans en smient beide profiteren van deze maatregelen. De pilot wordt intensief gemonitord door Het Zeeuwse Landschap waarbij in het najaar van 2018 of 2019 een evaluatierapport zal verschijnen.

3.3.2. Kapelse Moer

De Kapelse Moer ligt eveneens in de polder “De Breede Watering bewesten Yerseke”, ten westen van het Kanaal door Zuid-Beveland (gemeente Kapelle). De Kapelse Moer ligt in een poldergebied en heeft een eigen oppervlaktewaterpeil. In de omliggende agrarische gebieden wordt een lager peil gehandhaafd. Er is een kwelstroom vanuit het kanaal. Verschillende onderzoeken zijn uitgevoerd naar de invloed van de verbreding van het kanaal op de hydrologie van het aangrenzende gebied. Daaruit kwam naar voren, dat verdieping van het kanaal heeft geleid tot een toename van de kwel.

Waterpeil - Het peilgebied heeft het gehele jaar een streefpeil van NAP -1,50 meter. - Het westelijk gelegen landbouwgebied heeft een peil van NAP -2,80 meter.

Kwel treedt op in de zone met maaiveldhoogten van NAP -1,00 tot -1,20 meter en lager. De gemiddelde maaiveldhoogte is NAP -1,00 meter. Een deel (ca. 10%) van de Kapelse Moer heeft een lagere maaiveldhoogte (NAP -1,40 meter). Een peil van NAP -1,50 meter is (sub)optimaal. Er loopt een zout-zoet gradiënt door de Kapelse Moer van het kanaal in westelijke richting.

Waterbergingsgebied
In 2009 zijn in de Kapelse Moer de stuwen verbeterd en lage kades gerealiseerd om water vast te houden gedurende perioden van extreme regenval. Bij extreme neerslagsituaties wordt de stuw maximaal 20 cm omhoog gezet om tijdelijk (maximaal 7 dagen) water in het natuurgebied vast te houden. Dit is formeel

vastgelegd in een overeenkomst, zoals bij de Yerseke Moer, tussen Waterschap Scheldestromen en Staatsbosbeheer.

De Kapelse en Yerseke Moer is met het omringende landbouwgebied aangewezen als ganzenrustgebied. Dit houdt in, dat in tijden van extra waterberging ten minste de helft van het gebied beschikbaar moet blijven voor de ganzen. Indien hier geen rekening mee wordt gehouden, zullen de ganzen naar niet geïnundeerde akkers of weilanden trekken en daar foerageren.

3.4. Karakteristiek gebruik van het gebied

De Yerseke en Kapelse Moer maakt deel uit van de zogenaamde oudlandgebieden in Zeeland, die al in de elfde of twaalfde eeuw zijn bedijkt en in cultuur gebracht. De bodemkundige opbouw en het landschap van deze oude polders wijken sterk af van die van later bedijkte polders (nieuwland). De Yerseke en Kapelse Moer vormt het enige oudlandgebied in Zeeland dat min of meer gespaard is gebleven. Het is een hollebollig met greppeltjes doorsneden mozaïeklandschap van weilanden, akkers, kleinschalige bosjes en meidoornhagen. De kleinschalige bosjes en meidoornstruwelen en -hagen zijn meer recentelijk ontstaan door extensivering van het beheer, van oudsher was het vooral een open gebied en vormden sloten de perceelscheidingen. Intensief landgebruik, zoute kwel en langdurige plas-dras situaties maakten het gebied langere tijd ongeschikt voor boomgroei.
Door het bijzondere karakter en de aanwezige natuurwaarden is het gebied al geruime tijd aangewezen als natuurreservaat en is het beheer hoofdzakelijk gericht op aanwezige natuurwaarden. De Yerseke Moer is in eigendom en beheer van het Zeeuwse Landschap, terwijl de Kapelse Moer in eigendom en beheer is van Staatsbosbeheer. Het natuurgebied bestaat voornamelijk uit oude graslanden waarop hooilandbeheer en beweiding plaatsvindt. Er vindt weidevogelbeheer plaats en daarnaast is het beheer gericht op de opvang van overwinterende ganzen en eenden. Een aantal percelen worden (onder voorwaarden) verpacht als weidegrond aan agrariërs. Het Zeeuwse Landschap heeft een aantal percelen in gebruik als natuurakkers, welke extensief worden beheerd voor zeldzame akkerplanten. Aanwezige meidoornstruwelen en -hagen in het gebied worden periodiek onderhouden. Voor een nadere toelichting van het natuurbeheer wordt verder verwezen naar paragraaf 7.2.

3.5. Bestuurlijke kenmerken

Het rijk, provincies, waterschappen en gemeenten hebben bevoegdheden in het Natura 2000-gebied. Het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer ligt in de Provincie Zeeland. De provincie is verantwoordelijk voor beleid m.b.t. natuur, ruimtelijke ontwikkeling, grondwater en milieu in en rond het Natura 2000-gebied. Staatsbosbeheer is verantwoordelijk voor het beheer van de Kapelse Moer. Het Zeeuwse Landschap is verantwoordelijk voor het beheer van de Yerseke Moer. Het Waterschap Scheldestromen is verantwoordelijk voor het beheer van de waterlopen, waterschapswegen en voor het peilbeheer in het gebied. In de deelgebieden waar de vernattingspilot plaatsvindt, wordt het peilbeheer door Het Zeeuwse Landschap uitgevoerd.
De gemeenten hebben bevoegdheden tot aan de gemeentegrens. De Kapelse Moer is gelegen in de gemeente Kapelle, de Yerseke Moer in de gemeente Reimerswaal. De bevoegdheden gaan onder meer over de lokale ruimtelijke ordening (bestemmingsplannen), de openbare veiligheid en het milieu. De gemeenten kunnen het lokale beleid uitwerken in plaatselijke regels en bepalingen (Algemene Plaatselijke Verordening).

4. Relatie met andere plannen en regelgeving

4.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden de ontwikkelingen beschreven die spelen rondom de Yerseke en Kapelse Moer. In paragraaf 4.2 worden de ruimtelijke ontwikkelingsplannen in de gemeente Kapelle en gemeente Reimerswaal beschreven die van invloed kunnen zijn voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen van dit beheerplan. De relatie met overige regelgeving en beleid betreft het Natuurnetwerk Zeeland, voorheen de Ecologische Hoofdstructuur (paragraaf 4.3), het ganzenbeleid (paragraaf 4.4), de Kaderrichtlijn Water (KRW; paragraaf 4.5) en het gewenste grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR; paragraaf 4.6).

4.2. Ruimtelijke ontwikkelingsplannen

Gemeente Reimerswaal

De gemeente Reimerswaal voorziet een aantal ontwikkelingen in de directe omgeving van de Yerseke Moer:

- De bouw van een Gereformeerde kerk aan de Steeweg aan de rand van Yerseke;
- Het oprichten van een mestverwerkingsbedrijf aan de Kanaaldijk 87.

Door de nieuwbouw van de gereformeerde gemeente aan de Steeweg kan door het (toenemend) aantal kerkbezoekers de druk op het Natura 2000-gebied vergroot worden door intensiever gebruik van de Everseweg door fietsers en gemotoriseerd verkeer. Er dient bepaald te worden of er effecten optreden door toenemende verstoring op kolgans en smient. Daarnaast is in het kader van de PAS een mogelijke toename van stikstofdepositie relevant. In geval van effecten zijn mitigerende maatregelen noodzakelijk. Vooruitlopend op deze ontwikkeling dient een monitoringsplan opgesteld te worden om te bepalen op welke wijze en in welke intensiteit de Everseweg wordt gebruikt.
Voor het mestverwerkingsbedrijf dient eveneens onderzoek te worden gedaan of er negatieve gevolgen optreden als gevolg van de voorgenomen activiteiten voor de instandhoudingsdoelstellingen van de Yerseke en Kapelse Moer.
Beide projecten behoren niet tot het huidig gebruik en zijn dan ook niet getoetst in dit beheerplan. Het zijn nieuwe initiatieven die in het kader van de Wet natuurbescherming getoetst moeten worden aan Natura 2000-instandhoudingsdoelen.

Gemeente Kapelle

Er worden geen ruimtelijke ontwikkelingen voorzien in de gemeente Kapelle die van invloed kunnen zijn op de Kapelse Moer. In het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Kapelle hebben de landbouwgronden in de Kapelse Moer de bestemming natuur. Voor ganzen en weidevogels is de aanleg van beplantingen ongunstig. In een zone van 100 meter rond het Natura 2000-gebied mogen op basis van het vigerende bestemmingsplan geen opgaande beplantingen worden gerealiseerd.

380 kV Zuid-West Hoogspanningsverbinding

Netbeheerder TenneT TSO B.V. is voornemens om een bovengrondse hoogspanningsverbinding (2-circuits 380 kV) tussen Borssele en de landelijke 380 KV-ring bij Tilburg te realiseren. Deze verbinding is nodig om de toenemende productie van elektriciteit in Borssele af te voeren naar het landelijke elektriciteitsnet en de leveringszekerheid van elektriciteit in Nederland. Deze hoogspanningsverbinding doorsnijdt zowel de gemeente Reimerswaal als de gemeente Kapelle. Voor dit project is in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 (thans de Wnb) een toetsing uitgevoerd aan de instandhoudingdoelstellingen van (o.a.) het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer. Negatieve effecten op kwalificerende habitats en

soorten zijn op voorhand uitgesloten (Arcadis, 2015). Dit zal dan ook niet verder behandeld worden in dit beheerplan.

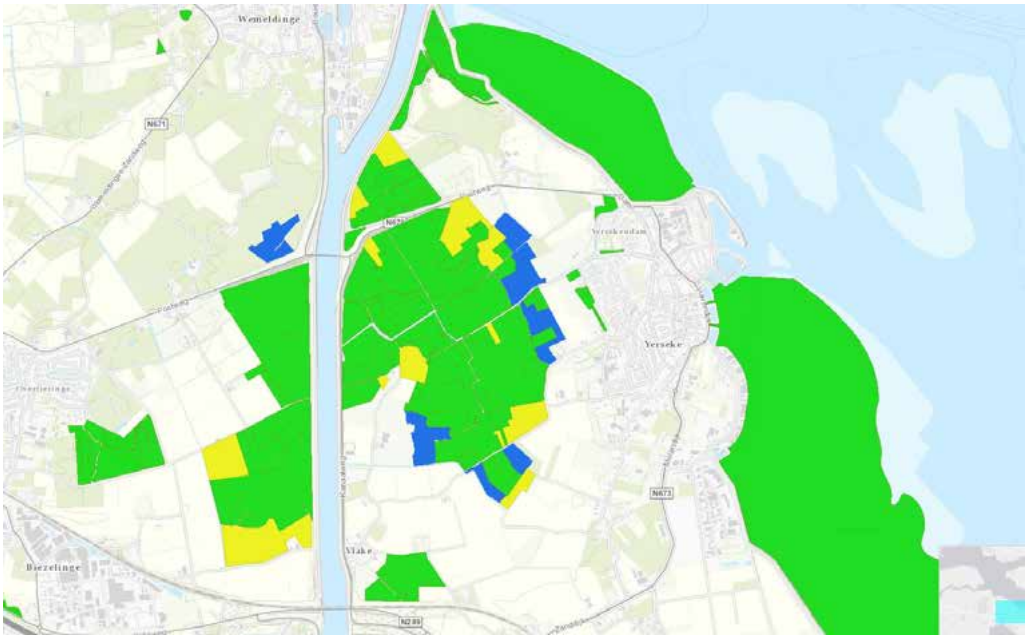
4.3. Natuurnetwerk Zeeland (NNZ)

Natuurnetwerk Zeeland (NNZ)

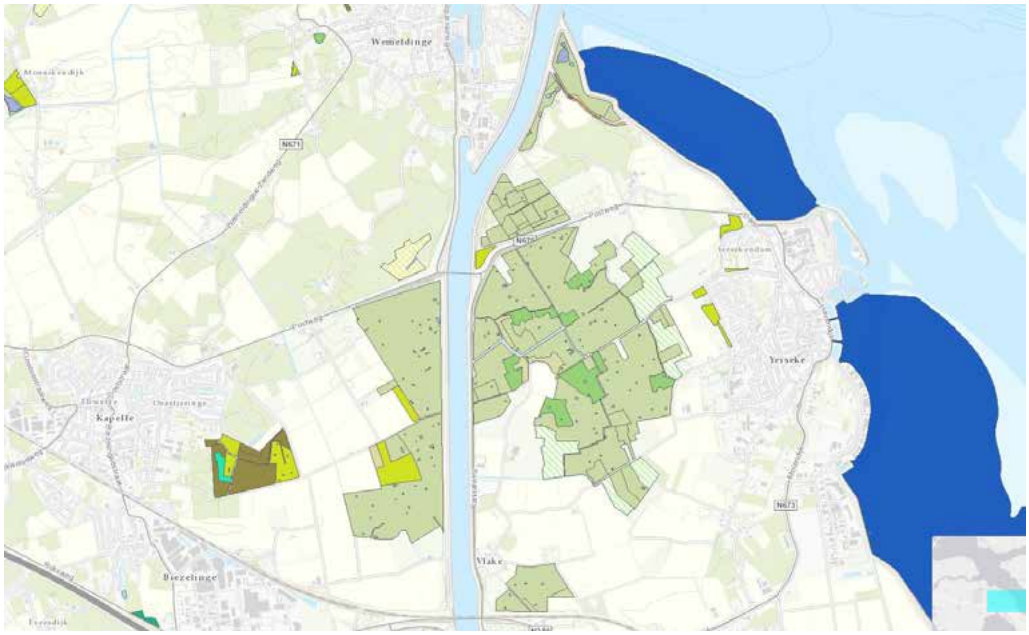
Het Natuurnetwerk Nederland, voorheen de Ecologische Hoofdstructuur, is een netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden met de bedoeling ze onderling met elkaar verbinden en met het omringende agrarisch gebied. Waar de grenzen lopen van de gebieden in Zeeland die tot het Nederlands Natuurnetwerk behoren, is vastgelegd in het Omgevingsplan Zeeland 2018 (Provincie Zeeland, 2018) en sinds kort tevens verankerd in de Natuurvisie Zeeland 2017 – 2022 (Provincie Zeeland, 2017). De kaders voor de uitvoering van het natuur- en landschapsbeheer heeft de Provincie Zeeland vastgelegd in het Natuurbeheerplan.

Voor het Zeeuwse natuurbeleid heeft de Provincie Zeeland als doelstelling: 'Bescherming, beheer en ontwikkeling van typisch Zeeuwse natuurwaarden, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan het behoud van de (inter)nationale biodiversiteit en de omgevingskwaliteit'. De Provincie neemt specifieke maatregelen voor bijzondere soorten (soortenbescherming) op basis van de leefgebiedenbenadering: kust, moeras- en cultuurlandschap. Verder dient de kwaliteit van bestaande natuurgebieden (NNZ, Natura 2000) verbeterd te worden, waarbij verdroging, vermesting en versnippering de grootste knelpunten zijn.

In Figuur 7 is de begrenzing van het NNZ ter plaatse van het Natura 2000-gebied weergegeven. Binnen het Natura 2000-gebied is zowel bestaande natuur als nieuwe natuur begrensd. Daarnaast zijn enkele agrarische percelen begrensd als agrarisch beheergebied van ecologische betekenis. In Figuur 8 zijn de natuurbeheertypen weergegeven.

Figuur 7 Ligging Natuurnetwerk Zeeland ter plaatse van het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer

Figuur 8 Natuurbeheertypen voor de Yerseke en Kapelse Moer en directe omgeving

Voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer onderscheidt de Provincie Zeeland de typering open grasland, open akkerland, droge dooradering en natte dooradering, als de vier agrarische natuurtypen van de Index Natuur en Landschap. In het natuurbeheerplan zijn de vier agrarische natuurtypen als leefgebied aangeduid. Elk leefgebied legt de grens vast waarbinnen het mogelijk is om een subsidie voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer aan te vragen.
Het agrarisch gebied rondom de Yerseke en Kapelse Moer is (grotendeels) aangewezen als leefgebied open akker en in mindere mate natte dooradering. Ook het leefgebied open grasland en droge dooradering is aanwezig. De leefgebieden zijn voor een deel overlappend. Binnen elk van deze leefgebieden zijn verschillende agrarische beheertypen mogelijk.

Natte Ecologische Verbindingszone
Als onderdeel van het omgevingsplan Zeeland 2012-2018 is het de ambitie om beleidsdoelen en opgaven met elkaar te combineren. De realisatie van natte ecologische verbindingszones (EVZ) in het kader van de NNZ is dan ook zo veel mogelijk in één lijn gebracht met KRW opgaven voor natuurvriendelijke oevers en natte assen. De natte EVZ Kapelse Moer - Deesche watergang - Inlagen Kattendijke ligt gedeeltelijk in het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer (Provincie Zeeland, 2010a).

Distelverordening
De Distelverordening (Provincie Zeeland, 2010b) bepaalt dat in een strook van 30 meter rondom landbouwpercelen distels (akkerdistel en akkermelkdistel) nog voor de bloei door de eigenaar moeten worden verwijderd.

4.4. Ganzenbeleid
In het Zeeuws Ganzenakkoord (2014) zijn de uitgangspunten voor het ganzenbeleid en -beheer in de provincie Zeeland omschreven. Dit akkoord was nodig, nadat er eind 2013 onvoldoende draagvlak bleek te zijn voor het landelijke Ganzenakkoord dat in 2012 was gesloten tussen de landelijke agrarische natuurpartijen (G7) en de gezamenlijke provincies. In het Faunabeheerplan Zeeland 2015 – 2019 (Lensink, 2014) is het ganzenbeleid nader uitgewerkt. Het faunabeheerplan is de grondslag voor het verlenen van

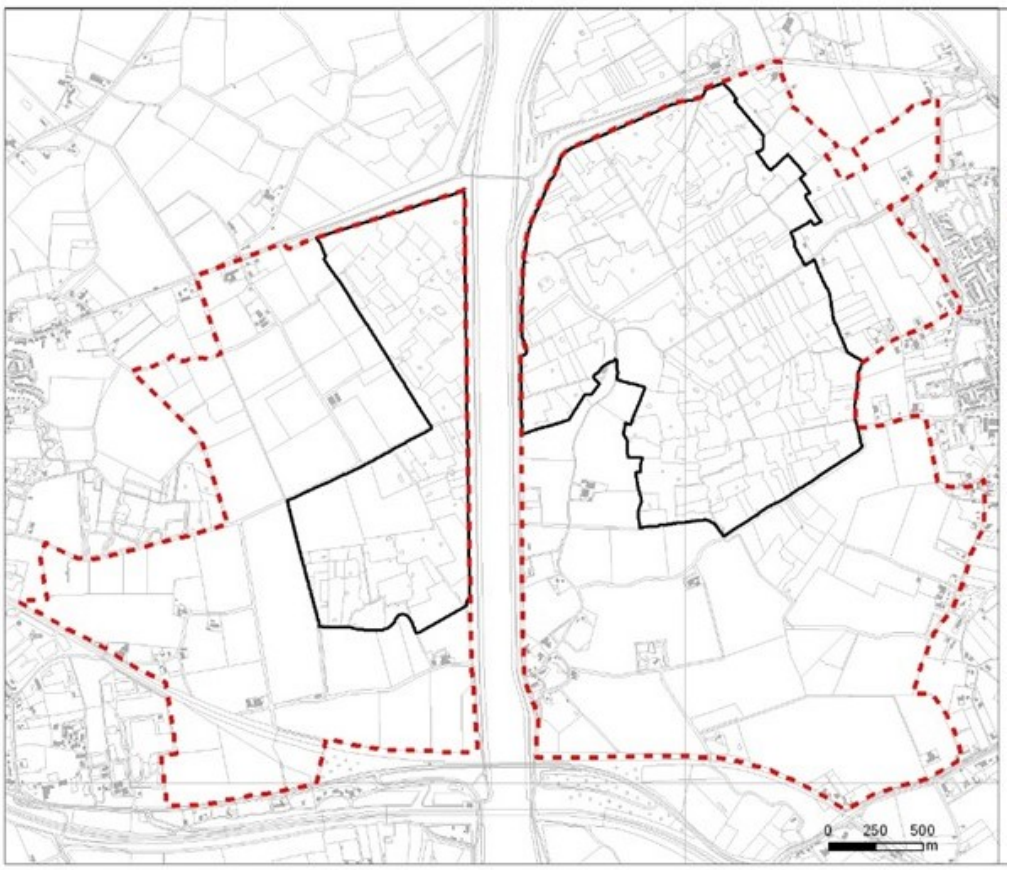
ontheffing voor beheer en schadebestrijding van ganzen. Hierna volgen de belangrijkste uitgangspunten en voorwaarden die vanuit het Ganzenakkoord en Faunabeheerplan aan beheer- en schadebestrijding van trekganzen zijn gesteld:

In de winterperiode (1 nov – 15 feb) is, behoudens verjaging van grauwe ganzen en kolganzen met ondersteund afschot ter bescherming van kwetsbare gewassen, geen afschot toegestaan. Exoten (Rosse stekelstaart en muskusrat) mogen met toegestane middelen worden bestreden. Binnen rustgebieden geldt de winterrust en is het niet toegestaan om trekganzen opzettelijk te verontrusten ter voorkoming van schade aan (kwetsbare) gewassen. Rustgebieden zijn van kracht in de periode 1 nov – 1 apr. Het betreft rustgebieden voor trekkende en overwinterende ganzen. Jacht, beheer en schadebestrijding (inclusief exotenbestrijding) is alleen toegestaan wanneer de trekganzen niet worden verontrust. Jacht zal daarom alleen plaatsvinden na 12.00 uur en met inachtneming van een afstand van 500 meter tot foeragerende ganzen. Vanaf 1 nov – 1 jan is het toegestaan om van tevoren gepland eenmalig één dag per jachtveld te jagen van een half uur voor zonsopgang tot een half uur na zonsondergang. Dit laatste is onder de voorwaarde dat deze activiteit binnen het kader van de wildbeheereenheid wordt afgestemd tussen betrokkenen, zodat ook rekening wordt gehouden met de grootte van de gebieden en er niet overal tegelijkertijd gejaagd wordt en afdoende rekening wordt gehouden met de rustfunctie.

Het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer maakt onderdeel uit van de ganzenrustgebieden Yerseke Moer en Kapelse Moer. Beide rustgebieden zijn weergegeven in Figuur 9. De oppervlakte binnen en buiten de NNZ is weergegeven in Tabel 2.

Tabel 2 Ganzenrustgebieden Yerseke en Kapelse Moer

Categorie	**Geschikt foerageergebied**	**Oppervlakte**	**Totale Oppervlakte (ha)**
Binnen NNZ	Beheersgebied	41	
	Bestaande natuur	322	
	Nieuwe natuur	122	
Buiten NNZ	Grasland	94	
	Beteeld akkerland	230	
Geschikt foerageergebied			809
Opvanggebied			1340

Figuur 9 Ganzenopvanggebied Yerseke en Kapelse Moer. Met een rode stippellijn is het ganzenrustgebied weergegeven. De begrenzing van het Natura 2000-gebied is met een zwarte lijn weergegeven.

4.5. Kaderrichtlijn water (KRW)

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is op 22 december 2000 van kracht geworden. De richtlijn heeft tot doel de bescherming van landoppervlaktewater, overgangswater (zoet-zout), kustwateren en grondwater.
Voor de Yerseke en Kapelse Moer is de KRW uitgewerkt in het stroomgebiedbeheerplan Schelde 2016 – 2021 (Ministerie van V&W). Binnen het Natura 2000-gebied zijn geen watergangen als KRW waterlichaam aangewezen. In de omgeving zijn wel een aantal KRW waterlichamen aanwezig, de volgende KRW waterlichamen grenzen aan de Yerseke Moer:

- Kleine brakke tot zoute wateren (M31) (NL18_YERSEKE).
- Beschut polyhalien kustwater: (K2) (NL89_OOSTSDE).

De Kapelse Moer is inmiddels ingericht met kades en één automatische stuw. De stuw heeft een gewijzigde instelling, zodat in het gebied water geborgen kan worden.

4.6. Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR)

Zowel de Yerseke als Kapelse Moer is ingericht om gebiedseigen water vast te houden. Hiervoor zijn automatische stuwen geplaatst en kades aangelegd. Om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van het water goed is, dient zoet regenwater afgevoerd te worden. Ondiepe smalle greppels zijn gegraven om het zoete water af te kunnen voeren.

In het GGOR-rapport (Dienst Landelijk Gebied, 2009) zijn de volgende knelpunten in het grond- en oppervlaktewaterregime gesignaleerd:

- Te grote drooglegginge in bepaalde delen, met name in de nog niet verworven gebieden.
- Enigszins mindere optimale situatie in relatie tot de voorkomende habitattypen in de Kapelse Moer ten opzichte van de Yerseke Moer.

Om deze knelpunten te verminderen of op te lossen, zijn in het GGOR-rapport de volgende maatregelen voorgesteld. Met uitzondering van de peilopzet in de Kapelse Moer zijn deze maatregelen inmiddels doorgevoerd.

- Het omhoog zetten van een stuw met 10 cm naar NAP -1,40 meter (Kapelse Moer).
- Na verwerving de peilverhoging realiseren door afdammingen, mogelijk lokaal het graven van een waterloop en het plaatsen van een stuw.
- Het inrichten van de verworven gronden, bijvoorbeeld enige maaiveldverlaging en/of het realiseren van een greppelstructuur.
- Het lokaal voorkomen van overlast na het verwerven en inrichten van de nog niet verworven delen. Maatregelen als het realiseren van een grenssloot zijn hier mogelijke aan de orde.

In de Yerseke Moer is het huidige peil conform het voorstel uit het GGOR-rapport (NAP -1,70 meter voor het zuidelijk deel en NAP -1,50 meter voor het noordelijk deel). In de Kapelse Moer is echter sprake van NAP -1,50 meter (vastgesteld peilbesluit) in plaats van de voorgestelde optimale situatie van NAP -1,40 meter. Zie ook paragraaf 3.3.

GGOR versus instandhoudingsdoelstellingen

De doelstellingen van het gebied zijn behoud van oppervlakte en kwaliteit. Uit de analyse van Dienst Landelijk Gebied (2009) is gebleken, dat bij het huidige waterregime waarschijnlijk sprake is van een stabiele situatie waarbij oppervlakte en kwaliteit behouden blijven.

Voorstel afwijking GGOR eerste beheerperiode

In 2003 zijn afspraken gemaakt met omliggende boeren. Op grond hiervan zou het peil moeten worden gehandhaafd op NAP -1,50 meter, worden distels bestreden en wordt het gebied geschikt gemaakt voor waterberging. Deze peilafspraken zijn 10 cm lager dan het optimum zoals aangegeven in het GGOR-advies. In dit advies is echter ook aangegeven, dat er een bandbreedte is van 20-30 cm (omhoog en omlaag). Het huidige peil voldoet daarom vooralsnog aan de behoudsdoelstellingen. Aangezien deze niet gericht zijn op uitbreiding of kwaliteitsverbetering, hoeft het grondwaterpeil niet direct te worden geoptimaliseerd. Fasering over meerdere beheerplanperioden is mogelijk. Op basis hiervan wordt het huidige peil van NAP -1,50 meter in de Kapelse Moer in de eerste beheerplanperiode nog aangehouden. In de tweede helft van de eerste beheerplanperiode wordt wel de eventuele noodzaak voor monitoring onderzocht (hierbij wordt onderzocht wat de potentie is van de peilverandering voor een verbetering van de aangewezen habitattypen).

4.7. Programma Aanpak Stikstof (PAS)

Sinds 1 juli 2015 is het Programma Aanpak Stikstof (PAS) van kracht. In het PAS werken overheden en maatschappelijke partners samen om de gevolgen van stikstofuitstoot te verminderen en daarmee ook economische ontwikkelingen mogelijk te maken. Dit programma heeft mogelijk grote gevolgen voor de Natura 2000-gebieden en hun omgeving. In het PAS zijn alle Natura 2000-gebieden opgenomen waarbinnen ten minste één stikstofgevoelig habitattype voorkomt dat te maken heeft met overbelasting door stikstof. Het programma is ten tijde van de vaststelling van dit beheerplan niet van toepassing op de Yerseke en Kapelse Moer. Beide habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen hebben niet te maken met een

overbelasting door stikstof en de leefgebieden van de kolgans en smient zijn daarnaast niet stikstofgevoelig. Het gebied is nu nog geen PAS gebied, maar het is niet uit te sluiten dat dit gebied te zijner tijd wel een PAS-gebied wordt.

4.8. Archeologie

De gemeenteraden van de gemeente Reimerswaal en de gemeente Kapelle hebben op respectievelijk 20 november en 22 december 2011 de 'beleidsnota archeologie' vastgesteld. Hiermee ontstond archeologisch beleid dat rekening houdt met de geologische gelaagdheid van het Zeeuwse landschap. Het beleid, dat gebaseerd is op een analyse van de plaatselijke situatie, geeft aan wanneer archeologisch onderzoek noodzakelijk is. Het bestaat uit een "Deel A: Beleidsnota archeologie" en een "Deel B: Toelichting beleidskaart". Deel B is een (ruimtelijke) uitwerking van het archeologiebeleid (deel A). Op basis van de beleidskaart, die bestaat uit een samenhangend pakket van kaarten en een toelichting, kan worden bepaald of voorafgaand aan een ruimtelijke ontwikkeling op een specifieke locatie al dan niet archeologisch onderzoek moet plaatsvinden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in 8 categorieën, waarvan enkele categorieën bekende archeologische waardevolle gebieden omvatten en andere een bepaalde verwachtingswaarde op archeologische vondsten weergeven. Aan elke categorie, uitgezonderd categorie 1, is een, aan oppervlakte van grondverstoring gebonden, vrijstelling voor archeologisch onderzoek gekoppeld.
Het volledige Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer ligt in een gebied waarvoor op basis van het gemeentelijke archeologiebeleid een categorie 4 geldt: hoge verwachtingswaarde op archeologische vondsten (zie ook Figuur 5). Hiervoor geldt een onderzoeksplicht indien meer dan 250 m2 en dieper dan 40 cm beneden het maaiveld wordt verstoord.

5. Voorwaarden, uitgangssituatie en trends natuur

5.1. Inleiding

Voor het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer geldt een behoudsdoelstelling voor twee habitattypen en twee Vogelrichtlijnsoorten. Om te kunnen beoordelen welke activiteiten een positieve of negatieve bijdrage leveren aan het behoud, dienen de specifieke milieu-parameters in beeld te worden gebracht. In de onderstaande paragrafen wordt kort beschreven wat de belangrijkste milieufactoren of voorwaarden zijn die voor beide habitattypen en beide soorten gelden.

5.2. Voorwaarden habitattypen en soorten

5.2.1. Voorwaarden habitattypen

H1310A Zilte pionierbegroeiingen, zeekraal

Als voorwaarden voor de instandhouding van behoud van het habitattype Zilte pionierbegroeiingen, zeekraal (H1310, subtype A) gelden:

- Voldoende toevoer van zoute kwel behouden tot in het maaiveld, waardoor de standplaats vochtig tot nat blijft en zilt.
- Verzoeting tegengegaan (in het groeiseizoen).
- Gericht beheer (voornamelijk begrazing).
- Maximale ammoniakdepositie van 1643 mol N/ha/jr (Van Dobben et al, 2012).
- Langdurige 's winterse overstromingen (Van der Goes en de Groot, 2016 en vernattingspilot HZL)

De voorwaarden voor instandhouding van het habitattype Zilte pionierbegroeiingen, zeekraal, zijn opgenomen in Figuur 10 (Ministerie van LNV, 2008).

Figuur 10 Abiotische randvoorwaarden H1310A, Groen = kernbereik, oranje = aanvullend bereik (Profielendocument, Ministerie van LNV, 2008)

In Tabel 3 is voor het habitattype Zilte pionierbegroeiingen de huidige situatie afgezet tegen de hiervoor aangegeven abiotische randvoorwaarden.

Tabel 3 Huidige situatie afgezet tegen abiotische randvoorwaarden habitattype Zilte pionierbegroeiingen (op basis van Profielendocument, Ministerie van LNV, 2008)

Abiotische randvoorwaarde	Kernbereik	Aanvullend bereik	Huidige situatie	Afwijking
Zuurgraad	Basisch		Neutraal tot basisch	Geen

Abiotische rand-voorwaarde	Kernbereik	Aanvullend bereik	Huidige situa-tie	Afwijking
Vochttoestand	Ondiep droog-vallend water / 's winters inun-derend / zeer nat / nat		Streefpeil NAP --1,50 m (zui-delijk deel Yerseke Moer NAP - 1,70 m)	Geen
Zoutgehalte	Sterk brak tot zout	Matig brak	Matig tot sterk brak	Geen
Voedselrijkdom	Zeer voedsel-rijk / uiterst voedselrijk		Matig tot zeer voedselrijk	Geen
Overstromingstole-rantie	Dagelijks lang / dagelijks kort	Regelmatig / incidenteel	Incidentele wa-terberging (< 10%, tot op heden nog niet)	Geen
Stikstof	1.643 mol/ha/jr		<1.643 mol/ha/jr	Geen
Zuurgraad	Basisch		Neutraal tot basisch	Geen

Uit de vergelijking tussen de huidige situatie en de abiotische randvoorwaarden voor habitattype Zilte pio-nierbegroeiingen komen geen afwijkingen naar voren.

H1330B Schorren en zilte graslanden, binnendijks

Als voorwaarden voor de instandhouding van behoud van het habitattype Schorren en zilte graslanden binnendijks (H1330, subtype B) gelden:

- Voldoende toevoer van zoute kwel behouden tot in het maaiveld.
- Verzoeting tegengegaan, half zout tot zout is een voorwaarde.
- Gericht beheer (voornamelijk begrazing).
- Maximale ammoniakdepositie is 1.571 mol N/ha/jaar (Van Dobben et al, 2012).

De voorwaarden voor instandhouding van het habitattype Schorren en zilte graslanden, binnendijks, zijn opgenomen in Figuur 11 (Ministerie van LNV, 2008).

Figuur 11 Abiotische randvoorwaarden H1330B, Groen = kernbereik, oranje = aanvullend bereik (Profielendocument, Ministerie van LNV, 2008)

In Tabel 4 is voor het habitattype Schorren en zilte graslanden de huidige situatie afgezet tegen de hiervoor aangegeven abiotische randvoorwaarden.

Tabel 4 Huidige situatie afgezet tegen abiotische randvoorwaarden habitattype Schorren en zilte graslanden (op basis van Profielendocument, Ministerie van LNV, 2008)

Abiotische randvoorwaarde	**Kernbereik**	**Aanvullend bereik**	**Huidige situatie**	**Afwijking**
Zuurgraad	Basisch / neutraal-a / neutraal-b		Neutraal tot basisch	Geen
Vochttoestand	Zeer nat / nat / zeer vochtig	's Winters inunderend / vochtig	Streefpeil NAP -1,50 m (zuidelijk deel Yerseke Moer NAP – 1,70 m)	Geen
Zoutgehalte	Licht brak / matig brak / Sterk brak tot zout		Matig tot sterk brak	Geen
Voedselrijkdom	Matig voedselrijk a / matig voedselrijk b / zeer voedselrijk / uiterst voedselrijk		Matig tot zeer voedselrijk	Geen
Overstromingstolerantie	Incidenteel / niet		Incidentele waterberging (< 10%; tot op heden nog niet)	Geen
Stikstof	1.571 mol/ha/jr.		<1.571 mol/ha/jr	Geen

Uit de vergelijking tussen de huidige situatie en de abiotische randvoorwaarden voor habitattype Schorren en zilte graslanden komen geen afwijkingen naar voren.

5.2.2. Voorwaarden kolgans

Het gebied heeft voor de kolgans een belangrijke functie als foerageergebied. De aantallen kolganzen in het gebied namen tot in de jaren negentig toe, maar na 2000 is sprake van een afname. Verschillende oorzaken spelen hierbij een rol. De afname in Yerseke en Kapelse Moer komt niet overeen met het landelijke beeld en provinciale beeld: de provinciale, landelijke en ook de internationale populatie neemt nog steeds toe (zie verder ook paragraaf 5.3.5). De landelijke staat van instandhouding is gunstig. De ecologische vereisten van de kolgans zijn samengevat in Tabel 5.

Tabel 5 Ecologische vereisten kolgans (Profielendocument, Ministerie van LNV, 2008)

Aspect	Ecologische vereiste	Afwijking
Leefgebied	Open landschappen in het agrarisch gebied	Geen
	Rustige en roofdiervrije slaapplaatsen op grotere wateren en terreinen met voldoende voedselaanbod binnen maximaal 20 km (meestal <10 km) rond de slaapplaatsen	Geen
Voedsel	Planteneter, diverse planten, zaden en wortels, vooral grassen, incidenteel ingezaaid wintergraan, vaak tijdens vorst, oogstresten van suikerbiet (laatste in november-december)	Geen
	Foerageert vanwege hogere biomassaproductie vooral in cultuurgrasland en in veel mindere mate in extensief beheerde graslandreservaten	Extensief beheerd grasland-reservaat
Rust	Voorkeur voor overwegend open landschap	Geen
	Gevoelig voor verdichting van het landschap door wegen, bebouwing en beplantingen (verstorings-effecten bij windmolens op 400-600 m, bij wegen op 80-600 m, bij bebouwing op 100-600 m)	Geen
	Gevoelig voor verstoring door landbouw-werkzaamheden, vliegverkeer (laag vliegende vliegtuigen en helikopters) en jacht, en plaatselijk ook voor recreatie zoals loslopende honden	Geen
	Gevoelig voor barrières (windmolenparken en hoogspanningsleidingen tussen voedselterrein en slaapplaats)	Geen

Mogelijk is sprake van een afwijking tussen de huidige situatie en de ecologische vereisten ten aanzien van voedsel. De Yerseke en Kapelse Moer is een extensief beheerd graslandreservaat. Bekend is dat bij extensivering van graslandpercelen het aantal kolganzen kan afnemen. Deze percelen vormen een minder optimaal voedselgebied, door minder bemesting en ze bevatten veel vezelige grassoorten en kruiden. Daarom zijn ze minder aantrekkelijk voor de soort dan intensief bemest agrarisch grasland. Het Zeeuwse Landschap geeft in haar beheerplan voor de Yerseke Moer voor de beheerperiode 2015-2026 ook aan dat de soort eerder een voorkeur had voor de oude graslanden, maar tegenwoordig meer in het agrarisch gebied buiten het Natura 2000-gebied voorkomt. De graslanden in de Yerseke Moer zullen niet echt verschralen, omdat hier van nature vrij productieve graslanden aanwezig zijn. Door de kwel worden telkens stikstof en fosfaat vanuit de veenlaag in de wortelzone gebracht. Overigens is het ganzenrustgebied (Figuur 9) groter dan het Natura 2000-gebied en liggen hierin ook intensief bemeste agrarische graslanden.

Voorwaarden om aan de instandhoudingsdoelstelling van de kolgans voor Yerseke en Kapelse Moer te voldoen zijn:

- Behoud van de functie als rust- en foerageergebied.
- Behoud van openheid van het landschap.
- Grasland dient kort en niet verruigd het winterseizoen in te gaan.
- Geen verstoring door faunabeheer middels afschot in de periode tussen 1 november en 1 april.
- Geen betreding en excursies in het foerageergebied (uitgezonderd op vrij toegankelijke wegen) in de periode tussen 1 november en 1 april.
- Geen afschrikmiddelen in het Natura 2000-gebied.

- Geen overlast door geluid, beweging en verlichting in de periode tussen 1 november en 1 april.

5.2.3. Voorwaarden smient

Het gebied heeft voor de smient een belangrijke functie als foerageergebied. De aantallen smienten in het gebied zijn in de afgelopen decennia fors toegenomen, ook recentelijk (vanaf 2010) is weer een duidelijk toename van de aantallen smienten zichtbaar. De landelijke staat van instandhouding is gunstig. Landelijk neemt de populatie echter wel af, internationaal gezien (op flyway niveau) blijft die constant (zie verder ook paragraaf 5.3.6). De soort doet het in de Yerseke Moer beter dan de landelijke trend (Calle & Jacobusse, 2015). De ecologische vereisten van de smient zijn samengevat in Tabel 6.

Tabel 6 Ecologische vereisten smient (Profielendocument, Ministerie van LNV, 2008)

Aspect	**Ecologische vereiste**	**Afwijking**
Leefgebied	Estuaria, wetlands en graslanden in de nabijheid van vaarten, plassen en meren	Geen
	Open agrarisch gebied; gefoerageerd wordt 's nachts op cultuurgrasland, op 10 km afstand van de rustplaatsen	Geen
Voedsel	Planteneter, die op een grote variatie aan planten, zaden en wortels foerageert. In het binnenland met name gras.	Geen
	In het binnenland een voorkeur voor eiwitrijke en goed verteerbare grassoorten (of jonge scheuten), op vochtige of deels geïnundeerde graslanden.	Extensief beheerd grasland-reservaat.
Rust	Directe verstoring van overdag rustende smienten treedt op door wandelaars op 90 m en door watersporters op meer dan 100 m.	Potentieel mogelijk, maar in de winter zijn er weinig wandelaars dus een geringe verstoring.
	Extensivering van graslandbeheer en/of betere draineering van natte graslanden werken negatief door in de draagkracht van een gebied.	Extensief beheerd graslandreservaat
	windturbines en hoogspanningsleidingen kunnen het pendelen (connectiviteit) tussen voedselgebied en slaapplaats belemmeren of een deel van het voedselgebied vanwege storende werking (verstoringsafstand 400 m) ongeschikt maken.	Geen

De Yerseke en Kapelse Moer is een extensief beheerd graslandreservaat. Bekend is dat bij extensivering van graslandpercelen het aantal smienten kan afnemen. Zulke percelen vormen een minder optimaal voedselgebied. Daarom zijn ze minder aantrekkelijk voor de soort dan intensief bemest agrarisch grasland. Hiervan is echter geen sprake in de Yerseke en Kapelse Moer, waar de aantallen van de smient toenemen. De graslanden in de Yerseke Moer zullen niet echt verschralen, omdat hier van nature vrij productieve graslanden aanwezig zijn. Door de kwel worden telkens stikstof en fosfaat vanuit de veenlaag in de wortelzone gebracht.
De voorwaarden om aan de instandhoudingsdoelstelling voor de smient te voldoen, zijn hetzelfde als bij de kolgans.

5.3. Uitgangssituatie natuur

5.3.1. Habitattype Zilte pionierbegroeiingen

H1310 subtype A

Dit habitattype betreft pionierbegroeiingen op zilte gronden in het kustgebied. Het betreft enerzijds pioniergemeenschappen met zeekraal (van verbond Thero-Salicornion) en anderzijds pioniergemeenschappen met zeevetmuur (van verbond Saginion maritimae). De twee vegetatietypen komen veelal in dezelfde gebieden voor. Toch is de ecologie zeer verschillend. Ze worden hier als twee subtypen beschouwd. Zilte pionierbegroeiingen, zeekraal (van verbond Thero-Salicornion) komen in de Yerseke en Kapelse Moer voor.

De Zilte pionierbegroeiingen komen wijdverspreid voor langs de Europese kusten. Daarbij nemen ze overal slechts kleine oppervlakten in. De aanzienlijk grote oppervlakte die het habitattype (subtype A) in Nederland inneemt is daarom van relatief groot belang. In een optimaal ontwikkelde vegetatie is de bedekking van meerjarige soorten < 10 %.
Op landschapsschaal komt dit vegetatietype in mozaïek voor en dient onder optimale omstandigheden tenminste een aaneengesloten oppervlakte van 100 m2 te hebben.
De typische soorten zijn geen van alle bedreigd. De landelijke oppervlakte van het habitattype mag niet achteruit gaan binnen de jaarlijkse natuurlijke fluctuaties. Het toekomstperspectief is matig ongunstig. Als gevolg van successie is er kans dat de oppervlaktes afnemen en veranderen in ander vegetatietypen (zie profieldocument).

Tabel 7 Bijdrage van Yerseke en Kapelse Moer aan habitattype H1310A (bron: Van der Goes & Groot, 2016)

Habitat code	Huidige relatieve Bijdrage (1)	Potentiële relatieve bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
H1310A	+	+	(1) Opp. 2,5% goede kwaliteit

5.3.2. Habitattype Schorren en zilte graslanden

H1330 Subtype B

Zilte gemeenschappen van de verbonden Lolio-Potentillion, Bidention en Phragmition australis kunnen met verschillende plantengemeenschappen kleinschalige mozaïeken vormen. Indien ze niet domineren, behoren deze gelijke gemeenschappen ook tot het habitattype. Op zichzelf staande ‘zelfstandige’ vertegenwoordigers van deze plantengemeenschappen behoren niet tot het habitattype. In graslanden waar zilte gemeenschappen van het Lolio-Potentillion, Bidention en Phragmition australis domineren, worden alleen de delen met de hierboven opgesomde associaties en rompgemeenschappen tot het habitattype gerekend. Alle in bijlage B genoemde plantengemeenschappen kunnen binnendijks (subtype B) voorkomen.

Voor subtype B (binnendijks) is het relatieve belang gering. Kenmerken van een optimale situatie zijn:

- Geen oververtegenwoordiging (> 40 % binnen een gebied) of ondervertegenwoordiging (< 5 % binnen een gebied) van kwelderzones of van een climaxvegetatie (Strandkweek- of Rietvegetatie).
- Aaneengesloten oppervlakte van het type tenminste 1.000 m2.

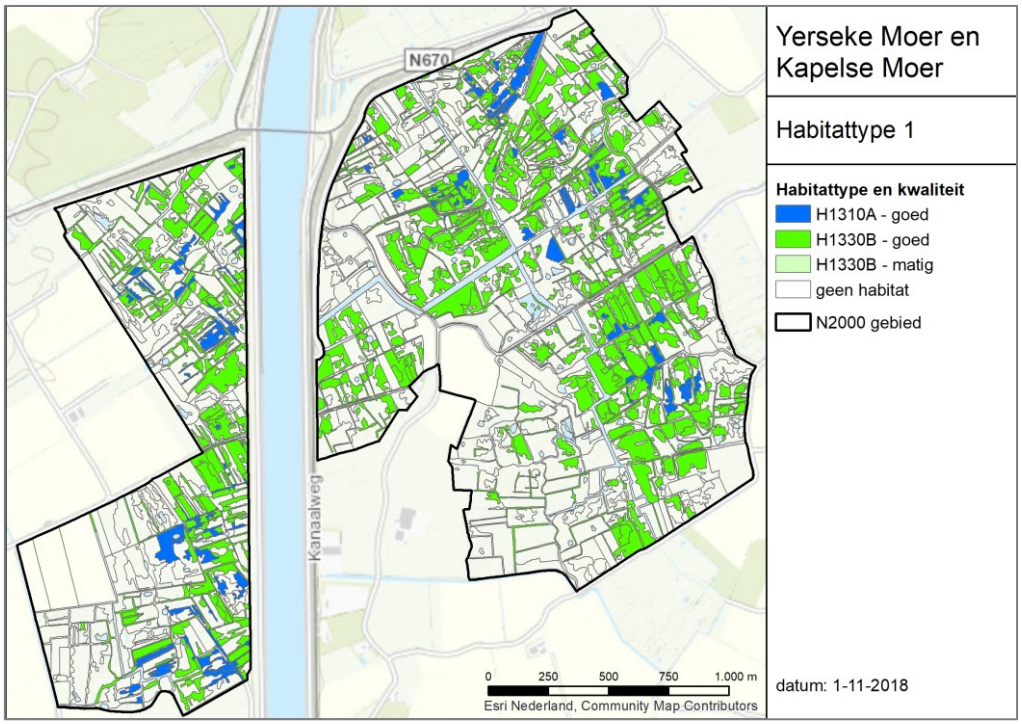
Tabel 8 Bijdrage van Yerseke en Kapelse Moer aan habitattype H1330B (bron: Van der Goes & Groot, 2016)

Habitat code	Huidige relatieve Bijdrage (1)	Potentiële relatieve bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
H1330B	++	++	(1) Opp. 11,8% goede kwaliteit

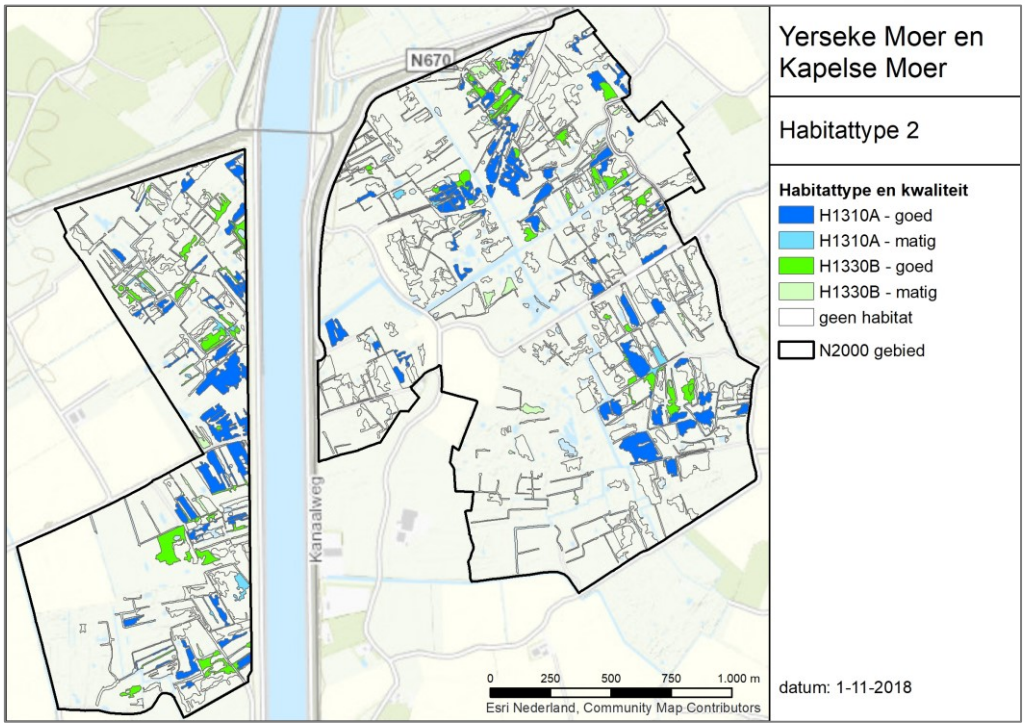
Binnendijkse zilte graslanden nemen slechts een bescheiden aandeel in van de landelijke oppervlakte van Schorren en zilte graslanden van de kusthabitats. Vrijwel alle voor het habitattype kenmerkende plantensoorten verkeren in een gunstige staat van instandhouding. In een deel van de binnendijkse zilte graslanden is sprake van verzoeting, verdroging en vermindering van overstroming. Het toekomstperspectief is matig ongunstig (zie profieldocument).

5.3.3. Verspreiding en oppervlakte habitattypen

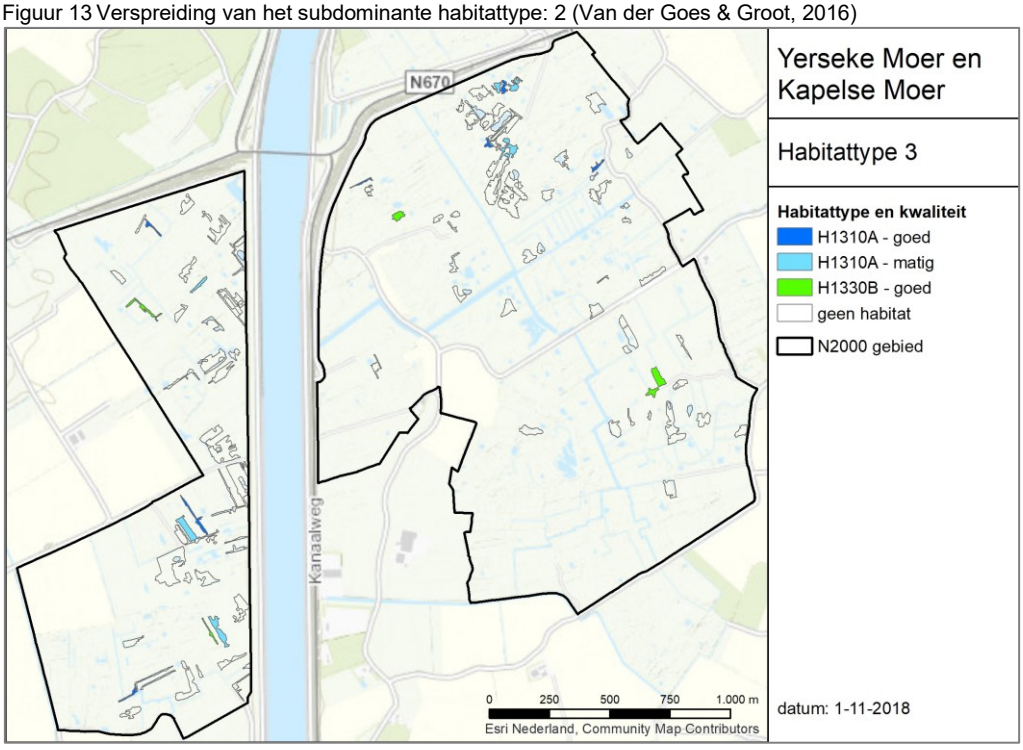
In 2015 zijn habitatkaarten van het gebied opgesteld (Van der Goes & Groot, 2016). De verspreiding van de habitattypen is weergegeven in Figuur 12, Figuur 13 en Figuur 14.
Veelal komen vegetaties in een mozaïek voor. Dit betekent dat er binnen één vlak (polygoon) meerdere habitattypen kunnen voorkomen. Om dit goed in beeld te brengen zijn er 3 habitattypenkaarten gemaakt. Het meest voorkomende habitattype binnen één vlak wordt aangemerkt als habitattype 1. Behalve het dominante habitattype (1) zijn ook de subdominante habitattypen (2 en 3) weergegeven.

Figuur 12 Verspreiding van het meest dominante habitattype: 1 (Van der Goes & Groot, 2016)

Figuur 13 Verspreiding van het subdominante habitattype: 2 (Van der Goes & Groot, 2016)

Figuur 14 Verspreiding van het minst voorkomende habitattype: 3 (Van der Goes & Groot, 2016)

De totale oppervlakte van het Natura 2000-gebied is 437 ha. De twee zilte habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen bedekken samen 63,6 ha (14,6% van de totale oppervlakte). H1310A Zilte pioniervegroeiingen (zeekraal) komt in totaal over een oppervlak van 11,6 ha voor. H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks) komt in totaal over een oppervlak van 52 ha voor. De afzonderlijke oppervlaktes en kwaliteit (op basis van vegetatietypen) waarin beide habitattypen voorkomen zijn opgenomen in Tabel 9.

Tabel 9 Oppervlakte habitattypen (ha) Yerseke en Kapelse Moer op basis van de aangetroffen percentages bedekking

Habitattype	Habitattype 1		Habitattype 2		Habitattype 3	
	Opp. goed	Opp. matig	Opp. goed	Opp. matig	Opp. goed	Opp. matig
Zilte pioniervegetaties, subtype A	6,76	0,00	4,17	0,42	0,07	0,20
Schorren en zilte graslanden, subtype B	49,32	0,02	2,00	0,53	0,15	0,00

5.3.4. Kwaliteit habitattypen

De uitwerking van de kwaliteit van de habitattypen is gebaseerd op vier kwaliteitsaspecten van de habitattypen die zijn beschreven in de profielendocumenten:

1. definiërende vegetatietypen;
2. typische soorten;
3. abiotiek;
4. kenmerken van structuur en functie.

In onderstaande alinea's worden deze onderdelen stuk voor stuk beschreven. In de synthesetabel in een integraal oordeel gegeven over de kwaliteit van het habitattype in de Yerseke en Kapelse Moer.

Vegetatietypen

Op basis van de aanwezige vegetatietypen is door Van der Goes en Groot (2016) een kwaliteitsoordeel gegeven voor het onderdeel vegetatietypen, welke bij de beoordeling van het habitattype vervolgens is overgenomen. Een soortenrijkdom van matig en goed kan gezien worden als 'gunstige staat van instandhouding'. Van de totale oppervlakte van habitattype (1) Zilte pioniergraslanden, Zeekraal (11,6 ha) is bijna 11 ha (94,7% van goede kwaliteit. Van de totale oppervlakte van habitattype (1) Schorren en zilte graslanden (52 ha) is bijna 51,5 ha (98,9%) van goede kwaliteit (zie ook Tabel 9).

Voor de habitatkartering zijn de onderliggende vegetatietypen (plantengemeenschappen) gekarteerd. De aangetroffen vegetatietypen per habitattype zijn samengevat in Tabel 10, op basis van de onderliggende database (Van der Goes & Groot, 2016). Een aantal plantengemeenschappen komt in beide habitattypen voor, deels alleen in mozaïek met zelfstandige vegetaties van Schorren en zilte graslanden, binnendijks (aangegeven met *).

Tabel 10 Onderliggende vegetatietypen (zie bijlage B)

Code VvN	Plantengemeenschap	H1310A	H1330B
12Aa2b	Associatie van Varkenskers en Schijfkamille	•	•*
12Ba2c	Associatie van Moeraszoutgras en Fioriengras		•
25Aa2	Associatie van Kortarige zeekraal	•	•*
26Aa1	Associatie van Gewoon kweldergras	•	•*
26Ac1	Associatie van Zilte rus	•	•*
26Ab1	Associatie van Stomp kweldergras		•

Code VvN	Plantengemeenschap	H1310A	H1330B
26RG1	Rompgemeenschap met Heen van de Zee-asterklasse		•

Typische soorten

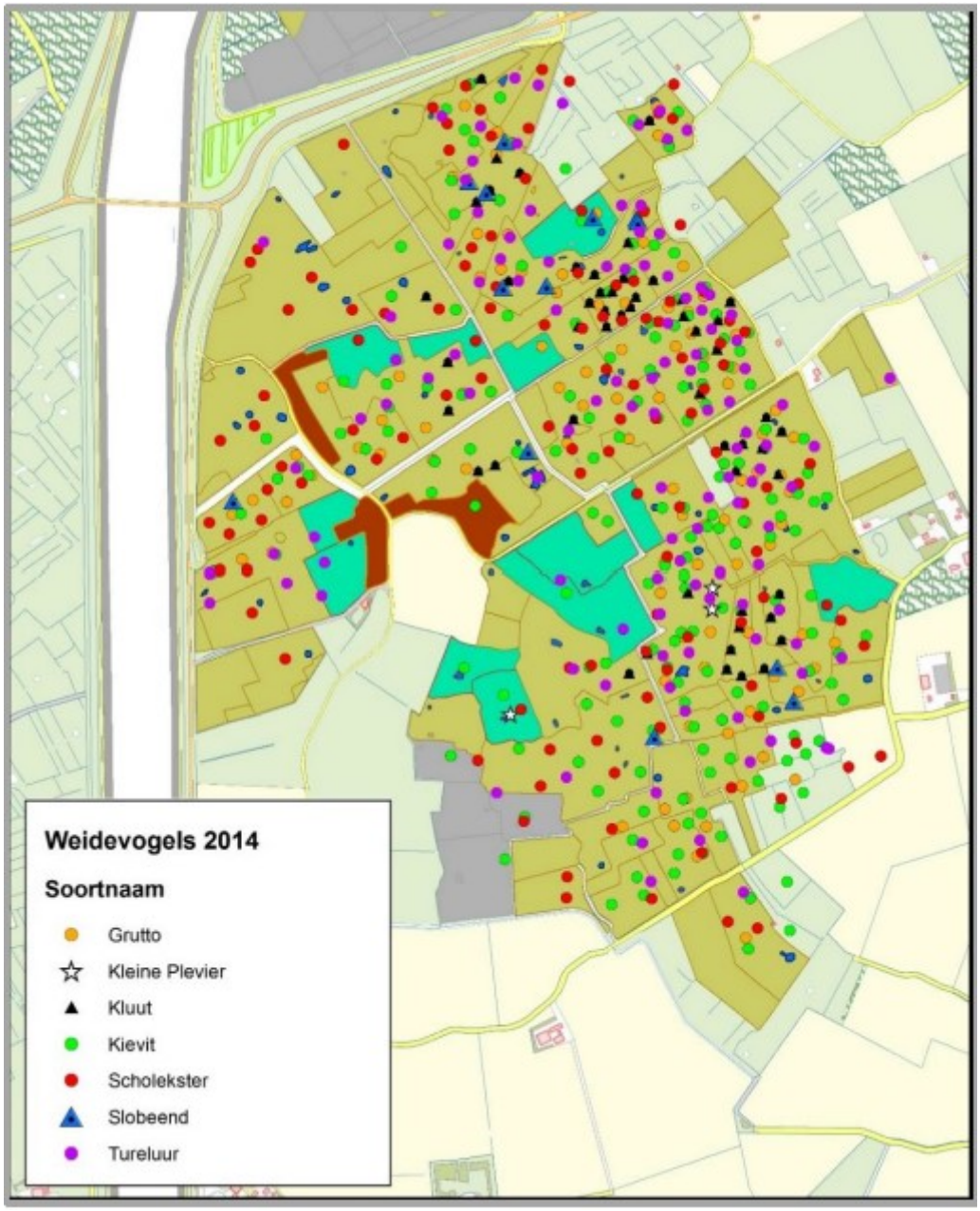
Typische soorten zijn kwaliteitsindicatoren voor habitattypen. De typische soorten van beide habitattypen zijn opgenomen in Bijlage C. Voor Zilte pionierbegroeiingen zijn er drie typische (planten)soorten, die alle drie voorkomen in het Natura 2000-gebied. Voor Schorren en zilte graslanden zijn er 26 typische soorten. Dit zijn naast tureluur en haas 24 plantensoorten, waarvan er 14 voorkomen in het Natura 2000-gebied. Per habitattype is op gebiedsniveau een oordeel gegeven of er sprake is van een goede kwaliteit (68-100% van typische soorten aanwezig), een matige kwaliteit (67-34%) of een slechte kwaliteit (< 34%).

Typische plantensoorten

De typische plantensoorten van Zilte pionierbegroeiingen zijn alleen via streeplijsten gemonitord. Hetzelfde geldt voor zes typische plantensoorten van Schorren en zilte graslanden. Van de overige acht typische plantensoorten zijn in de Yerseke Moer geografische verspreidingsopnamen gemaakt op hectare-hok-niveau (m.b.v. tansley-codering). De verspreiding van deze acht soorten is weergegeven in bijlage C.

Tureluur

Behalve voor kolgans en smient, is het Natura 2000-gebied ook van belang voor weidevogels. De tureluur is een typische soort voor het habitattype Schorren en zilte graslanden. Al vanaf 1978 varieert het aantal broedparen in de Yerseke Moer tussen 80 en 100 (gegevens Het Zeeuwse Landschap). Het aantal broedparen in 2006 bedroeg 94, in 2008 69, in 2009 83, in 2014 115 en in 2015 89. Van de Kapelse Moer zijn gegevens uit 2004 bekend: 34 broedparen en 2012 12 broedparen (gegevens Staatsbosbeheer). In Figuur 15 is de verspreiding van de tureluur weergegeven voor de Yerseke Moer. Van de Kapelse Moer zijn geen recente gegevens beschikbaar.

Figuur 15 Verspreiding tureluur (en andere weidevogels) in de Yerseke Moer (bron: Calle & Jacobusse, 2015)

Abiotiek

Voor de abiotische randvoorwaarden wordt in het profieldocument per type een opsomming gegeven van de (grens)waarden van zuurgraad, vochttoestand, zoutgehalte, voedselrijkdom en overstromingstolerantie. In de uitwerking van het kwaliteitsaspect abiotiek wordt beoordeeld in hoeverre aan de abiotische processen (overstuiving, kwel e.d.) zoals genoemd in de beschrijving van de abiotische randvoorwaarden en de kwaliteitsaspecten uit de omgeving in het profiel-document wordt voldaan. In paragraaf 5.2.1 is uitgewerkt in welke mate in de huidige situatie wordt voldaan aan de abiotische randvoorwaarden. Uit de vergelijking tussen de huidige situatie en de abiotische randvoorwaarden voor beide habitattypen in het gebied komen geen afwijkingen naar voren.

Kenmerken en structuur

De kenmerken van structuur en functie als onderdeel van de kwaliteit van habitattypen zijn uit de profieldocumenten overgenomen. De kenmerken variëren sterk in schaalniveau (vegetatiestructuur tot landschapsschaal). De beoordeling vindt dan ook op dit uiteenlopende niveau plaats. Indien 68-100% van de kenmerken aanwezig zijn op gebiedsniveau, is het oordeel goed, 67-34% leidt tot het oordeel matig en minder dan 33% leidt tot het oordeel slecht.

Synthese kwaliteit habitattypen

Op gebiedsniveau is op basis van het voorgaande een eindoordeel gedestilleerd (zie Tabel 11). Hierbij is het principe 'one out, all out' gehanteerd, zoals dat ook in de profielendocumenten wordt gebruikt. Hiermee is de laagste kwaliteitsbeoordeling doorslaggevend (dus bij 2x goed en 1x matig is eindoordeel matig).
De kwaliteit van het habitattype H1310A Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal) is overwegend goed te noemen, slechts over een klein oppervlak is het habitattype in een matige kwaliteit aanwezig (op basis van het aanwezige vegetatietype). Het habitattype H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks) is in matige kwaliteit aanwezig. De matige kwaliteit wordt vooral veroorzaakt door de afwezigheid van een aantal typische plantensoorten, voor de andere kwaliteitsaspecten wordt het habitattype als goed beoordeeld.

*Tabel 11 Synthese kwaliteit habitattypen. *Gezien het beperkte oppervlak (ten opzichte van het totale oppervlak) waarover de vegetatie als matig is beoordeeld door Van der Goes en Groot (2016), wordt de kwaliteit van het habitattype als (overwegend) goed beoordeeld*

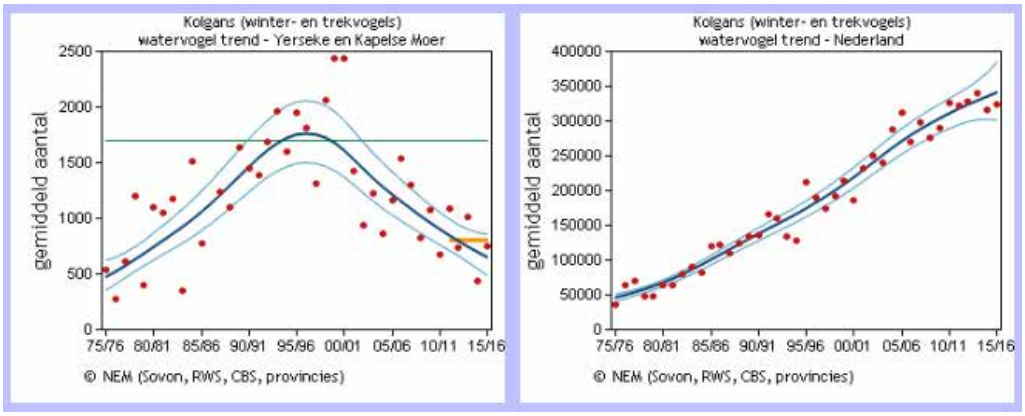
Habitattypen	**Omvang**	**Kwaliteit**				**Totaal oordeel**
		Vegetatietype	Typische soorten	Abiotiek	Structuur en functie	
H1310A Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	11,6 ha	11 ha goed 0,6 ha matig	Goed	Goed	Goed	Goed*
H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	52 ha	51,5 ha goed 0,5 ha matig	Matig	Goed	Goed	Matig

5.3.5. Kolgans

De eerste kolganzen arriveren eind oktober in de Yerseke en Kapelse Moer. De massale aankomst vindt plaats in november. Vanaf december vertrekken de eerste kolganzen alweer, half maart zijn de meeste overwinterende kolganzen vertrokken. Het gebied is relatief rustig, desondanks is er wel sprake van enige verstoring van aanwezige kolganzen (o.a. als gevolg van loslopende honden en laagvliegende vliegtuigjes en deltavliegers). De Yerseke en Kapelse Moer wordt door kolganzen gebruikt om te rusten en te foerageren. Er is sprake van een flinke uitwisseling van kolganzen tussen de Yerseke en Kapelse Moer en andere gebieden in Zeeland. 's Nachts slaapt het merendeel van de ganzen op zandplaten in de Oosterschelde ten noorden van Yerseke (zie ook Figuur 17). In het verleden is ook slaaptrek waargenomen naar verder weg gelegen wetlands zoals het Verdronken Land van Saeftinghe (20 km) en de zuidkust van Tholen (7 km). Een toenemend deel van de ganzen (tot maximaal 800 individuen) blijft slapen op plas-dras percelen in de Yerseke Moer. De nieuw aan te leggen hoogspanningsverbinding 380 kV ten zuiden van de Yerseke en Kapelse Moer zorgt niet voor barrièrewerking doordat de kolganzen vrijwel allemaal in noordelijke richting vliegen om te slapen in de Scherpenissepolder op Tholen (Tauw, 2014; Gyimesi et al., 2010).

Hoewel in de Yerseke en Kapelse Moer vrijwel alle percelen integraal bezocht worden door foeragerende ganzen, is de verspreiding van de kolgans wel enigszins geconcentreerd langs de periferie van het gebied. Waarschijnlijk heeft deze perceelvoorkeur te maken met de hoogteligging die van invloed is op vochtgehalte van de bodem en het zoutgehalte van de aanwezige vegetatie.

Het aantal in Nederland overwinterende kolganzen nam lange tijd toe (zie ook Figuur 16), maar is in de seizoenen 2010/11 tot en met 2014/15 niet verder gegroeid. In de Yerseke en Kapelse Moer is na 2000 sprake van een afname (zie verder onderstaand tekstkader).

Figuur 16 Seizoensgemiddelde aantallen kolganzen in de Yerseke en Kapelse Moer en landelijk, 1975/76 - 2014/15 (gegevens SOVON)

- Het aantal kolganzen dat in het totale gebied overwintert, fluctueert van jaar tot jaar.
- Het aantal kolganzen is tussen 1975 en 2000 flink toegenomen. Het seizoensgemiddelde aantal groeide van 500 naar maximaal 2500 vogels. Deze trend is een afspiegeling van de populatiegroei in West-Europa.
- Na 2000 is sprake van een afname in het gebied. Over de periode 2009/10 – 2014/15 bedroeg het seizoensgemiddelde 839 kolganzen en daarmee onder het instandhoudingsdoel van 1700 kolganzen. Deze afname is in tegenstelling tot de internationale flyway populatie welke nog steeds een groei laat zien, alsook de populatie in Zeeland en de Nederlandse populatie (al is deze populatie de laatste seizoenen wel gestabiliseerd).
- Verschillende oorzaken lijken een rol te spelen bij de afname van het aantal kolganzen in de Yerseke en Kapelse Moer.
- De afname treedt al op in 2001 en 2002, dus voorafgaand aan de peilopzet in de Yerseke Moer, zodat dit waarschijnlijk niet de oorzaak is.
- Monitoring van aantallen en onderzoek naar de oorzaak van de afname is gewenst. Mogelijk is er ook sprake van voedselconcurrentie met andere ganzensoorten.

De geconstateerde trend in de Yerseke en Kapelse Moer (afname; zie ook bijlage E) is dus niet in lijn met de trend van de internationale flyway populatie (toename).
Uit het seizoenspatroon blijkt dat de kolganzen in de Yerseke en Kapelse Moer op hetzelfde tijdstip aankomen als in de rest van Nederland, maar dat de aantallen in december alweer sterk afnemen. Op landelijk niveau blijven de aantallen echter tot in februari op een hoog niveau. Het seizoenspatroon van de kolgans in de Yerseke en Kapelse Moer laat daarmee een afwijkend beeld zien ten opzichte van het landelijk seizoenspatroon.

Er zijn verschillende potentiële oorzaken die (in meer of mindere mate) een rol kunnen spelen bij de afname van het aantal kolganzen in de Yerseke en Kapelse Moer:

- Een mogelijke verklaring voor het tijdige vertrek van de kolganzen uit de Yerseke en Kapelse Moer is de klimaatverandering. Als gevolg van mildere winters keren de kolganzen al weer vroeger terug naar de traditionele pleisterplaatsen in het noorden van ons land. Deze ontwikkeling is ook zichtbaar in andere foerageer- en rustgebieden in de Zuid-Hollandse en Zeeuwse Delta (o.a. Hollands Diep, Haringvliet en Oudeland van Strijen). In deze gebieden kunnen echter ook andere factoren een rol spelen zoals de aanwezigheid van grote groepen brandganzen (zie hierna).
- Een andere mogelijke oorzaak is de explosieve toename van het aantal brandganzen (vanaf 2000). Uit het seizoenspatroon van beide soorten blijkt dat in december het aantal kolganzen sterk afneemt, terwijl de aantallen brandganzen vanaf dat moment juist sterk toenemen (met een piek in februari). Dit kan erop duiden dat de kolganzen worden verdrongen door een (sterker) toenemend aantal brandganzen. Deze onderlinge concurrentie is tijdens onderzoek in de Eems-Dollard regio (Kruckenberg & Kowallik, 2008) vastgesteld. Concurrentie tussen beide soorten ganzen om dezelfde voedselbron speelde hierbij een rol. De brandgans eet vooral de jonge spruit en graast de grasmat kort(er) af dan de kolgans, die vooral langere grassprieten eet. Door intensieve begrazing van toenemende aantallen brandganzen wordt de graslengte zodanig gereduceerd dat kolganzen niet meer aan hun dagelijks benodigde voedselopname komen. Vertrek naar andere pleisterplaatsen (in de regio of binnen Nederland) waar dit niet of minder een rol speelt is dan een logisch gevolg.
- Lokale verstoring kan er voor zorgen dat kolganzen de voorkeur geven aan andere (minder verstoorde) gebieden in ons land om te overwinteren. Er lijkt geen sprake te zijn van een toename van verstoring in het gebied, al is er weinig bekend van de invloed van het verkeer op de lokale wegen op de ganzen. Toekomstige ontwikkelingen kunnen mogelijk leiden tot een (lichte) stijging van het aantal voertuigen dat gebruik maakt van de Everseweg. Verstoring hiervan kan de ganzen doen opschrikken, mogelijk spelen ook andere verstoringsbronnen (o.a. laagvliegende vliegtuigjes, deltavliegers, loslopende honden) een rol.
- Een licht afnemende voedselrijkdom (minder eiwitrijk gras) enerzijds en verruiging anderzijds als gevolg van extensief beheer (te lage veedichtheid, achterwege blijven van aanvullend maaibeheer) in combinatie met enige stikstofdepositie kan ook een rol spelen. De graslanden in de Yerseke Moer zullen niet echt verschralen, omdat hier van nature vrij productieve graslanden aanwezig zijn (zie ook paragraaf 5.2.2). Uit de praktijk blijkt dat kolganzen een voorkeur hadden voor de oude graslanden in het Natura 2000-gebied, maar tegenwoordig ook meer in het agrarisch gebied buiten het Natura 2000-gebied voorkomen. Door een afname van de voedselkwaliteit kan het eiwitgehalte en de verteerbaarheid zodanig afnemen dat de grasvegetatie in het gebied geleidelijk aan voedingswaarde voor ganzen inboet. Het areaal waar verruiging optreedt is relatief beperkt. De invloed hiervan op het aantal kolganzen is daardoor te verwaarlozen.
- Het landschap van Yerseke en Kapelse Moer wordt gekenmerkt door de grote mate van openheid. De openheid van het landschap is voor ganzen vooral van belang om goed zicht op mogelijke roofdieren (predatoren) te houden. In een deel van het gebied, met name in de Kapelse Moer, lijkt het areaal aan meidoornstruwelen in de afgelopen jaren enigszins te zijn toegenomen.

Het totale areaal aan grasland in het gebied is de afgelopen jaren niet wezenlijk veranderd. De draagkracht van het gebied lijkt dan ook op orde te zijn. In hoeverre er een verklaring ligt in het beheer dan wel verstoring door verkeer, dient in de komende beheerplanperiode nader te worden onderzocht.

Figuur 17 Foerageergebied kolgans (rood omcirkeld). De pijl geeft de vliegroute naar de slaapplaatsen weer

De staat van instandhouding van de kolgans in de Europese Unie is volgens 'BirdLife International' gunstig.
De kolgans in Nederland is afkomstig van de populatie die broedt in Noordwest-Siberië / Noordoost-Europa en die overwintert in Noordwest-Europa. De omvang van de flyway populatie kolganzen bedraagt gemiddeld 1.200.000 individuen (over de periode 1997-2007). Dit aantal is gebaseerd op internationale tellingen (Madsen et al. 1999, Fox et al. 2010, www.wpe.wetlands.org). Er is sprake van een positieve trend, met een groei van 2,9% per jaar (over de periode 1995-2009).
De landelijke winterpopulatie bedraagt ca. 850.000 kolganzen (seizoensmaximum over de periode 2006/07-2011/12; Hornman et al. 2013). Het aantal in Nederland overwinterende kolganzen nam lange tijd toe (Figuur 16), maar is in de seizoenen 2010/11 tot en met 2014/15 niet verder gegroeid.
Het jaarlijks broedsucces bij kolganzen is de laatste tien jaar (sterk) afgenomen. De verwachting is dat de jaarlijkse reproductie (aanwas van jongen) hierdoor uiteindelijk de sterfte niet meer zal kunnen compenseren en dat de populatieomvang na verloop van tijd zal gaan afnemen.

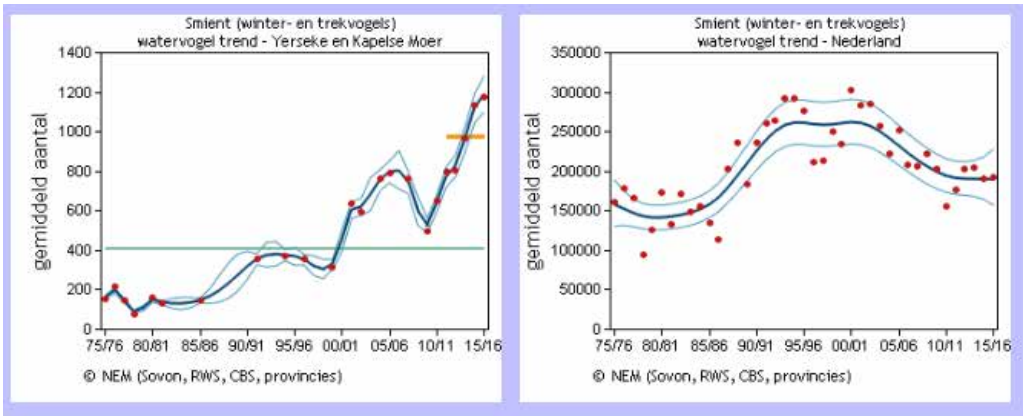
Tabel 12Staat van instandhouding kolgans. * Trend vanaf 2005/2006 (bron: www.sovon.nl)

Soort	**Staat van Instandhouding (landelijk)**	**Trend (Yerseke en Kapelse Moer)**	**Belang (Yerseke en Kapelse Moer)**
Kolgans	Gunstig	Matige afname*	Gering (1 %)

5.3.6. Smient

De Yerseke en Kapelse Moer wordt door smienten voornamelijk gebruikt als rust- foerageergebied. De eerste smienten arriveren in september en oktober, terwijl de grootste aantallen aanwezig zijn in januari en februari. Half april hebben de meeste smienten het gebied verlaten. In Figuur 19 zijn de belangrijkste foerageerlocaties weergegeven op basis van informatie van Het Zeeuwse Landschap. Exacte gegevens over de verspreiding van smienten binnen de Yerseke en Kapelse Moer ontbreken.

In de jaren ’70 en ’80 van de vorige eeuw, was het seizoensgemiddelde circa 100-200. Sindsdien is het aantal smienten in het gebied toegenomen. Over de periode 2009/10 – 2014/15 bedroeg het seizoensgemiddelde 811 smienten en daarmee ruim boven het instandhoudingsdoel van 410 smienten (zie Figuur 18). Ook in recente jaren lijkt nog steeds sprake te zijn van een toename. In het seizoen 2014-2015 bedroeg het seizoensgemiddelde zelfs 1148 (SOVON-gegevens, bijlage E).

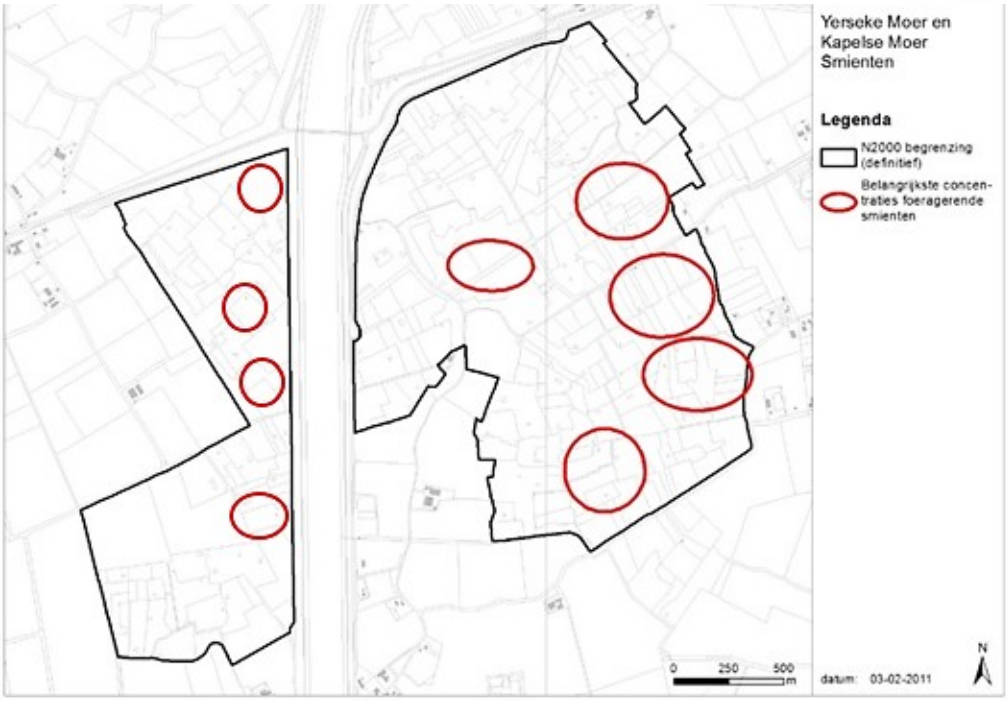

Figuur 18 Seizoensgemiddelde aantallen smienten in de Yerseke en Kapelse Moer en landelijk 1975/76 - 2014/15. Overigens zijn niet van alle jaren gegevens beschikbaar (gegevens SOVON)

In Yerseke en Kapelse Moer heeft de smient naar verwachting geprofiteerd van een toename van het areaal plas-dras situaties door de peilverhoging in het gebied in het kader van GGOR (zie ook paragraaf 4.6). Ook de recente vernattingspilot (start najaar 2015) draagt hier mogelijk ook aan bij. Daarnaast levert een herverdeling van smienten op regionaal niveau mogelijk een positieve bijdrage.
De staat van instandhouding van de smient in de Europese Unie is volgens ‘BirdLife International’ gunstig. De internationale flyway populatie wordt geschat op ruwweg 1.500.000 individuen (1997-2007). Het betreft hier de populatie die broedt in Noordwest-Siberië / Noordoost-Europa en die overwintert in Noordwest-Europa. Er is sprake van een stabiel aantal smienten (1995-2007, bron Wetlands International, www.wpe.wetlands.org).
De lange termijn trend van smienten in Nederland laat een gevarieerd beeld zien. Nam het aantal smienten in ons land gedurende de jaren 1985-1995 sterk toe, in de tien jaar daarna volgde een stabilisatie. In de piekperiode lag het landelijk seizoensgemiddelde op 200.000-300.000 individuen. Vanaf 2005 is sprake van een afname, waardoor het aantal smienten in ons land op dit moment niet meer boven de 150.000 uitkomt. De situatie in Yerseke en Kapelse Moer laat een tegenovergesteld beeld zien, hier is juist sprake van een toename van het aantal smienten.

Tabel 13Staat van instandhouding smient. * Trend vanaf 2005/2006 (bron: www.sovon.nl)

Soort	**Staat van Instandhouding (landelijk)**	**Trend (Yerseke en Kapelse Moer)**	**Belang (Yerseke en Kapelse Moer)**
Smient	Matig ongunstig	Matige toename*	Gering (< 1%)

Figuur 19 Globale verspreiding van smienten in de Yerseke en Kapelse Moer (belangrijkste concentraties op basis van gegevens van Het Zeeuwse Landschap en Staatsbosbeheer)

6. Visie en instandhoudingsmaatregelen

6.1. Visie op de instandhoudingsdoelen

De instandhoudingsdoelstellingen vanuit Natura 2000 zijn gericht op behoud van oppervlakte en kwaliteit van de habitattypen Zilte pionierbegroeiingen, zeekraal en Schorren en zilte graslanden, binnendijks en behoud omvang en kwaliteit leefgebied van kolgans en smient met een draagkracht voor een populatie van respectievelijk 1.700 en 410 vogels (seizoensgemiddelde).

Naast de natuurwaarden zijn de ontstaansgeschiedenis en de cultuurhistorie van de Yerseke en Kapelse Moer van belang. Daarom worden er door Staatsbosbeheer en Het Zeeuwse Landschap naast maatregelen voor natuurbeheer ook maatregelen voor onderhoud aan onderhoudswegen, dammen, kleine akkers en hagen als onderdeel van de cultuurhistorie uitgevoerd.

Habitattypen

Voor het behoud van oppervlakte en kwaliteit van beide habitattypen is het van belang de juiste abiotische omstandigheden te behouden. De reeds gerealiseerde GGOR-maatregelen en het huidige beheer zijn afgestemd op behoud van de abiotische omstandigheden. Het huidige streefpeil van NAP -1,50 meter in het noordelijk deel van de Yerseke Moer en NAP -1.70 meter in het zuidelijk deel lijkt optimaal, maar het huidige peil van NAP -1.50 meter in de Kapelse Moer is nog suboptimaal. Er wordt echter aangenomen dat er sprake is van een stabiele situatie waarbij oppervlakte en kwaliteit van beide habitattypen behouden blijven (paragraaf 4.6). In een latere beheerplanperiode zou in de Kapelse Moer eventueel tot een (optimaal) peil van NAP -1,40 meter gekomen kunnen worden.

Om de instandhoudingsdoelen te realiseren wordt het beheer door Staatsbosbeheer en Het Zeeuwse Landschap meer op elkaar afgestemd, zodat zowel in de Yerseke als de Kapelse Moer hetzelfde beheer wordt uitgevoerd.

Er lijken geen knelpunten die het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen (behoud) in de weg staan. Verwacht wordt dat als gevolg van de doorwerking van de gerealiseerde GGOR-maatregelen en het beheer, de oppervlakte van beide habitattypen in de eerste beheerplanperiode mogelijk nog licht kan stijgen. Daarnaast zal naar verwachting over een beperkte oppervlakte, waar de kwaliteit van aanwezige vegetatietypen matig is, zich in de toekomst een goede kwaliteit ontwikkelen. Dit is echter niet in concrete oppervlakte en kwaliteit uitgedrukt. Een verhoging van het waterpeil kan mogelijk in de toekomst leiden tot verdere uitbreiding en verbetering van de habitattypen.

Kolgans

De instandhoudingsdoelstelling is behoud van oppervlakte en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor 1.700 vogels. De draagkracht van het Natura 2000-gebied lijkt op basis van het areaal grasland voldoende te zijn. Het aantal kolganzen ligt echter al geruime tijd onder het instandhoudingsdoel. Alleen in de periode 1992-2001 lag het aantal overwinterende kolganzen boven het instandhoudingsdoel, globaal tussen de 1.750 en 2.500 vogels. Voor 1992 lag het seizoensgemiddelde globaal tussen 500 en 1.250 vogels. Sinds 2001 ligt het seizoensgemiddelde weer onder de doelstelling, globaal tussen 430 en 1.500 vogels, dus hoger dan voor de 'piekperiode' op grond waarvan de instandhoudingsdoelstelling is geformuleerd.

Er zijn verschillende potentiële oorzaken die binnen of buiten het gebied in meer of mindere mate een rol kunnen spelen bij de afname van het aantal kolganzen. Op landelijk niveau is sprake van een herverdeling van de populatie kolganzen. Als gevolg van mildere winters keren de kolganzen al weer vroeger terug naar de traditionele pleisterplaatsen in het noorden van ons land. Het Deltagebied ligt niet ver van de zuidgrens van het reguliere winterareaal en daardoor kan dit effect met name hier eerder merkbaar zijn. Daarnaast speelt in het gebied voedselconcurrentie met andere ganzensoorten mogelijk een rol. Het aantal brandganzen in de Yerseke en Kapelse Moer is vanaf 2000 explosief toegenomen. Het extensieve graslandbeheer (wat leidt tot een lagere voedselwaarde en enige verruiging) en verschuivingen in biotoopvoorkeur spelen in het gebied mogelijk ook een rol. Vroeger foerageerden kolganzen bij uitstek op half-natuurlijke graslanden; inmiddels vormen eiwitrijke cultuurgraslanden en akkers de belangrijkste foerageergebieden (Het Zeeuwse Landschap, 2016). Mogelijk speelt verstoring in het gebied daarnaast een rol bij de afname van het aantal kolganzen. Er is in de huidige situatie weinig bekend over de invloed van het (toenemende) verkeer en recreatieve activiteiten in het gebied op ganzen. Onderzoek naar de oorzaken die in het gebied een rol kunnen spelen (voedselconcurrentie met brandganzen en verstoring door (toenemend) verkeer en recreatie) zal hierin duidelijkheid moeten brengen.

In de Kapelse Moer is in de afgelopen jaren sprake geweest van een toename van meidoornstruwelen. Voor dit laatste aspect wordt als instandhoudingsmaatregel het beheer geïntensiveerd en worden de meidoornstruwelen en- hagen uit een deel van het gebied verwijderd om de openheid te vergroten/ handhaven (zie ook paragraaf 6.2).

Op basis van het areaal foerageergebied (grasland) wordt aan de instandhoudingsdoelstelling voor omvang van het leefgebied van de kolgans voldaan. Aangezien de oppervlakte foerageergebied binnen de Yerseke en Kapelse Moer in de toekomst niet verandert, is de instandhoudingsdoelstelling gewaarborgd. Wanneer het gebied incidenteel binnen de vigerende afspraken voor waterberging wordt gebruikt (maximaal 50% van de oppervlakte gedurende maximaal 2 weken), heeft dit geen effect op de instandhoudingsdoelstelling. Verwacht wordt dat het seizoensgemiddelde de komende 6 jaar uit zal komen op tussen de circa 500 en 1000 vogels. De kwaliteit van het foerageergebied is matig en zal als gevolg van het intensiveren van het beheer (verwijderen meidoornopslag) in de eerste beheerplanperiode tenminste gelijk blijven of in beperkte mate verbeteren.

Smient

Het seizoensgemiddelde van de smient ligt sinds 2001 ruim boven de instandhoudingsdoelstelling van 410 vogels. Over de periode 2009/10 – 2014/15 bedroeg het seizoensgemiddelde 811. Er is sprake van een positieve trend voor de soort in het gebied, dit in tegenstelling tot de landelijke trend. De soort heeft naar verwachting vooral geprofiteerd van een toename van het areaal plas-dras situaties in het gebied door peilverhogingen (GGOR en vernattingspilot) en mogelijk een regionale herverdeling. Aangezien de oppervlakte foerageergebied (grasland) binnen de Yerseke en Kapelse Moer in de toekomst niet verandert, is de instandhoudingsdoelstelling gewaarborgd. Omdat smienten met name 's nachts foerageren, wordt geen effect verwacht van het verkeer op de Everseweg. Verwacht wordt dat het seizoensgemiddelde de komende 6 jaar tenminste op hetzelfde niveau zal blijven of mogelijk verder zal stijgen als gevolg van vernatting en een toename in openheid.

Samenvatting

De huidige en toekomstige situatie (na 6 jaar) is samengevat in Tabel 14. De instandhoudingsdoelen van beide habitattypen worden met het huidige beheer gerealiseerd. Een verhoging van het waterpeil kan mogelijk in de toekomst leiden tot verdere uitbreiding en verbetering van de habitattypen. Aantallen van de smient liggen ruim boven de instandhoudingsdoelstelling, daarnaast is sprake van een positieve trend in het gebied. De soort heeft naar verwachting vooral geprofiteerd van een toename van het aantal plas-dras situaties door peilverhogingen in het gebied. Aanvullende beheermaatregelen zijn niet nodig. Voor de kolgans is sprake van een negatieve trend in het gebied. Sinds 2001 ligt het seizoensgemiddelde onder de doelstelling. Er zijn verschillende potentiële oorzaken, zowel binnen als buiten het gebied, die in meer of mindere mate een rol kunnen spelen bij de afname van het aantal kolganzen. Onderzoek naar de oorzaken binnen het gebied (voedselconcurrentie met brandganzen en verstoring door (toenemend) verkeer en recreatie) moet hierin duidelijkheid brengen, teneinde in de tweede en/of derde beheerplanperiode concrete maatregelen te kunnen treffen. Op korte termijn draagt een intensivering van het beheer (verwijderen meidoornopslag) bij aan het vergroten van de openheid van het gebied. Dit zal bijdragen aan het leefgebied van de kolgans (en smient).

Tabel 14Huidige situatie oppervlakte en kwaliteit per habitattype/soort, doelstelling en verwachte mate van doelbereiking na 6 jaar op basis van visie en maatregelen

Type/soort	**Doel**	**Huidige situatie (2015)**		**Verwachting na 6 jaar**	
Habitats		*Opp. (ha)*	*Kwal.*	*Opp. (ha)*	*Kwal.*
Zilte pioniersbegroeiingen, zeekraal	Behoud van oppervlakte en kwaliteit	11,6 ha	Goed	11,6 ha	Goed
Schorren en zilte graslanden, binnendijks	Behoud van oppervlakte en kwaliteit	52 ha	Matig	52 ha	Matig / Goed
Soorten		*Draagkracht*	*Kwal.*	*Draagkracht*	*Kwal.*
Kolgans	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht	Voldoende	Matig	Voldoende	Matig / Goed

Type/soort	Doel	Huidige situatie (2015)		Verwachting na 6 jaar	
	voor 1.700 vogels				
Smient	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor 410 vogels	Voldoende	Goed	Voldoende	Goed

6.2. Instandhoudings- en overig beheer

Instandhoudingsbeheer

Voor dit beheerplan worden geen aanvullende beheermaatregelen geformuleerd. De doelen kunnen zonder extra maatregelen gerealiseerd worden. De instandhoudingsmaatregelen bestaan hiermee uit voortzetting van het huidige beheer (Tabel 15). Wel moeten de beheermaatregelen worden geïntensiveerd en wordt onderzoek uitgevoerd naar de (mogelijke) oorzaken van de afname van de aantallen kolganzen in het gebied.

Voor het behoud van de kwaliteit van de habitattypen zijn Het Zeeuwse Landschap voor de Yerseke Moer en Staatsbosbeheer voor de Kapelse Moer betrokken. Dit geldt ook voor het behoud van de oppervlakten van de habitattypen.

Tabel 15 Beheermaatregelen in het kader van Natura 2000

Maatregel	Doel
Habitattypen	
Openhouden en aanleg van ondiepe greppels	Tegengaan van verzoeting en/of binnen bereik kwelzone
Begrazing en beheer van rasters	Tegengaan van successie
Maaien en afvoeren	Tegengaan van verruiging en successie
Verwijderen opgaande beplantingen	Tegengaan van successie
Slootonderhoud	Verzorgen goede waterafvoer en kwelaanvoer
Onderhoud dammen (GGOR)	Herstel en onderhoud
Kolgans en smient	
Verwijderen van opgaande beplantingen	Behoud openheid van het landschap
Onderzoek oorzaken afname kolgans	Behalen instandhoudingsdoelstelling

Verwijderen meidoorn

Staatsbosbeheer heeft recent een inventarisatie gemaakt (zie Figuur 20) met betrekking tot de meidoornhagen en -struwelen in de Kapelse Moer. Enkele delen zullen vanuit landschappelijk oogpunt worden gespaard. Hier wordt enkel voorkomen dat er boomvormers ontstaan. De meidoornhagen en -struwelen buiten deze delen worden verwijderd om de openheid te vergroten en een verdere bijdrage te leveren aan de instandhoudingsdoelen van het gebied. Ook nieuw opkomende struiken en bomen worden verwijderd. Hoge hagen zijn niet gewenst aangezien kraaiachtigen en roofvogels hierin kunnen gaan broeden en de bomen als uitkijkpost gebruiken.

Figuur 20 Overzicht meidoornhagen en -struwelen in de Kapelse Moer die vanuit landschappelijk oogpunt worden behouden of verwijderd voor het vergroten van de openheid. Links: te sparen kernen 'oud' struweel. Rechts: indicatie te verwijderen struweel.

Onderzoek oorzaken afname kolgans

Er zijn mogelijk verschillende oorzaken in het gebied die bijdragen aan de afname van de aantallen kolganzen. Onderzoek hiernaar zal duidelijkheid moet brengen. Dit onderzoek zal zich o.a. richten op voedselconcurrentie met brandganzen. Mogelijk speelt daarnaast verstoring een rol bij de afname van het aantal ganzen. Er is in de huidige situatie weinig bekend over de invloed van het (toenemend) verkeer en recreatie op ganzen. Monitoring in de eerste beheerplanperiode moet hierin duidelijkheid verschaffen. Een mogelijke toename van het gebruik van het aantal voertuigen dat gebruik maakt van de Everseweg in de Yerseke Moer als gevolg van ontwikkelingen in de regio wordt hiermee eveneens duidelijk. Ook andere oorzaken die mogelijk nog een rol spelen (zoals predatie door vos) kunnen eveneens onderdeel uitmaken van het onderzoek.

Tijdspad

In de eerste beheerplanperiode (2018-2024) vinden plaats:

- Instandhoudingsbeheer (Tabel 15).
- Onderzoek oorzaken afname kolgans.

In latere beheerplanperioden (2024 en later) vinden (mogelijk) plaats:

- Instandhoudingsbeheer (Tabel 15).
- Eventuele maatregelen op basis van de resultaten van het onderzoek oorzaken afname kolgans.
- Eventuele peilaanpassing Yerseke Moer en de gehele Kapelse Moer (optimalisatie GGOR)
- Eventuele aanpassing/uitbreiding van de vernattingspilot.

Overige beheermaatregelen

Naast de bovenstaande activiteiten hebben beide natuurbeschermingsorganisaties nog andere doelen voor het gebied. Deze bestaan uit het beheer van poelen en heggen, de aanleg en het onderhoud van rustgebied voor weidevogels en het beheer van de natuurakkers. Deze activiteiten zijn niet direct te koppelen aan de instandhoudingsdoelen. Voor beheer en onderhoud gelden de volgende voorwaarden:

Tabel 16 Beheermaatregelen in het kader van andere doelen

Activiteit	**Doel**	**Mitigerende maatregelen**
Teelt akkergewassen	Behoud van akkerkruiden	Werkzaamheden toegestaan in de periode 1 maart – 1 november
Onderhoud aan poelen	Behoud van cultuurhistorische elementen	Toegestaan in de periode 1 juli tot 1 november
Onderhoud heggen of weghalen struweel	Behoud van cultuurhistorische elementen	Toegestaan in de periode 1 juli tot 1 november

6.3. Beperkingen ten aanzien van archeologie en cultuurhistorie

Voor grote delen van het verleden is archeologie de enige informatiebron. Het is daarom belangrijk zorgvuldig om te gaan met de archeologische en cultuurhistorische waarden. Zeker in een landschap als de Yerseke en Kapelse Moer dat nog het typische hollebollig landschap kent, doorsneden met wegelingen en wateringen. De kenmerken kunnen eventueel versterkt worden door oude wegelingen en wateringen in ere te herstellen.

Het volledige Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer ligt in een gebied waarvoor op basis van het gemeentelijke archeologiebeleid een categorie 4 geldt: hoge verwachtingswaarde op archeologische vondsten. Hiervoor geldt een onderzoeksplicht indien meer dan 250 m2 en dieper dan 40 cm beneden het maaiveld wordt verstoord.

Ook indien geen ingrepen plaatsvinden in de bodem dient rekening gehouden te worden met de in de bodem aanwezige archeologische resten. Dit kan gebeuren door de conserveringscondities optimaal te houden en het huidige (grond)waterpeil te handhaven of verhogen.

7. Inventarisatie huidig gebruik [1]

Menselijke activiteiten en natuur zijn al jaren verweven in de Yerseke en Kapelse Moer. In dit hoofdstuk worden bestaande activiteiten en beheer (samen huidig gebruik) in en rondom de Yerseke en Kapelse Moer besproken. Onderdeel van het huidig gebruik is het bestaand gebruik zoals gedefinieerd in de Wet natuurbescherming (zie onderstaand tekstkader). In het volgende hoofdstuk is getoetst of het huidig gebruik en beheer gevolgen hebben voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen.

Definitie bestaand gebruik
Bestaand gebruik is niet vergunningplichtig. In de Wet natuurbescherming wordt bestaand gebruik als volgt gedefinieerd: Het verbod, bedoeld in artikel 2.7, tweede lid (verbod om zonder vergunning handelingen te verrichten), is niet van toepassing op andere handelingen als bedoeld in artikel 2.7, derde lid, onderdeel b, die op de referentiedatum bekend waren, of redelijkerwijs bekend hadden kunnen zijn bij het bestuursorgaan dat bevoegd is voor de verlening van de vergunning, en zij sedertdien niet of niet in betekenende mate zijn gewijzigd. De referentiedatum voor de Yerseke en Kapelse Moer is 31 maart 2010.
Uit deze definitie van bestaand gebruik, volgt dat het moet gaan om een (op 31 maart 2010 bekende) “andere handeling”, dus niet om een project of (uitvoering van) een plan.

Aanwezig huidig gebruik
De volgende vormen van huidig gebruik worden onderscheiden:

- Landbouw;
- Natuurbeheer;
- Monitoring;
- Handhaving en toezicht;
- Faunabeheer en schadebestrijding;
- Waterbeheer;
- Recreatie en sport;
- Bebouwing en bedrijvigheid;
- Infrastructuur, verkeer en vervoer.

Bovenstaande vormen van huidig gebruik worden in de volgende paragrafen besproken.

7.1. Landbouw

Grasland en akkerbouw
In de Yerseke Moer is een beperkt deel in gebruik als grasland. De Yerseke Moer heeft een eigen waterhuishouding en is daarmee losgekoppeld van de omgeving. Het Zeeuwse Landschap geeft jaarlijks 5 hectare bouwland in pacht uit onder de volgende voorwaarden:

- De gebruiker erkent de bestemming natuurgebied.
- De gebruiker mag, binnen de vastgestelde aanvoernormen in het kader van de Mestwet, een voor de teelt noodzakelijke bemesting uitvoeren, bij voorkeur in de vorm van ruwe stalmest.
- Jachtrecht blijft bij de eigenaar (Stichting Het Zeeuwse Landschap).

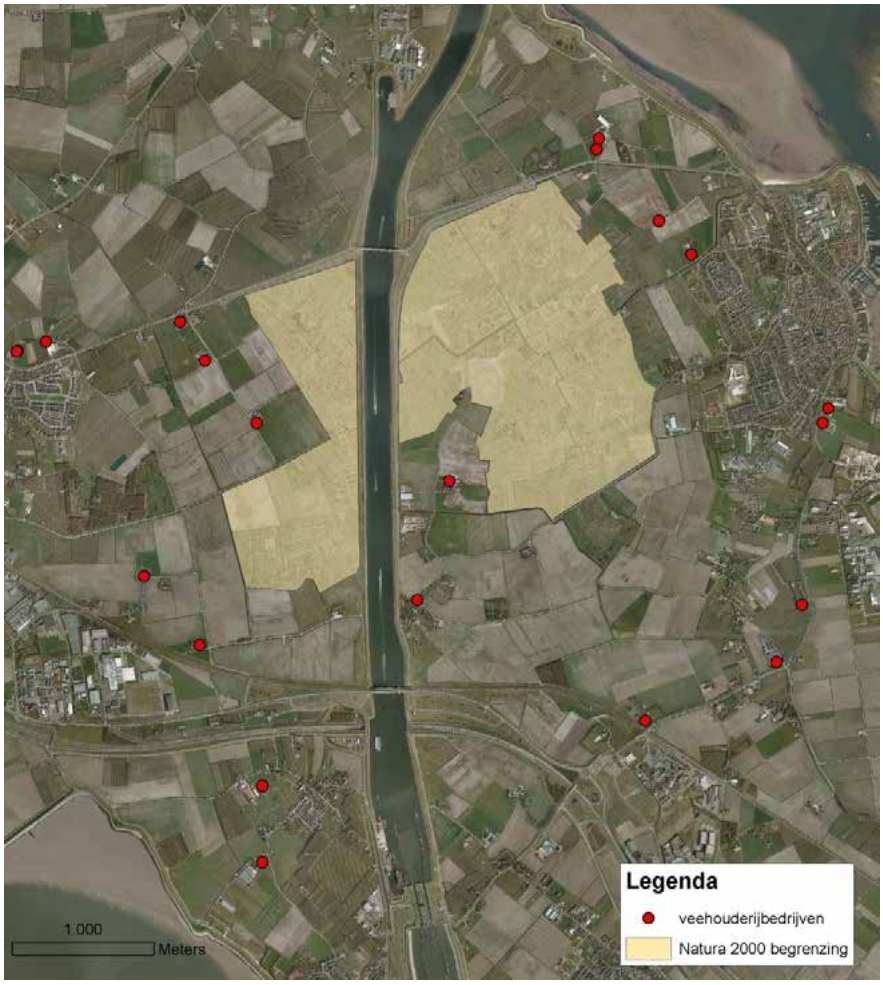
[1] Dit hoofdstuk is opgesteld door Den Held, 2016 (RHDHV).

- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, met uitzondering van de bestrijding van schimmels en insecten die in plaagdichtheid kunnen voorkomen met de laagst mogelijke dosering van de actieve stof.

In de Kapelse Moer wordt op een aantal percelen ten zuiden van de Dankerse weg akkerbouw bedreven. Vanwege landbouwkundige doelen wordt op deze percelen een onnatuurlijk waterpeil nagestreefd: hoge zomerstanden en lage winterstanden. De Kapelse Moer is in 2009 hydrologisch geïsoleerd door de aanleg van kades.

Veehouderijbedrijven

Rondom het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer (binnen 5 km) zijn 20 veehouderijbedrijven gelegen (Figuur 21). Mede als gevolg van deze veehouderijbedrijven is sprake van stikstofbelasting op het gebied. In het gebied is sprake van een gemiddelde stikstofdepositie van 1191 mol/ha/jr., welke richting 2020 afneemt tot 1150 mol/ha/jr. (bron: Aerius Monitor 2016). De huidige stikstofbelasting ligt daarmee onder de kritische depositiewaarden van aanwezige (stikstofgevoelige) habitats waarvoor het gebied is aangewezen (zie ook Tabel 3 en Tabel 4).

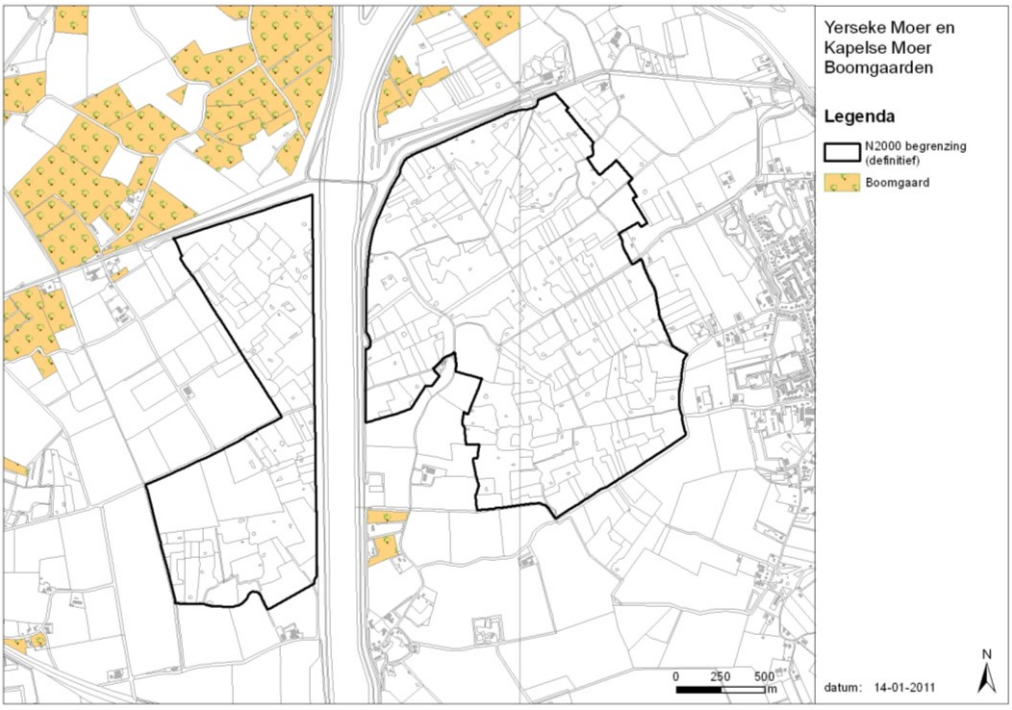
Figuur 21 Aanwezige veehouderijen rondom Yerseke en Kapelse Moer

Boomgaarden

Rond het gebied Yerseke en Kapelse Moer zijn boomgaarden aanwezig (Figuur 22). Binnen boomgaarden kunnen knalapparaten worden gebruikt om vogels te verjagen. Daarnaast kunnen anti-hagelkanonnen

worden gebruikt om de vorming van hagel te voorkomen. Beide apparaten worden ingezet om schade aan de oogst in de groente- en fruitteelt te voorkomen.

In de Reimerswaalse Algemene Plaatselijke Verordening (APV, artikel 4.6a) zijn beperkingen beschreven voor het gebruik van knalapparaten. Knalapparaten mogen in principe worden gebruikt tussen 7.00 uur en 21.00 uur.
Aan de Oostambachtweg, op ongeveer 800 tot 1000 meter vanaf de rand van de Kapelse Moer, wordt een anti-hagelkanon in een boomgaard gebruikt. Het mogen plaatsen van zo'n apparaat wordt geregeld via de milieuwetgeving. De betreffende ondernemer heeft daarvoor een melding gedaan. Het gebruik is afgestemd op de dreiging van hagelbuien (incidenteel). Rond de Yerseke Moer zijn geen anti-hagelkanonnen bekend.

Figuur 22 Boomgaarden rondom Yerseke en Kapelse Moer (situatie 2009, in de huidige situatie is het areaal boomgaard afgenomen (o.a. aan de noordzijde) door aankoop en inrichting door HZL

7.2. Natuurbeheer

7.2.1. Yerseke Moer

Algemeen

Het Zeeuwse Landschap voert standaard de volgende werkzaamheden uit:

- Wekelijks toezicht-/werkronde.
- Maandelijkse opname peilen.
- Begrazing graslanden van 1 mei tot 1 december.
- Maaien/afvoeren hooilanden vanaf 15 juli.
- Nabeweiding hooilanden vanaf augustus tot november.
- Grondbewerking/inzaai akkers + randen in oktober en april.
- Distels maaien/afvoeren vanaf 15 juni tot eind augustus.
- Schoonmaken/baggeren drinkputten.
- Veekerende sloten cyclisch (1x per 10 jaar) schonen in de maanden augustus/september.

- Onderhoud dammen en kades.
- Onderhoud wegen en paden jaarlijks in de periode augustus/september.
- Rasteronderhoud en terreinbebording in de periode 15 februari tot 15 maart en vanaf 15 juli t/m 1 november.
- Onderhoud beplantingen in periode 15 juli tot 1 november.
- Onderhoud publieksvoorzieningen vanaf 15 juli tot 1 november.

Hieronder worden enkele onderdelen van het natuurbeheer toegelicht.

Begrazingsbeheer

Begrazing van graslanden heeft een uitlooptijd naar 1 december, in verband met eventuele langere groeiseizoenen, lengte van het gras en bijbehorende werkzaamheden zoals weghalen van tijdelijke rasters, afsluiten watermeterputten, reparaties etc. wat pas gebeurt als het vee er uit is. Omdat er jaarlijkse verschillen bestaan in de groei van de vegetatie, moet het begrazingsbeheer flexibel zijn. Deze flexibiliteit wordt gerealiseerd door in de loop van het begrazingsseizoen de keuze te maken tussen beweiding of hooien (wisselweides). De begrazingsintensiteit in de nazomer wordt afgestemd op de graslandvoorkeur van overwinterende ganzen.

Begrazingsintensiteit

De optimale begrazingsintensiteit voor soortenrijk grasland kent een veedichtheid van 1 GVE per hectare. Ten opzichte van het natuurbeheerplan (ARCADIS, 2002) wordt minder begrazing met jongvee voorgesteld, behalve op uitgesproken tredvegetaties. Continuïteit van extensieve beweiding is van belang voor continuering van openheid van het gebied en behoud van soortenrijke vegetatie. Daarnaast zorgen de ontstane trapgaten voor kiemmogelijkheden voor soorten zoals zulte en zeekraal. Om verruiging van het gebied tegen te gaan kan op verruigde percelen drukbegrazing worden toegepast. Jaarrond begrazing wordt afgeraden omdat vertrapping van de bodem dan te groot zou worden (Van der Goes & Groot, 2016)

Hooibeheer

- Hooien vindt plaats na 15 juli (in verband met weidevogels), of zoveel later als de vegetatie (afgestemd op klimatologische omstandigheden, verschraling en tijdstip van bloei en/of zaadzetting van aandachtssoorten) het toestaat.
- Nabeweiding vindt alleen plaats voor zover de productie in het naseizoen daartoe noodzaakt, zie daarvoor de richtlijn voor ganzenbeheer. Het maaien dient plaats te vinden met zo licht mogelijke machines. Voor het maaien wordt een hooiland gecontroleerd op eventuele late weidevogellegsels en niet vliegvlugge jongen. Maaien vindt plaats ofwel vanuit het midden van het perceel naar buiten toe, ofwel gefaseerd in stroken.
- Ook nesten van moshommels dienen in de Yerseke Moer vooraf opgespoord te worden. Insectenvriendelijk maaibeheer gericht op vlinders, bijen en hommels vereist een bijzonder maaibeheer, namelijk gefaseerd maaien en aanpassen van de maaidata.

Verschralingsbeheer

In de Yerseke Moer wordt in principe niet bemest. De verwachting is dat de kwel (met van nature een hoog fosfaatgehalte) voorkomt dat vergaande verschraling optreedt.

Poelenbeheer

De poelen in de Yerseke en Kapelse Moer moeten worden onderhouden wanneer de diepste delen minder dan 0,5 meter water bevatten en ze eerder droogvallen dan het eind van de zomer. Zilte drinkputten worden niet hersteld omdat die een eigen natuurwaarde vertegenwoordigen. Deze worden echter af en toe gebaggerd om verlanding tegen te gaan.

Onderhoud beplantingen

Tot het onderhoud van de beplantingen wordt ook het snoeien van meidoornstruwelen gerekend. Om de openheid van het gebied te waarborgen en het gebied daarmee ook aantrekkelijk te houden voor smient, kolgans en weidevogels wordt het aanwezige struweel regelmatig onderhouden en daarmee boomvorming voorkomen. Nieuwe opslag van struweel en bomen wordt zoveel mogelijk verwijderd. De aanplant van meidoorns is in dit gebied niet aan de orde.

Akkerbeheer

Het Zeeuwse Landschap heeft een aantal percelen in gebruik als natuurakker. Er worden eenjarige gewassen verbouwd waarvan het zaaizaad in juli of augustus geoogst kan worden, zodat in het najaar een gewas ten behoeve van de ganzen geteeld kan worden. De akkers worden ecologisch-agrarisch beheerd. Er vindt incidenteel beperkte bemesting met stalmest plaats op deze percelen.
Verschillende akkeronkruiden zijn (in beide terreinen) onder de huidige landbouwmethoden zeldzaam geworden. Oorzaken zijn onder meer de steeds nauwkeuriger wordende schoningstechniek van het zaad, de intensieve bewerking van de akkers in de moderne landbouw, het ontbreken van braakligging enz.

Onderhoud dammen en kades

Dammen en kades worden vaak ingetrapt door koeien tijdens beweiding. Deze dammen worden snel onbruikbaar voor trekkers of het gewenste waterpeil kan niet langer gehaald worden. Een aantal dammen in het gebied die bijvoorbeeld in de herfst bereden moeten worden om sloten op te schonen, worden onderhouden door grond aan te vullen en eventueel wat verharding aan te brengen.

7.2.2. Kapelse Moer

Algemeen

Staatsbosbeheer voert standaard de volgende werkzaamheden uit:

- Wekelijks toezicht-/werkronde.
- Tweewekelijkse opname peilen.
- Begrazing graslanden van 1 mei tot 1 november.
- Grondbewerking/inzaai akkers en randen in oktober en april.
- Distels maaien/afvoeren vanaf 15 juni tot eind augustus (incidenteel worden percelen met distels gebloot (handwerk) in april nadat de boswachter gecontroleerd heeft of er broedvogels voorkomen).
- Schoonmaken/baggeren drinkputten.
- Veekerende sloten cyclisch (1x per 10 jaar) schonen in de maanden augustus/september
- Periodiek onderhoud wegen en paden jaarlijks in augustus/september.
- Terreinbebording in de periode januari tot 15 maart en vanaf 15 juli t/m november
- Onderhoud beplantingen 1 juli tot 1 november
- Meidoorns worden incidenteel gesnoeid.

Hieronder worden enkele onderdelen van het natuurbeheer toegelicht.

Begrazingsbeheer
De begrazing in de Kapelse Moer is extensief met paarden of rundvee. Het gebied is ingedeeld in 4 eenheden. De begrazing start in de periode april-mei met een gering aantal stuks vee. Dit is een derde van het aantal stuks vee van na 15 juni. Na 15 juni wordt het volledig aantal stuks vee ingezet. Er wordt begraasd met 1 GVE per hectare per jaar.
Omdat er jaarlijkse verschillen bestaan in de groei van de vegetatie, moet het begrazingsbeheer flexibel zijn. Deze flexibiliteit wordt gerealiseerd door in de loop van het begrazingsseizoen de keuze te maken tussen beweiding of hooien. Begrazing in de nazomer dient afgestemd te worden op de eisen die overwinterende ganzen stellen aan grasland.

Distelbestrijding
Om het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen terug te dringen worden distels uitsluitend mechanisch bestreden. Mechanische bestrijding (maaien van distels met een bosmaaier) wordt vóór de bloei uitgevoerd in de buitenste 50 meter van het gebied. Controle vooraf of er geen broedvogels voorkomen is vereist. Leidraad voor de distelbestrijding is goed nabuurschap.

Poelenbeheer
De poelen in de Yerseke en Kapelse Moer moeten worden onderhouden wanneer de diepste delen minder dan 0,5 meter water bevatten. Zilte drinkputten worden niet hersteld omdat die een eigen natuurwaarde vertegenwoordigen.

Onderhoud beplantingen
Om de openheid van het gebied te waarborgen en het gebied daarmee ook aantrekkelijk te houden voor smient, kolgans en weidevogels wordt het aanwezige struweel regelmatig onderhouden en daarmee boomvorming voorkomen. Nieuwe opslag van struweel en bomen wordt zoveel mogelijk verwijderd.

Akkerbeheer
In de Kapelse Moer zijn in het recente verleden percelen aangekocht door Staatsbosbeheer. Eén van deze percelen werd tot voor kort ingezaaid met ongeschoond zaad met graan. Het beheer van deze akker bestaat uit oogsten van graan en kruiden, die tot ontwikkeling zijn gekomen. Het onderhoud van de akker vindt al enkele jaren niet meer plaats, maar mogelijk wordt dit later weer opgepakt.
Verschillende akkeronkruiden zijn (in beide terreinen) onder de huidige landbouwmethoden zeldzaam geworden. Oorzaken zijn onder meer de steeds nauwkeuriger wordende schoningstechniek van het zaad, de intensieve bewerking van de akkers in de moderne landbouw, het ontbreken van braakligging enz.

Onderhoud dammen en kades
Dammen worden vaak ingetrapt door koeien tijdens beweiding. Deze dammen worden snel onbruikbaar voor trekkers. Een aantal dammen in het gebied die bijvoorbeeld in de herfst bereden moeten worden om sloten op te schonen, worden onderhouden door grond aan te vullen en eventueel wat verharding. In het gebied komen zeer oude vrijliggende paden voor die stammen uit de vroege geschiedenis van de Oudlandpolder. Deze paden worden uiterst voorzichtig beheerd (rekening houdend met de voorkomende tredplanten), waarbij om te beginnen voorkomen wordt dat deze stuk gereden worden.

7.3. Monitoring

In het gebied vindt monitoring plaats van vegetatie, flora en fauna. Dit gebeurt in opdracht en met toestemming van de terreinbeheerders, volgens erkende methoden. Daarnaast vinden waterkwaliteitsmetingen plaats. Dit vindt ook plaats in gevoelige perioden (broedtijd, winter), hetgeen onvermijdelijk is. Het Zeeuwse Landschap en Staatsbosbeheer meet op projectbasis op specifieke locaties de peilen.

Monitoring en onderzoek vinden wandelend, fietsend of via een voertuig plaats. Landelijk is er een trend om drones in te zetten bij deze werkzaamheden.

Ganzen worden maandelijks gemonitord in de periode september-mei in het kader van de landelijke ganzen- en zwanentellingen. De coördinatie van die tellingen ligt bij SOVON, de uitvoering daarvan in de Yerseke en Kapelse Moer wordt al jaren verzorgd door de terreinbeheerders. Tevens vinden er in deze periode ook watervogeltellingen plaats (waarbij ook de smient geteld wordt). Bij veel van de inventarisaties zijn vrijwilligers betrokken. Staatsbosbeheer geeft de vrijwilligers een betredingsvergunning voor de duur van de inventarisatie. De meeste inventarisaties vinden plaats vanaf de buitenkant van het gebied. In Tabel 27 en Tabel 28 (paragraaf 9.3) is een volledig overzicht gegeven van de bestaande monitoring in Yerseke en Kapelse Moer door respectievelijk Het Zeeuws Landschap en Staatsbosbeheer.

7.4. Handhaving en toezicht

Het Zeeuwse Landschap en Staatsbosbeheer voeren regelmatig een toezicht/werkronde uit in de Yerseke of Kapelse Moer, hetzij voor uitvoerend werk, monitoring, werkrondes en/of toezicht. BOA's komen preventief en op aangeven van mogelijke incidenten of onregelmatigheden. Bij al deze bezoeken wordt rekening gehouden met de seizoenen en kwetsbaarheid van het terrein, flora en fauna.

7.5. Faunabeheer en schadebestrijding

In het gebied is de Wildbeheereenheid (WBE) Reimerswaal actief.

Jacht

De uitoefening van de jacht (uitsluitend om te oogsten) vindt niet plaats in het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer. Het niet openen van de jacht (waarbij het gaat om de soorten haas, konijn, houtduif, fazant en wilde eend) heeft primair tot doel de rust in de gebieden te garanderen.

Faunabeheer en schadebestrijding van ganzen

Schadebestrijding op basis van verleende vrijstellingen, aanwijzingen en ontheffingen in het kader van de (voormalige) Flora- en faunawet en de huidige Wnb (hoofdstuk 3 onderdeel soortbescherming) kan op grond van dit beheerplan plaatsvinden indien geen sprake is van verslechtering van habitats en significante verstoring van soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Hiervoor kan echter een vergunning in het kader van de Wet natuurbescherming nodig zijn, wanneer gelet op de instandhoudingsdoelstellingen sprake kan zijn van negatieve effecten op het betreffende Natura 2000-gebied.

In het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer is momenteel geen sprake van faunabeheer- of schadebestrijding op basis van vrijstellingen of ontheffingen. Een uitzondering hierop is de Yerseke Moer waarbij sinds 2017 verwilderde boerenganzen worden bestreden. Afschot is alleen toegestaan in de periode van 15 juli tot 1 november onder de voorwaarden van de bestaande wetgeving (inclusief ganzenakkoord).

Buiten het Natura 2000-gebied is wel sprake van schadebestrijding (ganzen, vossen, kraaien en kauwen). Onder voorwaarden mogen kolganzen en smienten buiten ganzenrustgebieden in de periode 1 november tot 1 april op percelen met kwetsbare gewassen en in de periode 15 februari tot 1 april op percelen overjarig grasland worden verjaagd met ondersteunend afschot. Dit is toegestaan van een half uur voor zonsopkomst tot 12:00 uur. In de aan FBE Zeeland verleende ontheffingen (kenmerk: 14018615/FF.14.053 & 15006573/FF.15.018) zijn diverse voorwaarden opgenomen, zo is bestrijding alleen mogelijk in geval van aantoonbare schade, mag er slechts een beperkt aantal jachthouders (max. 3) gebruik maken van de ontheffing en per verjaagactie mag maar een beperkt aantal kolganzen of smienten (max. 2) worden geschoten. Er zijn tevens ontheffingen verleend aan de FBE Zeeland voor schadebestrijding van de grauwe gans.

Muskus- en beverrattenbestrijding

De bestrijding van Muskus - en Beverratten vindt jaarrond plaats ter voorkoming van schade aan waterstaatswerken (veiligheid). Hiervoor moeten regelmatig vangmiddelen worden geplaatst en gecontroleerd. Dit gebeurt te voet. De frequentie kan oplopen tot een dagelijkse controle van vangmiddelen, ook in gebieden waar veel vogels rusten en/of foerageren. Bestrijding vindt plaats volgens een gedragscode binnen strikte regels van de Wet natuurbescherming en de Wet Dieren.

7.6. Waterbeheer

Slootbeheer

Het beheer verschilt voor de verschillende typen sloten in het gebied. De brede hoofdwaterlopen die onder de keur vallen worden door het waterschap beheerd. Indien nodig worden deze ieder jaar gemaaid en één keer per acht jaar gebaggerd.

Voordat het slootbeheer wordt uitgevoerd, wordt in augustus in het veld beoordeeld vanuit welke zijde van de sloot de werkzaamheden dienen plaats te vinden met name in relatie tot de kwetsbaarheid van de vegetatie. Vrijkomende bagger wordt afgevoerd naar aanwezige verruigde of voedselrijke delen binnen het gebied. De werkzaamheden worden uitgevoerd in de periode tussen 15 juli en 1 november.

De terreinbeherende organisaties beheren de sloten die niet onder de keur vallen en voor het natuurbeheer relevant zijn, dus een waterloopkundige functie hebben en/of veekerend zijn. Baggeren van deze sloten gebeurt cyclisch per 10 jaar. In de praktijk gebeurt dit wanneer noodzakelijk, in de periode augustus-november, en zo mogelijk gecombineerd met andere herstel- of verbeteringswerken in het terrein. De overige sloten worden pakweg één keer per dertig jaar gecontroleerd en onderhouden zodra deze niet meer watervoerend zijn (in de kommen).

Waterhuishoudkundig beheer

Tijdens perioden van extreme neerslag kan in de Yerseke en Kapelse Moer het waterpeil tijdelijk tot boven het maaiveld komen. Voor het vasthouden van gebiedseigen water zijn rondom het gebied kades aangelegd. Deze kades dienen in stand te worden gehouden. Daartoe zijn periodieke inspecties noodzakelijk om de onderhoudstoestand te beoordelen en is periodiek onderhoud en/of herstel nodig. De kades zijn in eigendom van de betreffende natuurbeschermingsorganisatie in het gebied. Het waterschap heeft voor de Yerseke Moer een overeenkomst afgesloten met Het Zeeuwse Landschap. Met Staatsbosbeheer zijn er voor de Kapelse Moer vergelijkbare afspraken, die zijn eveneens vastgelegd in een overeenkomst.

De volgende werkzaamheden vallen onder huidig gebruik:

- Het op hoogte houden van de kades; dit zijn reguliere onderhouds- en herstelwerkzaamheden, als gevolg van het inzakken (veen). Hiervoor wordt gebruikt gemaakt van vrijgekomen bagger uit watergangen

- Het gangbare natuurbeheer van de percelen waarop de kades gelegen zijn; dit is extensief graslandbeheer (begrazing en/of hooibeheer) (beschreven onder natuurbeheer).

Dammen worden vaak ingetrapt door koeien tijdens beweiding. Deze dammen worden snel onbruikbaar voor trekkers. Een aantal dammen in het gebied dat bijvoorbeeld in de herfst bereden moet worden om sloten op te schonen, wordt onderhouden door grond aan te vullen en eventueel wat verharding aan te brengen. Verplichtingen die de werkzaamheden aan de kades met zich meebrengen worden, met uitzondering van calamiteiten, uitgevoerd buiten het broed- en winterganzenseizoen, dus in de periode van 15 juli tot 1 november.

Peilbeheer

Zowel de Yerseke als Kapelse Moer is ingericht om gebiedseigen water vast te houden. Hiervoor zijn automatische stuwen geplaatst en kades aangelegd. Om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van het water voldoende zilit is, dient (overtollig) zoet regenwater afgevoerd te worden. In de Kapelse Moer zijn ondiepe smalle greppels gegraven om het zoete water af te kunnen voeren. Het huidige streefpeil is NAP -1.50 m in het noordelijk deel van de Yerseke Moer en NAP -1.70 m in het zuidelijke deel. In de Kapelse Moer is het streefpeil NAP 1.50 m. De seizoenale vernatting in het gebied is van essentieel belang voor het voortbestaan van de huidige zilte pioniervegetaties en zilte graslanden. Doordat de gebieden ’s winters deels of geheel onder water staan, wordt de successie tegengegaan en blijft het gebied hangen in de pionierssituatie, zoals de aangewezen habitattypen voor het gebied.

Waterberging

Het gebied is technisch ingericht voor het vasthouden van regenwater in tijden van extreme regenval. Inundatie mag niet langer dan 7 dagen duren (calamiteiten uitgezonderd). Tot op heden is in de eerste winter na aanleg van kades en stuwen en in 2016 en 2017 water vastgehouden.

7.7. Recreatie en sport

Recreatieve voorzieningen

De recreatieve voorzieningen in en om de Yerseke en Kapelse Moer zijn opgenomen in Figuur 23. In de Yerseke Moer is, langs het Kanaal door Zuid-Beveland, een beheerschuur van Het Zeeuwse Landschap gelegen, van waaruit activiteiten plaatsvinden, zoals excursies. Deze vinden plaats onder begeleiding van 1 april tot 1 november, met maximaal enkele honderden deelnemers per jaar. Bij de schuur is een parkeerterrein gelegen en staat een informatiebord. In de Kapelse Moer worden jaarlijks ongeveer 5-6 excursies door de Boswachter gegeven.

Onderhoud van de publieksvoorzieningen voeren Het Zeeuwse Landschap en Staatsbosbeheer uit in de periode vanaf juli tot december. Terreinborden die langs de randen aan de openbare weg staan worden indien nodig jaarrond gerepareerd.

Wandelen, fietsen, paardrijden

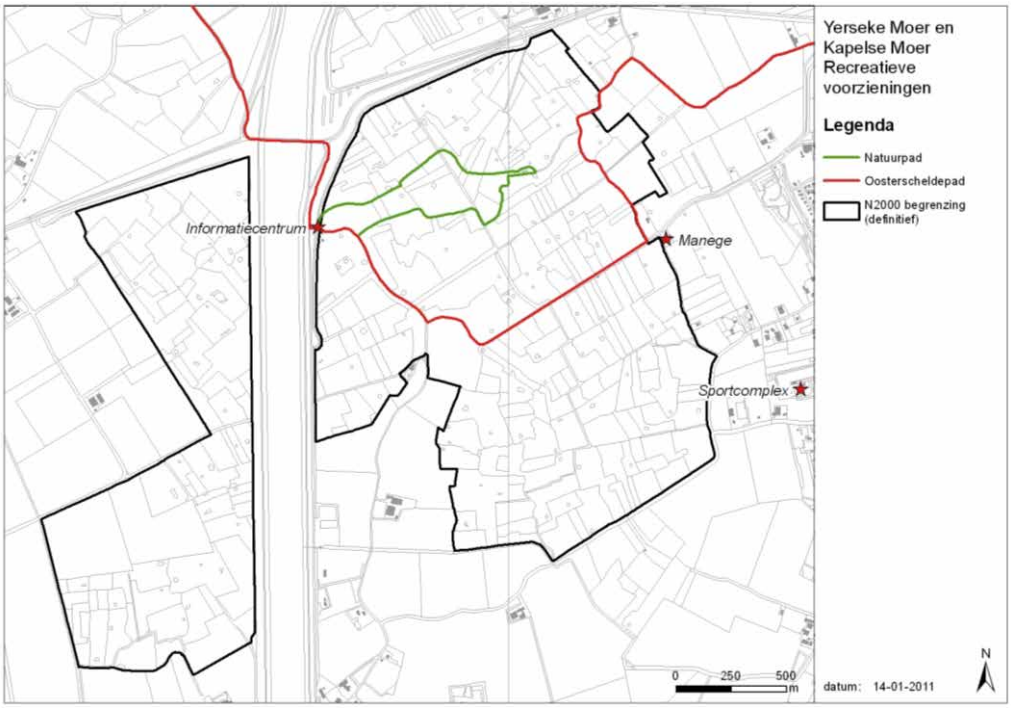
Er is een beperkt aantal wandel- en fietspaden rondom en in het gebied aanwezig. In de Yerseke Moer is een natuurpad gelegen. Het natuurpad is beperkt opengesteld voor publiek: alleen in de periode 1 juli-1 november kunnen wandelaars gebruik maken van het pad. Deze maatregel is genomen om broedende en overwinterende vogels niet te verstoren. De wandelroute start bij het informatiebord aan de Reeweg. Honden zijn hier niet toegestaan. Door de Yerseke Moer loopt het Oosterscheldewandelpad over bestaande openbare wegen. Daarnaast zijn de verschillende wegen voor zowel autoverkeer als fietsers en ruiters

toegankelijk. Dit betreft openbare wegen, waar ook met honden gelopen mag worden. Het gebruik van het gebied door wandelaars en fietsers lijkt toe te nemen. In de Kapelse Moer is buiten het broedseizoen een wandelpad toegankelijk voor recreanten.

Sportcomplex
Het sportpark “Cleijn Moerken” bevindt zich aan de rand van het Natura 2000-gebied aan de Hogeweg bij de kern Yerseke. Het sportcomplex is voorzien van 14 lichtmasten.

Stoeterij
Aan de rand van de Yerseke Moer, bij het gebouw ‘De drie geulen’ aan de Steeweg, is een stoeterij met een paardenbak gelegen. De paardenbak wordt verlicht door middel van twee lampen.

Evenementen
In augustus vindt de jaarlijkse mosseldag plaats in Yerseke. Hierbij wordt vuurwerk afgestoken. Overige regelmatig terugkerende evenementen zijn niet bekend.

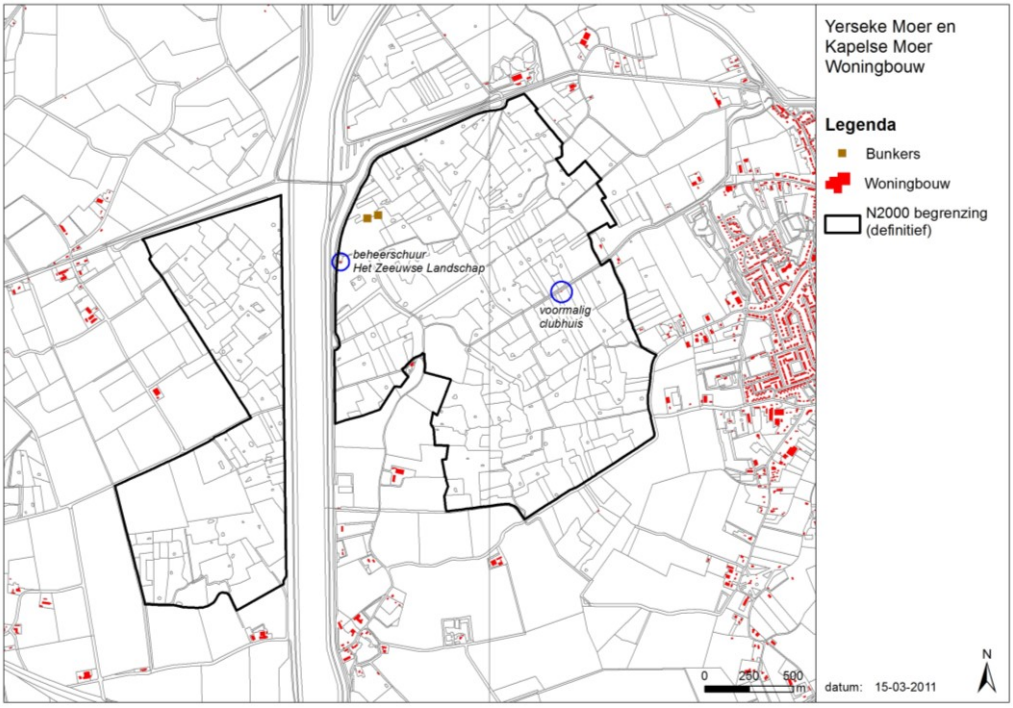
Figuur 23 Recreatieve voorzieningen in en rondom Yerseke en Kapelse Moer

7.8. Bebouwing en bedrijvigheid

Bebouwing
In de Yerseke Moer zijn twee gebouwen aanwezig. Het betreft een voormalig clubhuis en een beheerschuur van Het Zeeuwse Landschap. Op het terrein van het clubhuis bevindt zich geen opgaande beplanting en er is geen buitenverlichting aanwezig. Het terrein wordt periodiek en intensief gemaaid. In het clubhuis vinden alleen kleinschalige activiteiten plaats. Iets ten noordoosten van de beheerschuur staan nog twee kleine bunkertjes (2x4 m, 1,5 m hoog).

In de omgeving van het gebied bevinden zich boerderijen. Ten oosten van de Yerseke Moer is de kern Yerseke gelegen. Nabij de kern Yerseke is de gemeente gestart met de bouw van de wijk Steehof. In de

Kapelse Moer is geen bebouwing aanwezig. Een overzicht van de bebouwing in en om de Yerseke en Kapelse Moer is opgenomen in Figuur 24.

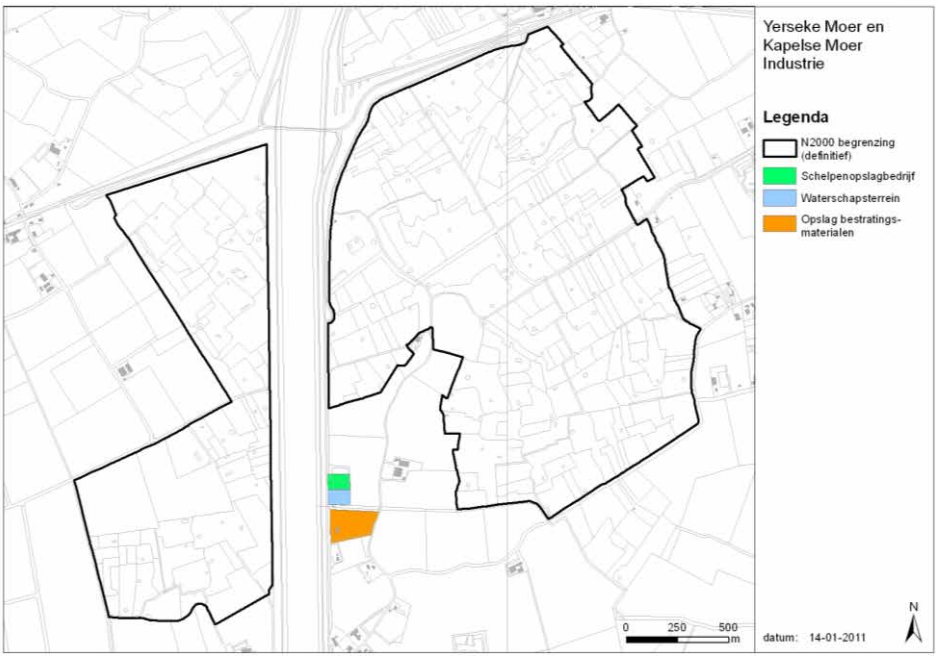

Figuur 24 Bebouwing in en rondom de Yerseke en Kapelse Moer

Opslagterreinen

De volgende bedrijven zijn aanwezig rondom de Yerseke en Kapelse Moer (Figuur 25):

- Nabij het Natura 2000-gebied is een schelpenopslagbedrijf aan de Kanaalweg te Vlake gelegen. Activiteiten bestaan uit het opslaan en bewerken van mossel-, kokkel- en oesterschelpen, welke afkomstig zijn uit kokerijen. In de loods vindt een 'passieve' bewerking van de schelpen plaats: de resten van organismen in en tussen de schelpen worden op biologische wijze omgezet (rottingsproces).
- Tevens is langs de Kanaalweg een bedrijf voor bestratingsmaterialen gevestigd (in- en verkoop). Er vindt opslag en transport plaats. Op het bedrijfsterrein zijn lichtmasten aanwezig.
- Het terrein van het waterschap wordt gebruikt voor de opslag van verschillende materialen (onder andere steen, puin, (snoei)hout). Daarnaast wordt er regelmatig een trekker gestald. Het gebruik van het terrein, aan- en afvoer van materiaal, is niet dagelijks. Het snoeihout wordt één maal per jaar op het terrein versnipperd. Er is geen verlichting op het terrein. Op het gemaal aan de voorkant van het terrein is wel verlichting aanwezig. Aan de achterzijde van het gemaal is verlichting aanwezig, maar deze wordt alleen gebruikt indien er werkzaamheden plaatsvinden.

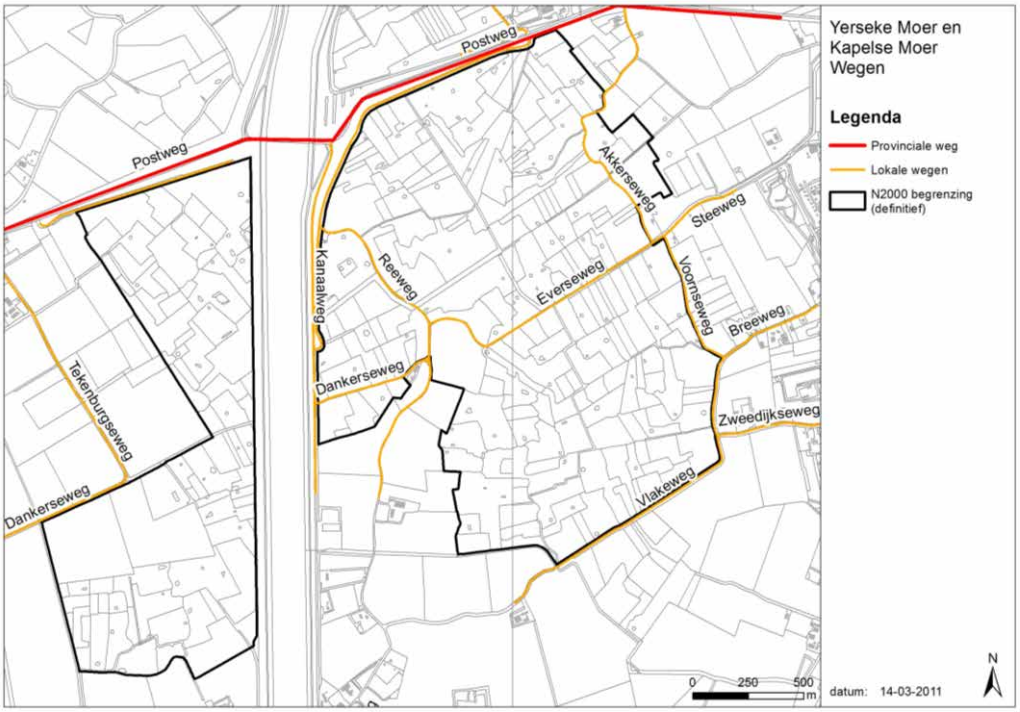
Figuur 25 Bedrijvigheid nabij de Yerseke en Kapelse Moer

7.9. Infrastructuur, verkeer en vervoer

Wegen en paden

Binnen het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer liggen verschillende infrastructurele werken, zoals wegen en wandelpaden. Bestaande wegen (alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten) vallen onder de algemene exclaveringsformule. Hierdoor liggen de wegen en bermen buiten de begrenzing. Wandelpaden vallen niet onder de exclaveringsformule en zijn onder 'recreatie en sport' behandeld. Daarnaast zijn er in het gebied wegelingen of zoekwegen aanwezig. Deze zijn van cultuurhistorisch belang, maar niet openbaar en worden uitsluitend gebruikt voor het beheer. Het beheer van deze paden wordt door de terreinbeheerders uiterst voorzichtig uitgevoerd (rekening houdend met de voorkomende tredplanten), waarbij om te beginnen voorkomen wordt dat deze stuk gereden worden.

Binnen het Natura 2000-gebied liggen enkele lokale wegen; Everseweg, Reeweg (Yerseke Moer) en de Dankerseweg (Yerseke Moer en Kapelse Moer). Grenzend een het gebied liggen lokale wegen (Akkerseweg, Voornseweg, Breeweg, Vlakeweg, Kanaalweg, Zweedijkseweg, Steeweg, Dankerseweg en Tekenburgseweg). Ten noorden van het gebied ligt een provinciale weg; de Postweg. Provinciale en lokale wegen zijn weergegeven in Figuur 26.

Figuur 26 Wegen in en rond de Yerseke en Kapelse Moer

Het beheer van wegen en onderhoud bestaat uit het begaanbaar houden van de wegen, het maaien van bermen en onderhoud aan voorzieningen zoals bebording. Daarnaast is er periodiek onderhoud noodzakelijk zoals het aanvullen van asfalt, (dichten van gaten) en bermen, het aanbrengen van asfaltlagen, het uitvoeren van wegreconstructies, het herstel van schelpendek en aanbrengen van zand.

Het Zeeuwse Landschap en Staatsbosbeheer voeren onderhoudswerkzaamheden aan paden jaarlijks uit in de periode augustus/september. Het Waterschap Scheldestromen is verantwoordelijk voor de onderhoudswerkzaamheden aan de aanwezige wegen zoals in geel aangegeven in figuur 26.

Spoor

Ten zuiden van het Natura 2000-gebied (> 600 m) ligt de spoorlijn Bergen op Zoom – Goes. Over het spoor rijden passagierstreinen (2 keer per uur in beide richtingen). Daarnaast rijden er ook veel goederentreinen, met als belangrijkste bestemming het haven- en industriegebied Vlissingen-Oost (Sloegebied). De intensiteit hiervan is niet bekend.

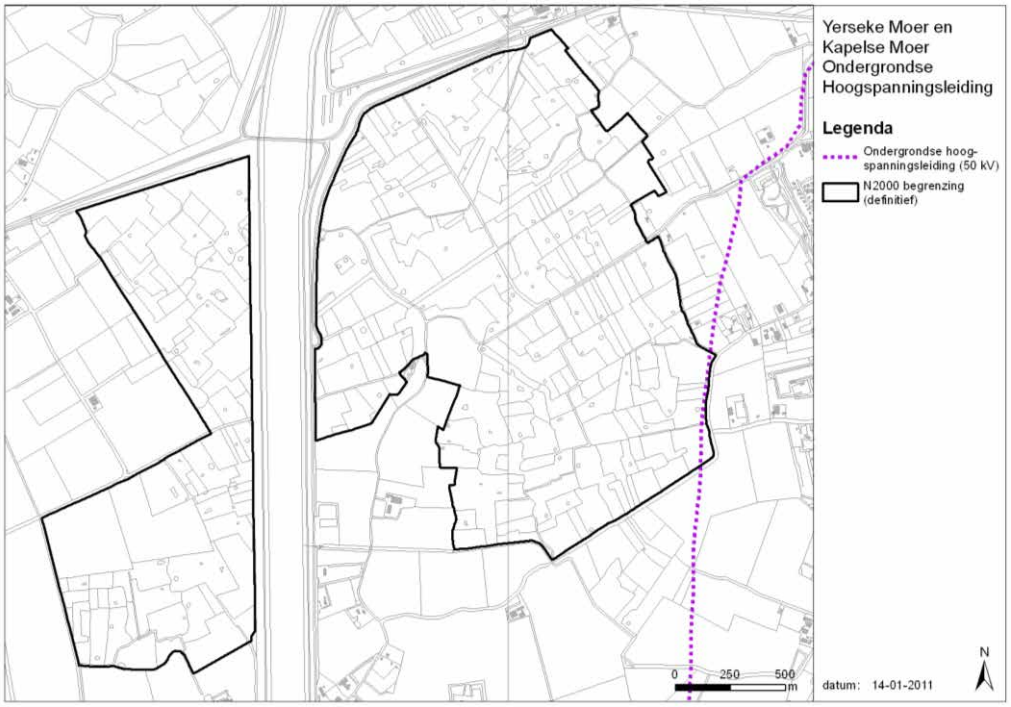
Kanaal door Zuid-Beveland

Het Kanaal door Zuid-Beveland zorgt voor extra aanvoer van zoute kwel naar het Natura 2000-gebied. Het kanaal maakt echter geen deel uit van het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer. Om het kanaal begaanbaar te houden dient periodiek onderhoud plaats te vinden. De baggerspecie wordt niet in de Yerseke en Kapelse Moer verwerkt. Aan weerszijde van het kanaal bevinden zich dijken en beheerpaden. De verbreding (1989) en verdieping (1991) van het kanaal heeft geleid tot meer kwel in en rondom het kanaal gelegen gebied. Deze toename van kwel is waarschijnlijk een gevolg van het doorgraven van de afdichtende sliblaag. Deze sliblaag komt uiteindelijk weer terug, waardoor het effect van kweltoename tijdelijk zal zijn. Het getij op het kanaal was voor genoemde ingrepen NAP + 0,15 m en is nu gemiddeld NAP +0,03 m.

Ondergrondse hoogspanningsleiding

In de Yerseke Moer is een ondergrondse hoogspanningsleiding gelegen (50 kV). Deze is gelegen aan de rand van het gebied langs een deel van de Vlakeweg (Figuur 27). Het tracé is opgenomen in het bestemmingsplan van de gemeente Reimerswaal. Dergelijke tracés worden minimaal tweemaal per jaar ter inspectie geschouwd (per voet of helikopter) om te bepalen of het tracé vrij blijft en er geen grondroerings- of bouwactiviteiten te dichtbij de leidingen worden uitgevoerd. Naast het schouwen van het tracé gaat het ook om de controle van de slootkruisingen/markeringen en controle van de vaten van het oliedruksysteem.

Wanneer tijdens een inspectie calamiteiten of ongewone voorvallen worden waargenomen, kan het noodzakelijk zijn om direct maatregelen te treffen. Daarbij kan gedacht worden aan reparatie- of herstelwerkzaamheden aan de hoogspanningsleiding. In de praktijk komen dergelijke werkzaamheden zelden voor.

Figuur 27 Tracé ondergrondse hoogspanningsleiding in en nabij Yerseke en Kapelse Moer

Leidingstrook

Ten zuiden van de Yerseke en Kapelse Moer, aan de rand van het gebied, is een leidingstrook gelegen. De leidingstrook is een specifiek voor het leggen van leidingen ingericht tracé en is de bestemmingsplannen van de gemeente Kapelle en Reimerswaal opgenomen. De strook als zodanig wordt niet beheerd, maar de afzonderlijke leidingen wel.

Inspectievluchten

De gehele leidingstrook wordt door verschillende kabel- en leidingmaatschappijen periodiek vanuit de lucht geïnspecteerd (op een hoogte van 800 voet (+/- 250 m) met helikopters). Een aantal eigenaren combineren de inspectievluchten, maar er vliegen ook leidingeigenaren individueel. In de praktijk wordt er 1x per week gevlogen.

Aanleg nieuwe leidingen
De leidingstrook is bestemd voor het aanleggen van leidingen. De aanleg van een nieuwe leiding wordt beschouwd als een nieuw project waarvoor een Wnb vergunning nodig is. Doordat de aanleg van nieuwe leidingen niet tot het bestaand gebruik worden gerekend vindt hierna voor dit onderdeel geen verdere beoordeling plaats.

Bestrijden en voorkomen van calamiteiten
Wanneer tijdens een inspectievlucht calamiteiten of ongewone voorvallen (zoals illegale graafwerkzaamheden) worden waargenomen, kan het noodzakelijk zijn om direct maatregelen te treffen. Daarbij kan gedacht worden aan reparatie- of herstelwerkzaamheden aan buisleidingen. In de praktijk komen dergelijke werkzaamheden zelden voor. Bij echte calamiteiten, zoals lekkage, wordt de regio onmiddellijk overgenomen door de Veiligheidsregio.

7.10. Verleende vergunningen
Er zijn geen vergunningen verleend voor het gebied die in cumulatie moeten worden beschouwd.

8. Beoordeling huidig gebruik[2]

8.1. Inleiding

In dit hoofdstuk staat de toetsing van de bestaande activiteiten en het beheer (samen gebruik) in en rondom de Yerseke en Kapelse Moer. Het huidig gebruik is beschreven in hoofdstuk 7. De toetsing bestaat uit twee delen, de effectbeschrijving en de effectbeoordeling, en richt zich op de vraag of de kans op significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen voor een habitattype of een soort al dan niet kan worden uitgesloten. Met andere woorden: staat een vorm van huidig gebruik het halen van de instandhoudingsdoelen in de weg?

Vormen van huidig gebruik die niet leiden tot (significant) negatieve effecten, kunnen zoals nu bekend in aard, omvang, locatie etc. onverkort doorgang vinden en voor de eerste beheerplanperiode in het beheerplan worden opgenomen.

Voor vormen van huidig gebruik waarvan de kans op significant negatieve effecten niet kan worden uitgesloten, wordt een toetsing op het niveau van een passende beoordeling opgesteld. Met deze beoordeling wordt nagegaan of er voldoende mitigerende maatregelen mogelijk zijn waarmee de significant negatieve effecten worden weggenomen.

Voor vormen van huidig gebruik waarvan de kans op negatieve effecten op een bepaald habitattype of een bepaalde soort niet is uit te sluiten, maar de kans dat deze effecten op zich significant zijn wel is uit te sluiten, wordt in een cumulatietoets het gezamenlijke effect beoordeeld. In een cumulatietoets worden ook de eventuele resteffecten van een gemitigeerde vorm van huidig gebruik meegenomen. Indien hieruit volgt dat voor het gezamenlijke effect de kans op significant negatieve effecten niet is uit te sluiten, worden ook hier mitigerende maatregelen uitgewerkt. Vormen van huidig gebruik met een negatief effect (na cumulatie) kunnen zoals nu bekend in aard, omvang, locatie etc. onverkort doorgang vinden en voor de eerste beheerplanperiode in het beheerplan worden opgenomen. De negatieve effecten worden zoveel mogelijk weggenomen door generieke maatregelen.

Vormen van huidig gebruik met een kans op significant negatieve effecten waarvoor geen mitigerende maatregelen mogelijk zijn of waarvoor deze onvoldoende zijn, kunnen niet in het beheerplan worden vrijgesteld. Deze vormen van huidig gebruik kunnen alleen doorgang vinden indien hier een vergunning voor wordt verleend. Deze activiteiten zijn vergunningplichtig.

Het gebruik dat getoetst is, zijn die activiteiten die plaatsvinden onder de vigerende wet- en regelgeving. Activiteiten die onder de vigerende wet- en regelgeving niet zijn toegestaan, kunnen wellicht leiden tot (significante) verstoring van soorten en/of verslechtering van de habitattypen. Om (significant) negatieve effecten als gevolg van deze niet toegestane activiteiten tegen te gaan, wordt aangesloten bij de handhaving van deze wet- en regelgeving. In een handhavingsplan wordt dit nader uitgewerkt. Niet toegestane activiteiten worden dus niet in de toetsing meegenomen.

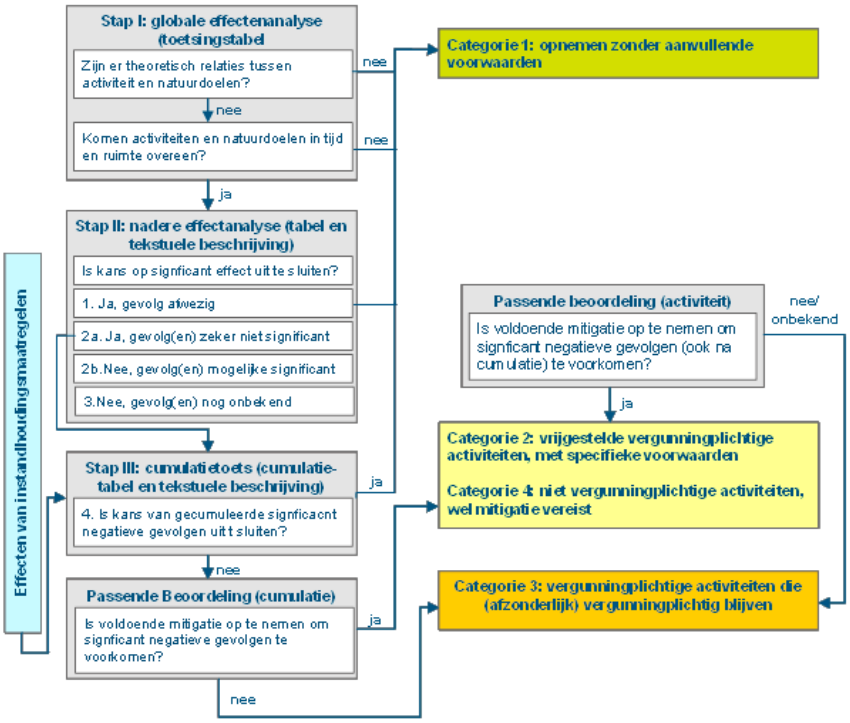
[2] Dit hoofdstuk is opgesteld door Den Held, 2016 (RHDHV).

8.2. Methodiek toetsing huidig gebruik

De juridische basis voor de toetsing huidig gebruik ligt voor de Natura 2000-waarden in artikel 2.9, lid 1 van de Wet natuurbescherming. De uitwerkingen van de instandhoudingsdoelstellingen zijn als uitgangspunt voor de toetsing gehanteerd. Huidig gebruik in het gebied mag niet leiden tot het niet behalen van deze doelen in de voorgenomen aard, omvang en termijn. Wanneer dit wel het geval is, is er sprake van significant negatieve gevolgen (conform artikel 2.9 van de Wnb).

Stappenplan

Voor de toetsing van het huidig gebruik is een aantal stappen doorlopen. Deze stappen zijn samengevat in onderstaande figuur en worden daaronder verder beschreven.

Figuur 28 Stappenplan voor toetsing huidig gebruik

Stap I: globale effectanalyse

In de globale effectanalyse is bekeken welk huidig gebruik een effect op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen kan hebben. Hierbij zijn twee vragen van belang:

- Is/zijn er theoretische relatie(s) tussen de activiteit en de natuurwaarde(n) met een instandhoudingsdoelstelling?
- Komen activiteit en natuurwaarde(n) in tijd en ruimte overeen?

Bij de eerste vraag is nagegaan of het huidig gebruik met een effect gepaard gaat (bijvoorbeeld geluid, licht etc.) dat nadelige gevolgen voor de natuurwaarde (verstoring) kan hebben. In het geval van verstoring wordt hierbij de definitie gehanteerd zoals deze in de Uitwerking effectanalyse (Steunpunt Natura 2000, 2007) en de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (Ministerie van LNV, 2005) is opgenomen: “Verstoring van een soort in een gebied treedt op wanneer uit populatie dynamische gegevens be-

treffende die soort in dat gebied blijkt dat de soort het gevaar loopt niet langer een levensvatbare component van de natuurlijke habitat te zullen zijn". Wanneer deze relaties niet bestaan (bijvoorbeeld verhoogde geluidsbelasting op planten), zijn effecten uitgesloten.

Indien er een theoretische relatie is, is het vervolgens de vraag of de activiteit en de natuurwaarde in tijd en ruimte (zelfde periode, zelfde locatie) overeenkomen. Wanneer dit niet het geval is, zijn effecten ook uitgesloten. Wanneer zich wel een overlap in tijd en ruimte voordoet, wordt de storingsfactor (verstoring, vermesting, verdroging etc.) benoemd.

Stap II: nadere effectanalyse
Bij de nadere effectanalyse wordt vervolgens nagegaan of de storingsfactoren dermate ernstig zijn dat een instandhoudingsdoelstelling niet gerealiseerd kan worden. Daarvoor is een nadere beschouwing van de effecten in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen noodzakelijk. Waar mogelijk zijn de effecten gekwantificeerd. Indien dit niet mogelijk is, worden de effecten kwalitatief beschreven.

Verstoring is van belang voor hiervoor gevoelige diersoorten. Voor het merendeel zijn dit (broed)vogels, daarnaast is de haas gevoelig voor verstoring. Andere faunagroepen zijn niet gevoelig voor verstoring. Deze soorten zijn echter lang niet allemaal even gevoelig voor verstoring. Aangezien van genoemde soorten vogels het meest verstoringsgevoelig zijn, wordt verstoring van deze soortgroep getoetst.

Vervolgens worden de gevolgen van de effecten beoordeeld. Bij de beoordeling wordt een onderscheid gemaakt tussen instandhoudingsdoelstellingen gericht op behoud en instandhoudingsdoelstellingen gericht op uitbreiding en/ of kwaliteitsverbetering. Bij behoud doelstellingen wordt als richtlijn gehanteerd dat een beperkte afname en/ of verslechtering als niet significant wordt bestempeld. Bij uitbreidings- en/ of verbeterdoelstellingen wordt elke afname als mogelijk significant negatief beoordeeld. Per combinatie van huidig gebruik en instandhoudingsdoelstelling leidt de effectbeoordeling daarmee tot de conclusie:

1. geen effect;
2a. wel effect(en), maar significant negatief gevolgen zijn uit te sluiten;
2b. wel effect(en) en significant negatieve gevolgen zijn niet uit te sluiten/doen zich zeker voor; of
3. effect onbekend en significant negatieve gevolgen zijn niet uit te sluiten.

Huidig gebruik zonder effect (conclusie 1) kan rechtstreeks in het Natura 2000-beheerplan worden opgenomen. Huidig gebruik met effecten maar uit te sluiten significante gevolgen (conclusie 2a) moet in de cumulatietoets worden betrokken (zie stap III). Voor huidig gebruik met niet uit te sluiten significant negatieve gevolgen (conclusie 2b) of onbekende effecten (conclusie 3) moet een passende beoordeling uitgevoerd worden. Indien uit deze passende beoordeling blijkt dat significant negatieve gevolgen alsnog kunnen worden uitgesloten (al dan niet na mitigatie), kan het huidig gebruik (incl. mitigatie) de cumulatietoets in. Wanneer de effecten tijdens het beheerplanproces onbekend blijven (conclusie 3), dan blijft het betreffende gebruik buiten het beheerplan en wordt het niet vrijgesteld.

Stap III: cumulatie
Bij het beoordelen of een bepaald gebruik significante gevolgen heeft, moet niet alleen naar de effecten van het afzonderlijke gebruik worden gekeken, maar juist naar het gebruik in onderlinge samenhang: gebruik met (kleine) effecten dat samengevoegd (in cumulatie) wel significante gevolgen heeft voor de desbetreffende instandhoudingsdoelstellingen. Belangrijk hierbij is dat niet alleen negatieve effecten maar ook positieve effecten (bijvoorbeeld als gevolg van natuurbeheer) worden meegewogen. Deze effecten komen

niet alleen voort uit het huidig gebruik, maar ook uit natuurbeheermaatregelen die (gegarandeerd) genomen gaan worden om de instandhoudingsdoelstellingen te halen.

Bij de toetsing van huidig gebruik worden cumulatieve effecten in beeld gebracht conform de methodiek uit het Stappenplan Cumulatietoets (Steunpunt Natura 2000, 2010). De verschillende effecten zijn gesommeerd op basis van expertoordeel, zoals dat ook in Milieueffectrapportages gebruikelijk is. Belangrijk hierbij is te noemen dat activiteiten die via een aparte passende beoordeling getoetst zijn, niet in de cumulatietoets zijn meegenomen. De cumulatietoets met effecten van ander huidig gebruik heeft al in de passende beoordeling plaatsgevonden.

8.3. Indeling in categorieën

Op basis van het stroomschema in Figuur 28 wordt bepaald in welke van onderstaande categorieën een activiteit valt. Daarbij wordt ook gebruik gemaakt van de sectornotities van het Steunpunt Natura 2000 in samenwerking met Arcadis (2008). Per categorie wordt globaal het effect van de activiteit beschreven en onder welke voorwaarden of mitigerende maatregelen de activiteit kan plaatsvinden. Indeling vindt plaats in de volgende categorieën:

1. Gebruik heeft geen effect, geen aanvullende voorwaarden;
2. Vrijgesteld vergunningplichtig gebruik, met specifieke voorwaarden;
3. Vergunningplichtig gebruik dat (afzonderlijk) vergunningplichtig blijft;
4. Niet vergunningplichtig gebruik, wel mitigatie vereist.

De uitgangspunten en voorwaarden voor de indeling van gebruik in één of meerdere categorieën worden hieronder beschreven.

Categorie 1 Opnemen zonder aanvullende voorwaarden, geen effecten

Onder deze categorie valt gebruik dat op grond van de Wet natuurbescherming vergunningvrij en zonder voorwaarden kan worden uitgevoerd, omdat ze geen negatieve effecten hebben. Dit gebruik kan in de huidige vorm en omvang doorgang vinden onder de generieke voorwaarde dat het gebruik in aard, omvang, intensiteit en tijd niet in betekenende mate wijzigt ten opzichte van de getoetste situatie.

Categorie 2 Vrijgestelde vergunningplichtig gebruik, met specifieke voorwaarden

Hieronder wordt gebruik verstaan dat via het beheerplan wordt vrijgesteld van de vergunningplicht, maar dat wel een significant effect kan hebben op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. De vrijstelling is daarom aan specifieke voorwaarden verbonden, die veelal zijn gebaseerd op de tijdens het opstellen van dit beheerplan geldende vergunningvoorschriften. Het naleven van deze specifieke voorwaarden zorgt ervoor dat deze significante effecten niet optreden.

Categorie 3 Vergunningplichtig gebruik dat (afzonderlijk) vergunningplichtig blijft

Er is ook vergunningplichtig gebruik dat niet is vrijgesteld in dit beheerplan en dus vergunningplichtig blijft. Ook alle nieuwe activiteiten vallen hieronder. Nieuwe activiteiten moeten altijd worden getoetst aan de Wet natuurbescherming. Het beheerplan heeft geen gevolgen voor de handhaving van vergunde activiteiten / vergund gebruik. Vergunninghouders moeten zich blijven houden aan de vergunningvoorschriften conform art. 2.8 van de Wet natuurbescherming,

Categorie 4 Niet-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist
Huidig gebruik kan, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, al dan niet in combi¬natie met andere activiteiten, toch een effect hebben op het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer. Indien deze effecten alsnog een significant effect hebben, dienen in het beheerplan mitigerende maatregelen genomen te worden waardoor deze effecten worden voorkomen of beperkt, zodat deze niet meer significant kunnen zijn of worden.

Toelichting vrijstelling vergunningplicht en naleven voorwaarden
Voor alle vergunningplichtige activiteiten geldt dat ze in het beheerplan onder voorwaarden (alleen generiek of zowel generiek als specifiek) vrijgesteld kunnen worden van deze vergunningplicht. Dit is echter geen verplichting, de afweging daartoe wordt gemaakt door het betreffende bevoegd gezag. Zijn vergunningplichtige activiteiten onder het stellen van voorwaarden vrijgesteld in dit beheerplan, maar wordt niet aan één of meer van de voorwaarden voldaan, dan is de vrijstelling niet meer van toepassing en 'herleeft' de vergunningplicht. Er is in een dergelijk geval dus sprake van het verrichten van een activiteit (project of andere handeling) zonder vergunning en degene die de activiteit verricht, overtreedt daarmee artikel 2.7, lid 2 Wnb. Artikel 2.9, lid 1 is in deze gevallen niet van toepassing, omdat niet 'overeenkomstig het beheerplan' wordt gehandeld. Dit betekent dat degenen die vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten verrichten gehouden zijn aan de voorwaarden die op grond van het beheerplan aan deze activiteiten worden gesteld, zonder dat daarvoor extra besluiten nodig zijn (zoals een aanschrijving).

Bij huidig gebruik in de zin van artikel 2.9, lid 2 Wnb kan het bevoegd gezag, ingeval wordt afgeweken van de gestelde voorwaarden, gebruik maken van de aanschrijvingsbevoegdheid in de zin van artikel 2.4, lid 1 Wnb. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de relevante informatie in dit beheerplan en de achtergronddocumenten.

8.4. Toetsing gebruik en beheer binnen en buiten het Natura 2000-gebied

8.4.1. Landbouw

Effectbeschrijving
Akkerbouw, grasland en veehouderijen
Het huidige agrarisch gebruik in en rond het Natura 2000-gebied zorgt voor een ruim aanbod van preferent voedsel voor de overwinterende ganzen en smienten: eiwitrijk gras, graan(resten) en oogstresten. Ook draagt het bij aan de gewenste openheid. Daar staat tegenover dat door het agrarisch gebruik ook sprake is van enige verstoring en daarmee conflicterend is met de randvoorwaarde rust.

De veehouderijen buiten het Natura 2000-gebied liggen alle op ruime afstand, effecten zijn daardoor uitgesloten (uitgezonderd stikstofdepositie, zie onder PAS).

Daarnaast is sprake van enige verdroging en daarmee verzoeting aan de randen van het Natura 2000-gebied als gevolg van de lagere peilen in de omliggende landbouwgebieden. Sinds 2004 zijn de peilen buiten het Natura 2000-gebied voor zover bekend niet verlaagd.

Boomgaarden
Binnen de boomgaarden wordt gebruik gemaakt van knalapparaten en anti-hagelkanonnen (één locatie nabij Kapelse Moer). Gezien de afstand tot het Natura 2000-gebied reikt het geluid tot in het Natura 2000-gebied (noordzijde). Dit zorgt mogelijk voor verstoring. Verstoring is van belang voor hiervoor gevoelige

diersoorten. Voor het merendeel zijn dit (broed)vogels, daarnaast is de haas gevoelig voor verstoring. Andere faunagroepen zijn niet gevoelig voor verstoring. Aangezien van genoemde soorten vogels het meest verstoringsgevoelig zijn, wordt verstoring van deze soortgroep getoetst. Het gaat hier om de tureluur als typische soort van het habitattype Schorren en zilte graslanden en om kolgans en smient. Het mogelijke invloedsgebied van knalapparaten en anti-hagelkanonnen overlapt niet met de belangrijke foerageergebieden van de smient. Negatieve effecten zijn op voorhand uitgesloten. Kolganzen foerageren wel binnen het invloedsgebied van knalapparaten en anti-hagelkanonnen. Gezien de periode waarin anti-hagelkanonnen worden gebruikt (de zomerperiode, waarin kolgans afwezig is) hebben deze geen negatieve effecten op deze soort.
Voor de tureluur is de situatie anders. Knalapparaten en anti-hagelkanonnen kunnen worden gebruikt in het broedseizoen. Een belangrijke vraag hierbij is wanneer zich negatieve effecten van verstoring voordoen. In de Uitwerking effectanalyse (Steunpunt Natura 2000, 2007) en de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (Ministerie van LNV, 2005) is opgenomen dat “Verstoring van een soort in een gebied optreedt wanneer uit populatiedynamische gegevens betreffende die soort in dat gebied blijkt dat de soort het gevaar loopt niet langer een levensvatbare component van de natuurlijke habitat te zullen zijn”. Deze definitie hanteren wij in de effectbeschrijving en de beoordeling. De tureluur komt verspreid over het gebied voor, er zijn geen indicaties dat de soort gebieden mijdt waar geluidsverstoring door knalapparaten of anti-hagelkanonnen plaatsvindt. Verwacht wordt dat het verstorend effect van knalapparaten en anti-hagelkanonnen verwaarloosbaar is.

Effectbeoordeling

Voor landbouwkundig gebruik binnen de Yerseke Moer zijn door Het Zeeuwse Landschap voorwaarden gesteld. Hierdoor zijn geen negatieve effecten op natuurwaarden te verwachten. In de Kapelse Moer wordt op een aantal percelen ten zuiden van de Dankerse weg akkerbouw bedreven, met lage waterstanden. Hierdoor is in het verleden verdroging opgetreden. Dit geldt ook voor de landbouwgebieden buiten het Natura 2000-gebied. De afgelopen jaren zijn de peilen niet veranderd. Ook de kwaliteit en het areaal van de habitattypen in het Natura 2000-gebied zijn stabiel. Desondanks zorgt de verlaging van de waterstanden door de landbouw voor een afname van de kwel in het gebied. Hierdoor is geen sprake van een optimale situatie voor beide habitats. Dit speelt met name in de zuidwesthoek een rol. Dit wordt als een beperkt negatief effect beoordeeld voor beide habitattypen.

Zoals hierboven beschreven ondervinden kolgans, smient en tureluur geen negatieve effecten van boomgaarden.

In Tabel 17 is een overzicht gegeven van de effectbeoordeling van landbouw op alle relevante instandhoudingsdoelstellingen.

Tabel 17Synthese effectbeoordeling landbouw op de relevante instandhoudingsdoelstellingen. Type gevolgen: ‘0’ =geen gevolg, ‘-‘ = niet-significant negatief gevolg, ‘--‘ = kans op significant negatief gevolg, ‘?’ = onbekend, ‘+’ = positief effect, n.v.t. = niet

	H1310A Zilte Pionierbegroeiingen (zeekraal)	**H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)**	**Kolgans**	**Smient**
Grasland en akkerbouw	-	-	0	0
Veehouderijen	0	0	0	0
Boomgaarden	N.v.t.	0	0	0

Voorwaarden

- Mits in de Yerseke Moer voor het landbouwkundig gebruik op de verpachte gronden wordt voldaan aan de voorwaarden van Het Zeeuwse Landschap

8.4.2. Natuurbeheer

Effectbeschrijving

Gezien het feit dat het gevoerde natuurbeheer (begrazen, nabeweiding, maaien) gericht is op het (minimaal) behouden van de natuurwaarden in de Yerseke en Kapelse Moer, zijn de effecten ervan merendeels positief. Bovendien wordt bij het beheer aangesloten bij de geldende gedragscodes. Afhankelijk van de natuurwaarde draagt natuurbeheer bij aan de gewenste abiotische omstandigheden, structuurkenmerken en/of soortensamenstelling. Op enkele parameters zijn echter ook negatieve effecten mogelijk. Het betreden van percelen door mensen en machines kan ervoor zorgen dat planten (habitats) of nesten van vogels beschadigd raken. Dit kan leiden tot een verminderd broedsucces of een minder goede kwaliteit van het habitattype. Het gaat hierbij vooral om verstoren of vernietigen van typische soorten bij begrazing en maaibeheer, bijvoorbeeld doordat soorten geluidshinder van de werkzaamheden hebben (vogels) of afgemaaid worden (planten). In het feitelijke natuurbeheer zijn deze negatieve effecten echter al zoveel mogelijk aangepast door fasering van werkzaamheden en het nemen van maatregelen in de minst gevoelige periode (buiten broed-, voortplantings- en overwinteringsseizoen). Zo vindt onderhoud van rasters direct na het beweidingsseizoen plaats (november-december), als er voor de wintergasten volop oogstresten beschikbaar zijn. Daarbij wegen de positieve effecten zwaar op tegen de beperkte, tijdelijke verstoring.

Het beheer van de natuurakkers draagt enerzijds bij aan de voedselbeschikbaarheid voor ganzen en zangvogels, doordat in het najaar specifiek gewassen worden geteeld. Grondbewerking en inzaai van de akkers en randen in april leiden niet tot verstoring van de tureluur (typische soort), die in de periode half april-juni broedt omdat deze niet op direct aangrenzende graslanden broedt. Gezien de periode waarin werkzaamheden worden uitgevoerd is verstoring van wintergasten (zoals kolganzen en smienten) uitgesloten.

De overige vormen van natuurbeheer (poelen, onderhoud/ verwijderen struweel, distels) geven mogelijk effecten van verstoring (tureluur, kolgans en smient) en betreding door de aanwezigheid van mensen en machines in het terrein. Deze werkzaamheden zijn echter grotendeels buiten het broedseizoen en voor 1 november (buiten de gevoelige winterperiode). Wanneer distels eind juni-begin juli worden bestreden, is er geen effect op (eerste) broed-gevallen van weidevogels, met name de tureluur als typische soort (broedtijd half april-juni). Eventueel is er wel een effect op vervolglegsels. Overigens broeden tureluurs slechts op twee locaties in de randzone van 30 meter van de natuurakkers binnen het gebied. Het onderhoud/verwijderen van meidoornstruwelen draagt bij aan behoud van de openhoud.

Bij de beoordeling of zich negatieve effecten van verstoring voordoen, wordt gebruikt gemaakt van de eerder gegeven definitie dat “Verstoring van een soort in een gebied optreedt wanneer uit populatie-dynamische gegevens betreffende die soort in dat gebied blijkt dat de soort het gevaar loopt niet langer een levensvatbare component van de natuurlijke habitat te zullen zijn”. De verstoring door natuurbeheer wordt door de gehanteerde aanpak zoveel mogelijk gemitigeerd. De betreding vindt op kleine schaal plaats en is zeer kort van aard (maximaal 3 dagen). De negatieve effecten die zich hierbij voordoen, zijn marginaal. Op basis van deze nuancering wordt geconcludeerd dat zich geen verstoring voordoet.

Tevens is als gevolg van betreding vertrapping van typische plantensoorten van beide habitattypen mogelijk. De frequentie waarop dit gebeurt, is echter zeer beperkt. De negatieve effecten die zich hierbij voordoen, zijn marginaal.

Effectbeoordeling

Begrazings-, hooi- en maaibeheer is noodzakelijk om de kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen te behouden of te verbeteren. Verstoring of vernietiging van typische soorten is in het feitelijke natuurbeheer reeds maximaal gemitigeerd. Significant negatieve gevolgen op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen doen zich hierdoor niet voor en aanvullende mitigatie is niet nodig. Daarnaast wordt het beheer van de twee terreinbeherende organisaties in het kader van dit beheerplan nog beter op elkaar afgestemd en wordt beoordeeld of er nog mogelijkheden zijn om het begrazingsbeheer verder te optimaliseren.

De effecten van akkerbeheer zijn positief voor de kolgans, voor de tureluur zijn de effecten verwaarloosbaar, zoals hierboven beschreven.

De effecten die samenhangen met de overige beheersactiviteiten zijn marginaal, er is geen sprake van verstoring conform de definitie of van negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen door vertrapping.

In Tabel 18 is een overzicht gegeven van de effectbeoordeling van natuurbeheer op alle relevante instandhoudingsdoelstellingen.

Tabel 18Synthese effectbeoordeling natuurbeheer op de relevante instandhoudingsdoelstellingen. Type gevolgen: ‘0’ =geen gevolg, ‘-‘ = niet-significant negatief gevolg, ‘--‘ = kans op significant negatief gevolg, ‘?’ = onbekend, ‘+’ = positief effect, n.v.t. = niet

	H1310A Zilte Pionierbegroeiingen (zeekraal)	**H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)**	**Kolgans**	**Smient**
Begrazing en nabeweiding	+	+	+	+
Maaien en afvoeren	+	+	+	+
Akkerbeheer	N.v.t.	N.v.t.	+	N.v.t.
Poelenbeheer	N.v.t.	0	0	0
Beheer meidoornhagen/ voorkomen uitbreiding struweel	N.v.t.	N.v.t.	+	+
Distelbeheer	N.v.t.	0	0	0
Onderhoud van wegen en paden	N.v.t.	N.v.t.	0	0

8.4.3. Monitoring

Effectbeschrijving

Monitoring vindt door het gehele gebied plaats. Monitoring leidt door de aanwezigheid van mensen tot enige verstoring. In verband met de noodzakelijke inventarisatieperiode van bloeiende planten (voorjaar en zomer) en broedvogels vindt monitoring in een gevoelige tijd plaats, waarbij ook broedvogels verstoord kunnen worden. De frequentie waarop dit gebeurt, is echter zeer beperkten en vindt grotendeels plaats

vanaf bestaande wegen of de randen van het gebied. Het gaat per locatie om enkele bezoeken in het jaar en is daarbij kleinschalig van aard. De negatieve effecten die zich hierbij voordoen zijn daarmee te verwaarlozen. Voor monitoring met behulp van drones wordt verwezen naar paragraaf 8.7.

Effectbeoordeling

De huidige monitoringsactiviteiten zijn noodzakelijk om de ontwikkelingen in het gebied te volgen. De diverse monitoringsactiviteiten hebben een marginaal verstorend effect op de typische soorten en vogels met een instandhoudingsdoelstelling.

Tabel 19Synthese effectbeoordeling monitoring op de relevante instandhoudingsdoelstellingen. Type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, n.v.t. = niet

	H1310A Zilte Pionierbegroeiingen (zeekraal)	**H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)**	**Kolgans**	**Smient**
Monitoring	N.v.t.	0	0	0

8.4.4. Handhaving en toezicht

Effectbeschrijving

De toezichtronde leidt via betreding mogelijk tot enige verstoring. Bij deze bezoeken wordt rekening gehouden met de seizoenen en kwetsbaarheid van het terrein, flora en fauna. Toezicht vindt vrijwel uitsluitend plaats via de aanwezig wegen. De negatieve effecten van verstoring die zich hierbij voordoen zijn beperkt. Aan de andere kant zorgt handhaving en toezicht ervoor dat de regels beter worden nageleefd en hierdoor minder verstoring optreedt.

Effectbeoordeling

De toezichtrondes zijn noodzakelijk vanwege de preventieve werking en om op te kunnen treden bij incidenten of onregelmatigheden. Verstoring is reeds maximaal gemitigeerd. Door handhaving en toezicht worden de regels in het gebied beter nageleefd en waardoor met name minder verstoring van typische soorten en vogels zal optreden. Per saldo heeft dit voor de betreffende instandhoudingsdoelstellingen een positief effect.

Tabel 20Synthese effectbeoordeling handhaving en toezicht op de relevante instandhoudingsdoelstellingen. Type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, n.v.t. = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte

	H1310A Zilte Pionierbegroeiingen (zeekraal)	**H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)**	**Kolgans**	**Smient**
Handhaving en toezicht	0	+	+	+

8.4.5. Faunabeheer en schadebestrijding

Effectbeschrijving

Muskusrattenbestrijding is nodig vanuit het oogpunt van veiligheid van de waterkeringen. De noodzakelijke betreding bij controles en bestrijding in de winterperiode conflicteert beperkt met de randvoorwaarde rust.

Aanwezigheid van mensen, en dus ook in het kader van faunabeheer, leidt tot verstoring van foerage-rende, rustende en broedende vogels. Hoe voorspelbaarder mensen zich gedragen hoe minder verstoring er wordt veroorzaakt. Afwijken van een pad, stil blijven staan en kijken naar een vogel, en lawaai maken leiden juist tot meer verstoring (Krijgsveld et al., 2008). De gemiddelde verstoringsafstand ligt voor ganzen op ruim 500 meter (opvliegen) en voor soorten als de tureluur op 100 meter (Krijgsveld et al., 2008). De verstoring is door de gehanteerde aanpak (controle wordt zoveel mogelijk te voet uitgevoerd, er wordt ge-bruik gemaakt van klemmen en bijvangsten van watervogels worden zoveel mogelijk beperkt door stokjes voor de klemmen) beperkt.
Binnen het Natura 2000-gebied worden sinds 2017 verwilderde boerenganzen bestreden. Afschot is alleen toegestaan in de periode van 15 juli tot 1 november onder de voorwaarden van de bestaande wetgeving (inclusief ganzenakkoord).
Buiten het Natura 2000-gebied vindt faunabeheer en schadebestrijding van ganzen plaats. Dit kan moge-lijk een verstorend effect hebben op wintergasten binnen het Natura 2000-gebied en op typische soorten. Het Natura 2000-gebied en een groot deel van zijn omgeving zijn echter aangewezen als ganzenrustge-bied. Binnen ganzenrustgebieden mag geen schadebestrijding van ganzen plaatsvinden. Effecten van ver-storing zijn dan ook beperkt. Wintergasten kunnen wel directe effecten ondervinden doordat ze buiten gan-zenrustgebieden bestreden mogen worden (afschot).

Effectbeoordeling
De noodzakelijke betreding bij de muskusrattenbestrijding is beperkt conflicterend met de randvoorwaarde rust. De verstoring wordt door de gehanteerde aanpak zoveel mogelijk gemitigeerd en is bovendien be-perkt vanwege het weinig intensieve karakter. Bij de bestrijding van muskusratten zijn bijvangsten van vo-gels mogelijk. Om negatieve effecten op niet-broedvogels en broedvogels te voorkomen worden bij onge-wenste bijvangsten levend vangende kooien ingezet.

Kolganzen en smienten zijn aanwezig in de winterperiode, de periode waarin directe effecten op kunnen treden. De aantallen smienten liggen boven de instandhoudingsdoelstelling, de aantallen kolganzen liggen onder de instandhoudingsdoelstelling. Bestrijding van boerenganzen in het Natura 2000-gebied vindt gro-tendeels plaats buiten de gevoelige winterperiode, waardoor effecten zijn te verwaarlozen. Directe effecten van schadebestrijding buiten het Natura 2000-gebied worden beperkt met de voorwaarden in de verleende ontheffingen (alleen in het geval van aantoonbare schade, beperkt aantal jachthouders en beperkt afschot van kolganzen en smienten). Daarnaast is binnen de ganzenrustgebieden Yerseke en Kapelse Moer geen bestrijding van ganzen toegestaan. Hiermee worden geen significant negatieve effecten verwacht. Overige vormen van faunabeheer en jacht behoren hiermee niet tot het huidig gebruik.

Tabel 21Synthese effectbeoordeling bestrijding muskusratten op de relevante instandhoudingsdoelstellin-gen. Type gevolgen: ‘0’ =geen gevolg, ‘-‘ = niet-significant negatief gevolg, ‘--‘ = kans op significant nega-tief gevolg, ‘?’ = onbekend, ‘+’ = positief effect; n.v.t. = niet van toepassing door ontbreken relaties of over-lap tijd en ruimte

	H1310A Zilte Pio-nierbegroeiingen (zeekraal)	**H1330B Schorren en zilte graslan-den (binnendijks)**	**Kolgans**	**Smient**
Bestrijding muskusratten	0	0	0	0
Beheer en schade-be-strijding ganzen	0	0	-	-

Voorwaarden

- Directe effecten van schadebestrijding van ganzen buiten Natura 2000-gebied worden beperkt door te voldoen aan de voorwaarden in de verleende ontheffingen (alleen in geval van aantoonbare schade, alleen van half uur voor zonsopkomst tot 12:00 uur, er mag maar een beperkt aantal jachthouders (max. 3) gebruik maken van de ontheffing en per verjaagactie mag maar een beperkt aantal kolganzen en smienten (max. 2) worden geschoten als dat nodig is). Daarnaast is binnen de ganzenrustgebieden Yerseke en Kapelse Moer conform het ganzenbeleid geen bestrijding van ganzen toegestaan.

8.4.6. Waterbeheer

Effectbeschrijving

Slootbeheer

Het beheer van de waterlopen bestaat uit het watervoerend houden van sloten. Hiervoor wordt er tevens gezorgd dat de kwelsituatie in het gebied gehandhaafd blijft. Hiervoor dient periodiek gebaggerd en geschoond te worden. De nadelige effecten van baggeren en schonen ontstaan enerzijds als gevolg van het plaatsen van bagger en maaisel op het terrein (vermesting) en anderzijds als gevolg van aanwezigheid van mensen en machines in het terrein (verstoring, verdichting).

Het plaatsen van bagger en maaisel op de kant of in het terrein kan leiden tot verruiging en toename van de voedselrijkdom (eutrofiëring). De bagger wordt in de praktijk alleen uitgespreid over reeds aanwezige storingsvegetatie (brandnetels etc.). Hiermee zijn effecten van vermesting verwaarloosbaar.

Het betreden van percelen door mensen en machines kan ervoor zorgen dat planten (habitats) beschadigd raken (verdichting). Dit kan leiden tot een minder goede kwaliteit van het habitattype. Betreding vindt vooral langs de rand van de percelen plaats en over een beperkt areaal. Effecten van betreding zijn dan ook beperkt. Daarnaast kunnen soorten in gevoelige periode worden verstoord. De werkzaamheden worden echter uitgevoerd in de periode tussen 15 juli en 1 november, hiermee is verstoring van broedvogels en wintergasten uitgesloten.

Onderhoud kades

Het op hoogte houden van de kades heeft mogelijk een negatief effect op de tureluur (typische soort) en op kolgans en smient doordat percelen worden betreden door mensen en machines. Werkzaamheden worden zoveel mogelijk uitgevoerd buiten het broedseizoen, dus in de periode van 15 juli tot 1 november, hiermee is verstoring van broedvogels en wintergasten uitgesloten.

Peilbeheer

De al gerealiseerde GGOR-maatregelen en het huidige beheer zijn afgestemd op behoud van de abiotische omstandigheden. Het huidig peil van NAP -1,50 m in het noordelijke deel de Yerseke Moer en NAP -1.70 in het zuidelijke deel voldoet op hoofdlijnen. Het huidige peil in de Kapelse Moer is NAP -1,50 m.

Waterberging
Incidenteel kan in het gebied regenwater worden vastgehouden, voor maximaal 7 dagen of langer in geval van calamiteiten. In potentie kan dit een bedreiging vormen voor de belangrijke sturende processen[3] in de Yerseke en Kapelse Moer.

Effectbeoordeling
Zoals hierboven beschreven zijn de effecten van het slootbeheer (vermesting, verdichting) en het beheer van kades gezien de manier waarop de werkzaamheden worden uitgevoerd, verwaarloosbaar. Effecten van verstoring voor wintergasten (kolgans en smient) kunnen gezien de periode waarin werkzaamheden worden uitgevoerd op voorhand worden uitgesloten. De effecten van de werkzaamheden aan sloten en kades zijn beperkt en de werkzaamheden vinden plaats buiten winterseizoen. Er is geen sprake van een intensivering van de werkzaamheden die de afname van de aantallen kolganzen kan verklaren en er is voldoende ruimte om uit te wijken naar niet verstoorde delen van het Natura 2000-gebied. De effecten op wintergasten zijn om die reden als neutraal beoordeeld.

Het peilbeheer sluit goeddeels aan bij de abiotische vereisten voor de instandhoudingsdoelstellingen. In het beheerplan worden mogelijkheden voor (lokale) verbetering en daarmee uitbreiding van de habitattypen verkend. Gezien de stabiele situatie waarbij oppervlakte en kwaliteit van beide habitattypen behouden blijven, kunnen (significant) negatieve effecten worden uitgesloten. In het beheerplan worden de mogelijkheden voor lokale optimalisatie verkend.

Tot op heden is in de eerste winter na aanleg van kades en stuwen en in 2016 en 2017 water vastgehouden. De vegetaties in het Natura 2000-gebied verdragen incidentele overstroming. De vegetaties zijn hier zelfs ten dele bij gebaat (zie ook de voorwaarden in paragraaf 5.2.1). Dit blijkt bijvoorbeeld ook uit de pilotgebieden, de Driehoek en Vlaakse Moer, waar delen van het maaiveld zelfs voor langere duur onder water staan en waar kwalitatief waardevolle zilte vegetaties worden aangetroffen. Gezien het incidentele karakter en de beperkte duur van inundaties kunnen (significant) negatieve effecten op aanwezige habitattypen en kolgans worden uitgesloten. Ten tijde van waterberging neemt het oppervlak plas-dras situaties toe wat als positief wordt beschouwd voor de smient.

Tabel 22Synthese effectbeoordeling waterbeheer op de relevante instandhoudingsdoelstellingen. Type gevolgen: ‘0’ =geen gevolg, ‘-‘ = niet-significant negatief gevolg, ‘--‘ = kans op significant negatief gevolg, ‘?’ = onbekend, ‘+’ = positief effect, n.v.t. = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte

	H1310A Zilte Pionierbegroeiingen (zeekraal)	**H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)**	**Kolgans**	**Smient**
Slootbeheer	0	0	0	0
Beheer kades	0	0	0	0
Peilbeheer	0	0	0	0
Waterberging	0	0	0	+

[3] Door de aanwezigheid van zoute kwel en de nalevering van zout uit de onderliggende veenlagen en de inzijging van zoet water in de kreekruggen is in het gebied een zeer grote variatie in zoet en zout ontstaan over relatief kleine afstanden.

8.4.7. Recreatie en sport

Effectbeschrijving

In de huidige situatie is sprake van verschillende vormen van recreatie, alle extensief. Alle recreatievormen veroorzaken een bepaalde mate van verstoring. Effecten van gemotoriseerd verkeer op openbare wegen in het gebied worden besproken onder ‘verkeer en vervoer’.

Wandelen, fietsen en paardrijden op wegen en paden

Uit verschillende studies (o.a. Krijgsveld et al., 2008) blijkt dat er een relatie is tussen broedsucces en de recreatiedruk, waarbij het broedsucces achteruitgaat naarmate de verstoringsintensiteit hoger is. Daarnaast kan recreatie een negatief effect hebben op foeragerende vogels. Voor enkele soorten is onderzoek verricht naar de relatie tussen padendichtheid en aantal broedterritoria (Pouwels & Vos, 2001). Daarbij is het de vraag wanneer zich negatieve effecten van verstoring op de soorten en de kwaliteit (typische soorten) van habitattypen voordoen.

In Krijgsveld et al. (2008) wordt een uitgebreide samenvatting gegeven van verstorende effecten van wandelaars. De afstand waarop vogels opvliegen en gebieden verlaten als gevolg van de aanwezigheid van wandelaars varieert sterk per habitattype en vogelsoort. In open gebieden vliegen vogels in het algemeen op bij afstanden tussen 50 en 300 meter, in meer besloten gebieden kan de verstoringsafstand beperkt zijn tot tientallen meters. Hoe voorspelbaarder mensen zich gedragen hoe minder verstoring er wordt veroorzaakt. Afwijken van een pad, stil blijven staan en kijken naar een vogel, en lawaai maken leiden tot meer verstoring (Krijgsveld et al.,2008). De gemiddelde verstoringsafstand ligt voor ganzen op ruim 500 meter (opvliegen) en voor soorten als de tureluur op 100 meter (Krijgsveld et al., 2008).

Er is relatief veel onderzoek gedaan naar verstoring door wandelaars, maar over het effect van paardrijden en fietsen is weinig bekend. Omdat paardrijders en fietsers zich relatief snel en geruisloos verplaatsen, is te verwachten dat de verstoring beperkt zal zijn, in ieder geval minder dan door wandelaars of gemotoriseerd verkeer. Immers, de verstoring duurt minder lang en de voorspelbaarheid van het gedrag van de fietser is groot, namelijk rechtdoor zonder te stoppen (Krijgsveld et al., 2008).
Gezien de openstellingsperiode (1 juli-1 november) van het natuurpad kunnen significant negatieve effecten van verstoring worden uitgesloten. Wandelaars op het Oosterscheldepad en recreanten op overige wegen kunnen wel verstorende effecten hebben. De verspreiding van de tureluur suggereert dat deze soort een afstand aanhoudt tot het Oosterscheldepad en overige wegen.

Recreatievoorzieningen en excursies

De voorzieningen in het gebied (aanwezigheid beheerschuur en parkeerterrein) hebben een verwaarloosbaar effect. Ook het onderhoud van bebording aan de rand van het gebied (langs de openbare weg) heeft een marginaal effect. Excursies vinden plaats in de periode 1 april tot 1 november, binnen het broedseizoen wordt het gebied echter niet betreden (excursies vinden dan uitsluitend plaats vanaf openbare wegen en paden). Verstoring van wintergasten is niet uitgesloten, maar de hoogste aantallen zijn dan begin november nog niet aanwezig. Daarnaast is de frequentie van natuurexcursies zeer beperkt. Het gaat per deelgebied om slechts enkele bezoeken in het jaar. De negatieve effecten van verstoring die zich hierbij voordoen, zijn marginaal.

Sportcomplex en stoeterij

De aanwezigheid van het sportcomplex en de stoeterij kunnen door uitstraling van licht en geluid tot verstoring leiden. Door aanwezigheid van sporters en toeschouwers op circa 150 meter van het Natura 2000-

gebied kan verstoring door geluid optreden. Op circa 300 meter van het Natura 2000-gebied staan lichtmasten die tot verstoring kunnen leiden. De gevoeligheid van ganzen voor kunstlicht is onbekend. Slechts een klein deel van de oostelijke rand van de Yerseke Moer ligt in de invloedssfeer van de lichtmasten. De ganzen verblijven de eerste helft van de winter in het centrale deel van het natuurgebied en verschuiven pas later in het seizoen op naar de randen. Het beïnvloede gebied bedraagt dus slechts enkele procenten van het totale foerageergebied en fungeert slechts voor een deel van de winter als zodanig. De stoeterij ligt op korte afstand van het Natura 2000-gebied. De twee lichtmasten hebben vermoedelijk een verstorend effect op tureluur, kolgans en smient. Het beïnvloede gebied is echter beperkt.

Mosseldag

De mosseldag in Yerseke vindt plaats op ruime afstand van het Natura 2000-gebied. Door uitstraling van licht en geluid (vuurwerk) kan het evenement tot verstoring leiden. De mosseldag (augustus) overlapt qua periode niet met het broedseizoen of de periode dat wintergasten aanwezig zijn. Dit evenement heeft geen negatieve effecten.

Effectbeoordeling

Door recreatie is sprake van enige verstoring. Door het extensieve karakter van de recreatie, de openstellingsregels en de zonering zijn effecten beperkt. Verstoring van tureluur, kolgans en smient kan optreden. Vermoedelijk heeft de tureluur zich aangepast aan de recreatie en houdt deze een afstand tot de paden aan. Hoewel kleine aantallen tureluurs verstoord kunnen worden door gebruikers van het Oosterscheldepad en overige wegen, zijn significant negatieve effecten uitgesloten.

Kolganzen en smienten zijn aanwezig in de winterperiode, een periode waarin het recreatief gebruik minder zal zijn en het pad goeddeels gesloten is. Er zal nauwelijks sprake zijn van effecten van recreatie. Daartegenover staat echter de grote verstoringsafstand die deze soorten kennen. Naar verwachting treedt hooguit incidentele en tijdelijke verstoring op van ganzen die in het gebied foerageren. Dit zal geen effecten op aantallen hebben. Opvallend is echter wel dat de aantallen kolganzen onder de instandhoudingsdoelstelling liggen. Om deze reden is nader onderzoek naar effecten van recreatie op kolgans nodig.

Alterra (Molenaar, 2005) heeft, in opdracht van de gemeente Reimerswaal, beoordeeld of (significante) negatieve effecten van de verlichting van het sportcomplex op het Natura 2000-gebied optreden. Naar verwachting is het effect van geluid en van de lichtmasten op het seizoensritme van de ganzen en smienten verwaarloosbaar. Bovendien is de verlichting zodanig vormgegeven dat de uitstraling in westelijke richting minimaal is (RBOI, bestemmingsplan Yerseke west, 2005). Significante effecten van verstoring kunnen worden uitgesloten. De stoeterij heeft gezien het beïnvloede gebied, de omvang van het totale gebied en de ligging van belangrijke foerageergebieden geen significant negatief effect.

Zoals hierboven beschreven heeft het evenement de mosseldag in Yerseke geen negatieve effecten. Overige evenementen binnen de (invloedssfeer van) Yerseke en Kapelse Moer zijn hier niet beoordeeld en dienen getoetst te worden aan de instandhoudingsdoelstellingen en indien sprake is van een mogelijk negatief effect, dient een vergunning aangevraagd worden. Voor evenementen buiten het gebied geldt dit alleen als er mogelijk sprake is van significante verstoring.

Tabel 23Synthese effectbeoordeling recreatie en sport op de relevante instandhoudingsdoelstellingen. Type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, n.v. t = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte

	H1310A Zilte Pionierbegroeiingen (zeekraal)	**H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)**	**Kolgans**	**Smient**
Recreatie voorzieningen incl. excursies	0	0	0	0
Wandelen, fietsen, paardrijden op paden	N.v.t.	-	-	-
Sportcomplex	N.v.t.	N.v.t.	-	-
Stoeterij	N.v.t.	N.v.t.	-	-
Mosseldag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Instandhoudingsbeheer en -voorwaarden

- Volgen ontwikkelingen recreatie (wandelen, paardrijden, fietsen) in tijden van aanwezigheid overwinteraars gecombineerd met onderzoek naar effecten op kolgans

8.4.8. Bebouwing en bedrijvigheid

Effectbeschrijving

Aanwezige bebouwing binnen en (op korte afstand) buiten het gebied kan leiden tot verstoring door licht en geluid van typische faunasoorten van het habitattype Schorren en zilte graslanden en van kolgans en smient.

De mogelijke effecten van de opslagterreinen zijn verstoring van typische faunasoorten van het habitattype Schorren en zilte graslanden en van kolgans en smient door geluid en licht. Gezien de afstand van de opslagterreinen tot het Natura 2000-gebied (> 250 meter), de omvang van de activiteiten en de afscherming door de dijken langs het kanaal worden geen effecten van verstoring verwacht, deze zullen verwaarloosbaar zijn.

Effectbeoordeling

De geringe aanwezige bebouwing in de Yerseke Moer heeft geen significant negatief effect op de natuurwaarden. De huidige activiteiten in het voormalige clubhuis en de beheerschuur van Het Zeeuwse Landschap zijn immers kleinschalig en vinden niet dagelijks plaats. In principe zijn hiervan, met de huidige gebruiksintensiteit, geen negatieve effecten op de Yerseke Moer te verwachten. Alleen bij intensiever gebruik in de periode dat kolganzen en smienten aanwezig zijn, kan verkeer van en naar de beheerschuur of het clubhuis voor verstoring zorgen. De aanwezige bebouwing buiten het gebied ligt op zodanige afstand, dat er geen negatieve effecten optreden.

De opslagterreinen hebben zoals hierboven beschreven een verwaarloosbaar effect en zijn zeker niet significant.

Tabel 24Synthese effectbeoordeling bebouwing en bedrijvigheid op de relevante instandhoudingsdoelstellingen. Type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, n.v.t. = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte

	H1310A Zilte Pionierbegroeiingen (zeekraal)	**H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)**	**Kolgans**	**Smient**
Bebouwing	N.v.t.	0	0	0
Opslagterreinen	N.v.t.	0	0	0

8.4.9. Infrastructuur, verkeer en vervoer

Effectbeschrijving

Wegen

In theorie kan de aanwezigheid van wegen leiden tot versnippering. Omdat het hier lokale wegen betreft met slechts beperkt verkeer worden de effecten als verwaarloosbaar gezien. Als gevolg van wegverkeer kunnen gevoelige soorten worden verstoord. Langs wegen is de dichtheid aan broedende tureluurs bijvoorbeeld lager als gevolg van geluidsverstoring en optische verstoring (Reijnen et al. 1996, Tulp et al. 2002). Daarnaast kan verstoring door licht optreden (Molenaar et al., 2000). De brug over het Kanaal door Zuid-Beveland is verlicht, overige wegverlichting is beperkt aanwezig. Verstoring door licht is dan ook met name als gevolg van autoverlichting.

Het onderhoud van wegen en paden geeft mogelijk verstoring van tureluur en van kolgans en smient door de aanwezigheid van mensen in het terrein. Daarnaast kunnen bij het beheer van bermen vermestende effecten optreden als maaisel niet wordt afgevoerd.

Spoor

Als gevolg van spoorverkeer kunnen gevoelige soorten worden verstoord. Met name broedvogels zijn gevoelig voor verstoring door geluid. Bij gebrek aan informatie over het precieze spoorgebruik is voor de effecten van het spoorverkeer gebruik gemaakt van een onderzoek aan het baanvak Amsterdam-Castricum. Dit is een zeer druk bereden baanvak, zodat de effecten een worst-case benadering zijn. In het onderzoek van Altenburg & Wymenga (van der Hut, 2014) is bepaald waar de 47 dB(A) contour zich bevond. Dit is een grens die vaak wordt aangehouden voor verstoring van op de grond broedende vogels (Tulp et al., 2002). Voor het baanvak Amsterdam-Castricum lag de 47 dB(A) contour op 200-300 meter. Wanneer we deze resultaten vergelijken met de situatie bij Yerseke en Kapelse Moer, dan blijkt het spoor op ruim 500 meter van het Natura 2000-gebied te liggen. De verstoringscontour van het spoor (worst case) bereikt dan het Natura 2000-gebied niet. Er zijn geen negatieve effecten te verwachten.

Kanaal door Zuid-Beveland

Periodiek onderhoud van het kanaal heeft in principe geen negatieve gevolgen voor beide habitattypen. Verstorende effecten worden gezien de aanwezigheid van dijken en de periode waarin werkzaamheden worden uitgevoerd niet verwacht.

Onderhoud publieksvoorzieningen, rasters en bebording

Het onderhoud van wegen en paden geeft mogelijk verstoring van tureluur, kolgans en smient door de aanwezigheid van mensen in het terrein.

Hoogspanningsleiding
Inspectie van de ondergrondse hoogspanningsleiding vindt tenminste tweemaal per jaar plaats en gebeurt te voet of per helikopter (laagvliegend). Dit kan leiden tot (kortstondige) verstoring van fauna.

Bestrijden of voorkomen van calamiteiten hoogspanningsleiding
Wanneer tijdens een inspectie calamiteiten of ongewone voorvallen worden waargenomen, kan het noodzakelijk zijn om direct maatregelen te treffen. Daarbij kan gedacht worden aan reparatie- of herstelwerkzaamheden aan de hoogspanningsleiding. Deze werkzaamheden kunnen tot verstoring van tureluur, kolgans en smient leiden. In de praktijk komen dergelijke werkzaamheden zelden voor.

Inspectievluchten
De gehele leidingstrook wordt door verschillende kabel- en leidingmaatschappijen periodiek vanuit de lucht geïnspecteerd (op een hoogte van 800 voet (+/- 250 m) met helikopters). Een aantal eigenaren combineren de inspectievluchten, maar er vliegen ook leidingeigenaren individueel. In de praktijk wordt er 1x per week gevlogen. De inspectievluchten leiden tot verstoring van tureluur, kolgans en smient.

Bestrijden of voorkomen van calamiteiten leidingstrook
Wanneer tijdens een inspectie calamiteiten of ongewone voorvallen worden waargenomen in de leidingstrook of hoogspanningsleiding, kan het noodzakelijk zijn om direct maatregelen te treffen. Daarbij kan gedacht worden aan reparatie- of herstelwerkzaamheden. Deze werkzaamheden kunnen tot verstoring van tureluur, kolgans en smient leiden. In de praktijk komen dergelijke werkzaamheden zelden voor.

Effectbeoordeling
Uit onderzoek blijkt dat wegen een verstorend effect kunnen hebben. Gezien het feit dat het lokale wegen betreft met lage verkeersintensiteiten zal het effect beperkt zijn. Vermoedelijk passen soorten zich aan en houden een afstand tot de wegen aan. Hoewel kleine aantallen tureluurs, kolganzen en smienten verstoord kunnen worden door verkeer, zullen de effecten niet significant zijn. Opvallend hierbij is wel dat de aantallen kolganzen onder de instandhoudingsdoelstelling liggen. De aantallen fluctueren behoorlijk de laatste jaren, maar lijken niet verder af te nemen. Monitoring in de eerste beheerplanperiode zal duidelijkheid moeten verschaffen over een mogelijke relatie tussen (toenemend) verkeer en aantallen kolganzen. Uit de resultaten van dit onderzoek zal ook moeten blijken of er sprake is van een toename van het gebruik van het aantal voertuigen dat gebruik maakt van de Everseweg in de Yerseke Moer als gevolg van ontwikkelingen in de regio.

Indien zorgvuldig wordt gehandeld, dus geen uitbreiding richting berm, zijn effecten van wegonderhoud beperkt tot verstoring van gevoelige fauna tijdens werkzaamheden. Verstoring kan gemitigeerd worden door buiten de gevoelige periode van soorten (broedvogels 15 maart - 15 juli, kolgans en smient 1 november – 1 april) werkzaamheden uit te voeren. Dit gebeurt op basis van de gedragscode van de Unie van Waterschappen (2012). De effecten van vermesting en het maaien van de bermen zijn beperkt tot een smalle strook langs de weg en hebben geen negatieve gevolgen voor de habitattypen of aanwezige vogels.

Zoals hierboven beschreven hebben het spoorverkeer en onderhoud aan het Kanaal door Zuid-Beveland geen negatieve effecten.

Inspectie van de ondergrondse hoogspanningsleiding per helikopter zal leiden tot verstoring van aanwezige vogels. Gezien de lage frequentie en de locatie (aan de rand van het Natura 2000-gebied) worden geen significante effecten verwacht.

De vlieginspecties van de leidingstrook vinden per helikopter plaats. In de praktijk wordt 1x per week gevlogen. Vlieginspecties worden als noodzakelijk gezien voor de veiligheid en worden vanuit het Besluit externe veiligheid buisleidingen (Ministerie van I&M) gestimuleerd. Van helikopters is echter bekend dat deze tot aanzienlijke verstoring (meer dan vliegtuigen) van vogels kan leiden (Krijgsveld et al., 2008). Er is dan ook sprake van een toenemende spanning tussen de inspectievluchten voor deze leidingstrook en de rust die nodig is voor de kolganzen, smienten en tureluurs. Het inspectievliegen kan dus tot een negatief effect op de instandhoudingsdoelen van de kolgans, smient en H1330B leiden (opvliegen kolganzen, smienten en tureluurs gedurende enkele minuten en verminderde energieopname). In de praktijk vindt er één inspectievlucht per week plaats. Deze frequentie is in dit beheerplan als uitgangspunt genomen voor het huidig gebruik. Voortzetting van de helikoptervluchten wordt in dit beheerplan vrijgesteld van de vergunningverlening onder de voorwaarden dat de inspectievluchten in de huidige frequentie plaatsvinden op een hoogte van 800 voet (circa 250 meter), langs de zuidelijke rand van het gebied wordt gevlogen en dat heen-en-weer vliegen zoveel mogelijk wordt voorkomen. Hiermee kunnen significante effecten worden uitgesloten. Eventuele uitbreiding van het aantal inspectievluchten in de toekomst is per definitie vergunningplichtig, voor zover de veranderingen ‘in betekende mate’ zijn.

Werkzaamheden aan de leidingstrook en ondergrondse hoogspanningsleiding als gevolg van calamiteiten vinden op onregelmatige basis plaats en kunnen in elke periode van het jaar nodig zijn. Indien in de winterperiode een calamiteit optreedt en als gevolg daarvan de nodige werkzaamheden plaatsvinden, is er sprake verstoring van (individuen van) soorten. De verstoring kan ernstig zijn, maar is doorgaans kortdurend (enkele dagen onrust) in een beperkt deel van het Natura 2000-gebied en daardoor over langere tijd genomen niet van grote invloed op de instandhoudingsdoelen. Wij beoordelen het effect als negatief voor de tureluur, kolgans en smient, maar een significant effect kan worden uitgesloten. Bovendien loopt de leidingstrook ten zuiden van het Natura 2000-gebied. Daarbij komt dat de gevolgen van een eventuele calamiteit dermate groot kunnen zijn dat sprake is van bedreiging van de volksgezondheid en/ of openbare veiligheid. Hiermee is dus sprake van een bij wet genoemd groot maatschappelijk belang. Het opstellen van een protocol waarmee effecten tijdens een calamiteit kunnen worden beperkt, zal onnodige schade aan aanwezige habitattypen voorkomen en verstoring van soorten beperken.

Tabel 25Synthese effectbeoordeling infrastructuur, verkeer en vervoer op de relevante instandhoudingsdoelstellingen. Type gevolgen: ‘0’ =geen gevolg, ‘-‘ = niet-significant negatief gevolg, ‘--‘ = kans op significant negatief gevolg, ‘?’ = onbekend, ‘+’ = positief effect, n.v.t. = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte

	H1310A Zilte Pionierbegroeiingen (zeekraal)	**H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)**	**Kolgans**	**Smient**
Wegen en paden	0	-	-	-
Spoor	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Kanaal door Zuid-Beveland	0	0	0	0
Hoogspanningsleiding	0	-	-	-

	H1310A Zilte Pionierbegroeiingen (zeekraal)	H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	Kolgans	Smient
Bestrijden of voorkomen van calamiteiten hoogspanningsleiding	0	-	-	-
Inspectievluchten leidingstrook	0	-	-	-
Bestrijden of voorkomen van calamiteiten leidingstrook	0	-	-	-

Instandhoudingsbeheer en -voorwaarden

- Geen wegbeheer in gevoelig perioden (broedvogels 15 maart - 15 juli, kolgans en smient 1 november - 1 april). Uitzondering hierop is het periodiek maaien van de bermen in het groeiseizoen in verband met de verkeersveiligheid.
- Onderzoek naar effecten van (toenemend) verkeer op kolgans.
- De huidige inspectievluchten zijn vrijgesteld onder de voorwaarden dat er 1) boven het Natura 2000-gebied op tenminste 800 voet wordt gevlogen, 2) er langs de zuidelijke rand van het gebied wordt gevlogen en 3) heen-en-weer vliegen wordt voorkomen (behoudens bij het constateren van 'verdachte situaties'). De inspectievluchten vallen daarmee onder categorie 2; vrijgesteld onder voorwaarden. Deze voorwaarden komen overeen met de huidige praktijk van vliegen. De vrijstelling betreft de huidige frequentie van één inspectievlucht per week. Uitbreiding van het aantal inspectievluchten 'in betekende mate' wordt niet gezien als huidig gebruik en is vergunningplichtig.

Calamiteitenbestrijding is een activiteit die noodzakelijk is om (verdere) schade te voorkomen. De gevolgen van een eventuele calamiteit kunnen dermate groot zijn dat sprake is van een bedreiging van de volksgezondheid en/of openbare veiligheid. Hiermee is dus sprake van een bij wet genoemd juridisch en maatschappelijk belang. Aanvullende voorwaarden voor de eigenaren om effecen te beperken zijn niet mogelijk, aangezien bij echte calamiteiten (zoals lekkage) de regie onmiddel wordt overgenomen door de Veiligheidsregio. Deze gebruiksvorm valt daardoor onder categorie 1: gebruiksvorm in beheerplan zonder aanvullende voorwaarden.

8.5. Cumulatie

De netto effecten van de hiervoor getoetste activiteiten worden in deze paragraaf in cumulatie aan de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen getoetst. Aangezien vastgesteld moet worden of de gecumuleerde gebruiken tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen leiden, wordt de cumulatie per instandhoudingsdoelstelling behandeld. Activiteiten die via een separate passende beoordeling getoetst zijn, zijn niet in de cumulatietoets meegenomen. De cumulatietoets heeft hiervan reeds in de passende beoordeling plaatsgevonden. Activiteiten die vergunningplichtig worden, zijn ook niet in de cumulatietoets meegenomen.

H1310A Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)

Uit het in vorige paragrafen getoetste gebruik is naar voren gekomen dat zich geen (significant) negatieve effecten voordoen voor dit habitattype. Het natuurbeheer heeft een positief effect op het habitattype. Ook in cumulatie zijn negatieve effecten en daarmee (significant) negatieve gevolgen uitgesloten.

H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)
Uit het in vorige paragrafen getoetste gebruik is naar voren gekomen dat zich geen significant negatieve effecten voordoen voor dit habitattype. Diverse vormen van huidig gebruik resulteren in een beperkte verstoring van de typische soort tureluur. De populatie van de tureluur is stabiel en de soort komt verspreid door het gebied voor, ook in cumulatie is geen sprake van een significante verstoring van de tureluur. Ook in cumulatie zijn negatieve effecten en daarmee (significant) negatieve gevolgen uitgesloten.

Kolgans
Uit het in vorige paragrafen getoetste gebruik is naar voren gekomen dat zich geen significant negatieve effecten voordoen voor deze soort. Diverse gebruiksvormen resulteren in niet significante verstoring. De aantallen kolganzen in het gebied liggen onder de doelstelling en sinds 2004/2005 is er sprake van een negatieve trend. Het is niet duidelijk waardoor deze trend wordt veroorzaakt. Er zijn geen aanwijzingen dat gebruiksvormen met een verstorend effect sinds 2004 dusdanig zijn toegenomen of geïntensiveerd dat ze een negatieve trend kunnen verklaren. Ook nemen de aantallen van andere ganzensoorten en smient niet af. Aangenomen wordt dat de cumulatieve effecten niet significant zijn. Om dit nader te kunnen onderbouwen wordt onderzoek uitgevoerd in de 1e beheerplanperiode.

Smient
Uit het in vorige paragrafen getoetste gebruik is naar voren gekomen dat zich geen significant negatieve effecten voordoen voor deze soort. Diverse gebruiksvormen resulteren in een beperkte verstoring. Gezien de populatieontwikkeling van deze soort kunnen ook in cumulatie significante effecten worden uitgesloten.

8.6. Conclusie toetsing huidig gebruik

In Tabel 26 staan de resultaten van de toetsing van het huidig gebruik aan de instandhoudingsdoelen, inclusief een korte toelichting. Het merendeel van het huidig gebruik kan zonder aanvullende voorwaarden doorgang vinden, mits deze worden voortgezet zoals nu bekend in aard, omvang, locatie etc. Dat betekent dat maatregelen die nu worden genomen om negatieve effecten te beperken ook moeten worden voortgezet. Voor een aantal activiteiten zijn aanvullende maatregelen en/of voorwaarden noodzakelijk. Het gaat om recreatie op wegen en paden en verkeer op wegen en paden. Mogelijk is er een relatie tussen deze activiteiten en de lage aantallen kolganzen, dit wordt onderzocht.

Tabel 26Conclusies toetsing huidig gebruik aan instandhoudingsdoelstellingen. De methodiek is gebaseerd op de Handreiking voor sectornotities (Steunpunt Natura 2000, 2008). Voor toelichting categorie indeling zie paragraaf 8.3

Huidig gebruik	**Cat.**	**Toelichting/motivering**
Landbouw		
Grasland en akkerbouw	1	Mits in de Yerseke Moer voor het landbouwkundig gebruik op de verpachte gronden wordt voldaan aan de voorwaarden van Het Zeeuwse Landschap
Veehouderijen	1	
Boomgaarden	1	
Natuurbeheer		
Begrazing en nabeweiding	1	
Maaien en afvoeren	1	
Akkerbeheer	1	

Huidig gebruik	Cat.	Toelichting/motivering
Poelenbeheer	1	
Beheer meidoornhagen	1	
Distelbeheer	1	
Surveilleren	1	
Monitoring	1	
Handhaving en toezicht	1	
Faunabeheer en schadebestrijding		
Faunabeheer en schadebestrijding ganzen	2	Directe effecten van schadebestrijding buiten Natura 2000-gebied worden beperkt door te voldoen aan de voorwaarden in de verleende ontheffingen (alleen in geval van aantoonbare schade, alleen van half uur voor zonsopkomst tot 12:00 uur, er mag maar een beperkt aantal jachthouders (max. 3) gebruik maken van de ontheffing en per verjaagactie mag maar een beperkt aantal kolganzen en smienten (max. 2) worden geschoten als dat nodig is). Daarnaast is binnen de ganzenrustgebieden Yerseke en Kapelse Moer conform het ganzenbeleid geen bestrijding van ganzen toegestaan.
Bestrijding van muskusrat en beverrat	1	Verstorende effecten en bijvangen worden zoveel mogelijk beperkt
Waterbeheer		
Slootbeheer	1	
Beheer kades	1	
Peilbeheer	1	
Waterberging	1	
Recreatie		
Recreatieve voorzieningen incl. excursies	1	
Recreatie op wegen en paden	4	Onderzoek naar effecten van recreatie op kolgans
Sportcomplex	1	
Stoeterij	1	
Evenementen (mosseldag)	1	
Bebouwing en bedrijvigheid		
Bebouwing	1	
Opslagterreinen	1	
Infrastructuur verkeer en vervoer		
Wegen en paden	4	Onderzoek naar effecten van verkeer op kolgans Geen onderhoudswerkzaamheden in gevoelige periode, met uitzondering van maaien van wegbermen in verband met de verkeersveiligheid
Rasteren en bebording	1	
Spoor	1	

Huidig gebruik	Cat.	Toelichting/motivering
Kanaal door Zuid-Beveland	1	
Ondergrondse hoogspannings-leiding	1	
Bestrijden of voorkomen van calamiteiten hoogspanningslei-ding	1	
Inspectievluchten leidingstrook	2	De huidige inspectievluchten zijn vrijgesteld onder de voorwaarden dat er 1) boven het Natura 2000-gebied op tenminste 800 voet wordt gevlogen, 2) er langs de zuidelijke rand van het gebied wordt gevlo-gen en 3) heen-en-weer vliegen wordt voorkomen (behoudens bij het constateren van 'verdachte situa-ties').
Bestrijden of voorkomen van calamiteiten leidingstrook	1	

8.7. Overige gebruiksvormen

In deze paragraaf worden gebruiksvormen beschreven die niet onder huidig gebruik vallen.

Vliegen met drones

Het woord drone refereert aan een UAV heet (Unmanned Aerial Vehicle), wat zowel klassieke vliegtuigmo-del-drones als multirotors omvat. Het vliegen met drones valt niet onder huidig gebruik. Voor hobbymatige vliegeniers geldt dat de bestuurders van drones tot 25 kg zich moeten houden aan de voorwaarden zoals beschreven in de Regeling modelvliegen. Voor professionele gebruikers van drones geldt dat alleen gevlo-gen mag worden indien voldaan is aan de voorwaarden zoals genoemd in de regeling van de Staatssecre-taris van Infrastructuur en Milieu (thans Infrastructuur en Waterstaat), van 23 april 2015, IENM/BSK-2015/11533, houdende de vaststelling van regels voor op afstand bestuurde luchtvaartuigen. Of en hoe met drones wordt gevlogen in en in de omgeving van het Natura 2000-gebied is niet bekend.

Doordat het gebruik van drones boven natuurgebieden relatief nieuw is, ontbreekt het aan gedegen inzicht in de effecten hiervan op de aanwezige fauna (vogels, zoogdieren, etc.). Uit anekdotische verhalen en YouTube filmpjes blijkt dat groepen vogels wegvliegen als er een drone aankomt. Deze informatie is ge-schikt om een beeld van effecten te vormen, maar is onvoldoende om een effectbeoordeling op te base-ren. Daartoe is gedegen wetenschappelijk onderzoek nodig.

In eerste instantie wordt daarom wordt aangesloten bij bekend onderzoek naar recreatievormen in de lucht (Krijgsveld et al, 2008). Hieruit volgt dat met name vlieghoogte, voorspelbaarheid en geluid bepalend zijn voor de effecten. Gezien de lage vlieghoogte van drones en het feit dat er geen reguliere vliegroutes wor-den gebruikt bij het vliegen met drones, zijn de potentiele verstorende effecten groot. Het klassieke vlieg-tuigmodel refereert daarbij veelal aan een roofvogel. Met name de categorie met multirotors heeft voor veel dieren weinig referentie met iets bedreigends. Hieronder zijn de eerste bekende onderzoeksresultaten opgenomen.

Verrassend blijkt uit een verkennende Franse studie (Vas et al, 2015) dat vooral de hoek waaronder een drone een vogel benadert de mate van verstoring bepaalt en niet zozeer de vliegsnelheid, vlieghoogte of

kleur van de drone. De experimenten werden op een hoogte van 30 meter begonnen tot aan 4 meter van de betreffende vogel(groep) van wilde eend, groenpootruiter en flamingo. De onderzoekers geven zelf aan dat vervolgonderzoek, met andere typen drones, tijdens andere perioden in het jaar en met andere soorten, nodig is om met meer zekerheid effecten van een drone te kunnen duiden. Tot die tijd raden ze aan om meer dan 100 meter afstand tussen de drone en de vogel(groep) aan te houden en altijd met beleid te vliegen en alleen ten behoeve van onderzoek of monitoring van natuur.

In 2015 is bij een stuk drooggevallen wad voor de kust van Harlingen gekeken naar de effecten van het vliegen met een drone. De drone vloog op honderd meter hoogte en vanaf de dijk werden de vogelbewegingen voor, tijdens en na de dronevlucht in de gaten gehouden. Het resultaat van dit eenmalige, lokale experiment was dat de drone niet of nauwelijks waarneembaar effect op het gedrag van de vogels op het wad had. Deze vogels foerageerden overigens op 300 tot 700 meter afstand van de drone, dus de drone vloog niet over de vogels heen.

Bij de toetsing van het vliegen met drones wordt onderscheid gemaakt tussen het recreatief gebruik van drones en het gebruik ten behoeve van monitoring.
Op basis van hetgeen hierboven is beschreven kunnen significant negatieve effecten van het recreatief vliegen met drones boven het Natura 2000-gebied niet worden uitgesloten. In het beheerplan en het handhavingsplan moet een keuze worden gemaakt hoe met deze gebruiksvorm wordt omgegaan.

Het inzetten van drones voor monitoring zal ook verstoring veroorzaken, echter verstoring door betreding te voet wordt voorkomen door inzet van een drone. Daarnaast zal monitoring met drones door ter zake deskundigen worden uitgevoerd, waarmee negatieve effecten zoveel mogelijk worden beperkt. Het gebruik van drones wordt daarom vrijgesteld van de vergunningplicht, echter enkel en alleen in relatie tot het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen (incl. monitoring in dat kader). Voorgaande geldt alleen in het geval het gebruik van drones minder negatieve gevolgen heeft voor de instandhoudingdoelstellingen dan een andere alternatieve ingreep.

9. Monitoring en evaluatie

9.1. Provinciaal monitoringsplan Zeeland

Het Provinciale natuurbeleid is over de laatste jaren sterk veranderd. Met ingang van 2014 is de Provincie Zeeland zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van het natuurbeleid. Hiermee komt de verantwoordelijkheid voor monitoring en evaluatie van natuurdoelen eveneens bij de Provincie te liggen.
Voor de monitoring is er met terreinbeheerders, overheden en enkele andere partijen een werkwijze afgesproken die staat beschreven in de Werkwijze Monitoring en Beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000 / PAS
Deze werkwijze heeft zijn vertaling gevonden op provinciaal niveau in het Provinciaal monitoring en beoordelingsplan (PMP) (Monitoring Natuur in Zeeland 2016-2021) waarin een uitwerking is gemaakt van de monitoring in Zeeland. Het doel van het PMP is om een gezamenlijke aanpak voor het verzamelen, beheren en beoordelen van natuurinformatie te bieden. Hierin zijn onder andere het Natuurnetwerk Zeeland (NNZ)/SNL, Natura 2000/PAS, Agrarisch natuur- en landschapsbeheer en het soortenbeleid opgenomen. De doelen voor monitoring en evaluatie afkomstig van de verschillende onderdelen van het natuurbeleid hebben veel overlap met elkaar. Daarom is er in het PMP gekozen om de overlap in de doelen en gegevens behoeftes in beeld te brengen om daarmee de meetnetten zoveel mogelijk op elkaar af te kunnen stemmen (Provincie Zeeland, 2016).

9.2. Monitoring en beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000

Elk onderdeel van het Natuurbeleid heeft zijn eigen beoordelingskader. Het Natuurnetwerk heeft een andere beoordelingsmethode dan Natura 2000/PAS. In het beheerplan wordt enkel ingegaan op het beoordelen van de Natura 2000 doelen.
Voor de Natura 2000 doelen wordt er gekeken naar de kwaliteit en omvang van leefgebieden van soorten en naar de kwaliteit en omvang van habitattypen. De kwaliteitsbeoordeling van de habitattypen is gebaseerd op de aspecten: vegetatietypen, abiotische randvoorwaarden, typische soorten en kenmerken van goede structuur en functie.
Op de monitoring in het kader van Natura 2000 is het Programma van Eisen Gebiedsgerichte Monitoring Natura 2000 (Regiegroep Natura 2000, 2009) van toepassing. Uitgangspunt hierin is dat de monitoring niet op zichzelf staat, maar een directe relatie heeft met het doel waarvoor wordt gemonitord. Het gaat om monitoring van soorten, monitoring van habitattypen en monitoring van gebruik en maatregelen.

9.3. Bestaande monitoring

9.3.1. Yerseke Moer

Tabel 27 geeft een overzicht van de bestaande monitoring in de Yerseke Moer door Het Zeeuwse Landschap.

Tabel 27Monitoring door Het Zeeuwse Landschap in de Yerseke Moer

Type monitoring	Specificatie	Frequentie
Vegetatiekartering	Gebiedsdekkende vegetatiekartering in GIS	1 maal per 12 jaar
Broedvogelkartering basis	Gebiedsdekkende broedvogelkartering	1 maal per 6 jaar
Broedvogelkartering thematisch	Weidevogelkartering	1 maal per 6 jaar

Type monitoring	Specificatie	Frequentie
Plantensoortkartering	Flora-kartering van doelsoorten die het meest kenmerkend en kwetsbaar voor het beheersgebied zijn	1 maal per 6 jaar
Wintertellingen	Tellingen soorten (ganzen en watervogeltellingen)	Jaarlijks
Hydrologisch meetnet	Opname diverse peilschalen en -buizen (handmatig of middels loggers)	Minimaal 1 maal per maand

Ganzen worden maandelijks gemonitord in de periode september-mei in het kader van de landelijke ganzen- en zwanentellingen. De coördinatie van die tellingen ligt bij SOVON, de uitvoering daarvan in de Yerseke en Kapelse Moer wordt al jaren verzorgd door vrijwilligers. Tevens vinden er in deze periode in de Yerseke Moer watervogeltelingen plaats (waarbij ook de smient geteld wordt).

Monitoren effecten vernattingspilot

In het kader van de vernattingspilot is een monitoringsprogramma opgezet, dat bestaat uit de volgende onderdelen:

- De afgelopen jaren is onderzoek uitgevoerd naar veranderingen van waterkwaliteit en vegetatie en naar effecten op het voorkomen van kolganzen en smienten door Het Zeeuwse Landschap.
- Monitoring waterkwaliteit inclusief meting nulsituatie voorafgaand aan het opzetten van het waterpeil. Dit betreft EGV-metingen van de watergangen en het meten van de waterstanden.
- Vegetatieveranderingen worden de eerste jaren (tijdens en na proefperiode peilbesluit), gemonitord door middel van opnames van permanente kwadraten (circa 60 pq's) die per vegetatietype een statistisch verantwoorde analyse van veranderingen mogelijk maakt. Voor de vernattingspilot is daarnaast de nulsituatie opgenomen, tevens is er voor de pilot een vegetatiekartering uitgevoerd.
- De verspreiding van ruigtevegetatie (akkerdistel, veldzuring en brandnetel) wordt specifiek vastgelegd (nulsituatie) en jaarlijks gemonitord gedurende de eerste vijf jaar na peilopzet.
- Het ruimtegebruik van alle ganzensoorten binnen de Yerseke Moer wordt intensief gemonitord in relatie tot benutting van vegetatietypen, door middel van frequente ganzentellingen, gedetailleerde kartering van de verspreiding van ganzengroepen op perceelsniveau. Dit gebeurt door monitoringsgegevens van HZL en SBB te combineren.
- Naast de monitoring van natuurwaarden en peilbuizen (13 stuks, 2 x per maand) door Het Zeeuwse Landschap vindt monitoring van het grondwaterpeil (TNO-buizen) en van de oppervlaktewaterkwaliteit (1x per drie jaar) plaats.

9.3.2. Kapelse Moer

Tabel 28 geeft een overzicht van de bestaande monitoring in de Kapelse Moer door Staatsbosbeheer.

Tabel 28Monitoring door Staatsbosbeheer in de Kapelse Moer

Type monitoring	Specificatie	Frequentie
Vegetatiekartering	Gebiedsdekkende vegetatiekartering in GIS	1 maal per 12 jaar
Broedvogelkartering basis	Gebiedsdekkende broedvogelkartering	1 maal per 6 jaar
Broedvogelkartering thematisch	Weidevogelkartering Broedende Grauwe ganzen	1 maal per 6 jaar

Type monitoring	Specificatie	Frequentie
	Bijzondere soorten	
Plantensoortkartering	Bijzondere soorten Zoutminnende planten Rode lijst soorten Thematische kartering (Floron)	1 maal per 6 jaar
Wintertellingen	Tellingen soorten (ganzen)	Jaarlijks en maandelijks in de winterperiode
Watervogeltelling	Watervogeltelling SOVON	Jaarlijks
Inventarisatie soortgroepen	Thematisch en afhankelijk van soortgroep Paddenstoelen Zeldzame soorten	Incidenteel
Hydrologisch meetnet	Opname diverse peilschalen en -buizen (handmatig of middels loggers)	Minimaal 1 maal per 2 weken
Recreatietelling	Telling bezoekersaantallen en aard bezoekers	1 maal per 10 jaar

Ganzen worden maandelijks gemonitord in de periode september-mei in het kader van de landelijke ganzen- en zwanentellingen. De coördinatie van die tellingen ligt bij SOVON, de uitvoering daarvan in de Yerseke en Kapelse Moer wordt al jaren verzorgd door Staatsbosbeheer.
Bij veel van de inventarisaties zijn vrijwilligers betrokken. Staatsbosbeheer geeft de vrijwilligers een betredingsvergunning voor de duur van de inventarisatie.

9.4. Gewenste monitoring

Monitoring van beheer en instandhoudingsmaatregelen

In dit beheerplan zijn geen nieuwe maatregelen voorgeschreven (paragraaf 6.2), wel wordt het beheer van de meidoornstruwelen in Kapelse Moer geïntensiveerd. Het gevoerde beheer dient in detail vastgelegd te worden om toekomstige analyses mogelijk te maken. Het gaat daarbij om de aard, tijdstip/periode en locatie van beheermaatregelen.
Op basis van tussentijdse resultaten van ecologische monitoring kan het beheer zo nodig bijgesteld worden. De noodzaak hiervan zal mede afhangen van het al of niet behalen van de instandhoudingsdoelstellingen.
Daarnaast dienen peil (2 x per maand) en oppervlaktewaterkwaliteit (1x per drie jaar) gemonitord te worden. Zoals in paragraaf 4.6 is aangegeven, wordt in de eerste beheerplanperiode afgeweken van het GGOR-advies voor wat betreft het optimale peil (NAP -1,40 m) in Kapelse Moer. Vooralsnog wordt een peil van NAP -1,50 m gehandhaafd. Als uit monitoring blijkt dat de kwaliteit van habitattypen verminderd, zal worden bezien of er in de tweede beheerplanperiode alsnog een peilverhoging nodig is. Ook de resultaten van de monitoring van de vernattingspilot zullen duidelijkheid verschaffen over de voor- en nadelen van een peilverhoging. De noodzaak voor deze monitoring worden in de tweede helft van de eerste beheerplanperiode verkend. Deze gegevens worden gebruikt voor de evaluatie van het eerste beheerplan.

Monitoring gebruik

Monitoring gebruik betreft met name monitoring van recreatie en verkeer:

- Om het effect van recreatief gebruik op Vogelrichtlijnsoorten te kunnen meten is het wenselijk dat de toezichthouder notities maakt van de aantallen bezoekers (schatting) en eventuele overtredingen (loslopende honden, buiten de paden lopen etc.).
- Bij de toetsing van huidig gebruik, verkeer, in paragraaf 8.4.9 is aangegeven dat er weinig bekend is over de effecten van verkeer op kolgans in het gebied. Monitoring in de eerste beheerplanperiode zal duidelijkheid moeten verschaffen over de verkeersintensiteiten en effecten daarvan op kolgans en smient. De monitoring beperkt zich tot de maanden september-mei. Hiervoor dient separaat een onderzoeksplan te worden opgesteld (frequentie, tijden etc.). Voedselconcurrentie met brandganzen en verstoring door (toenemend) verkeer en recreatie behoren tenminste tot de onderzoeksopgaven.

9.5. Taakverdeling

De verantwoordelijkheden voor de monitoring in het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer zijn als volgt verdeeld:

- Het Rijk is verantwoordelijk voor het resultaat van de monitoring van de staat van instandhouding en de trends daarin.
- Het Bevoegd Gezag (de Provincie Zeeland) is verantwoordelijk voor de monitoring van Natura 2000-maatregelen (uitvoering en effecten) met betrekking tot soorten en habitattypen, veranderingen in de structuur van het gebied en veranderingen in het gebruik van het gebied voor het opstellen van het beheerplan.
- Het Zeeuwse Landschap en Staatsbosbeheer voeren de monitoring uit in respectievelijk de Yerseke en Kapelse Moer, waarbij zoveel mogelijk wordt aangesloten bij bestaande evaluatie- en monitoringsprogramma's (deels in samenwerking met het waterschap).

In Tabel 29 is de benodigde monitoring samengevat waarbij tevens de gewenste frequentie is aangegeven. Er is een vergelijking gemaakt met de huidige monitoring. Tevens is de uitvoerende organisatie aangegeven. Dit is niet per definitie de financieel verantwoordelijke organisatie (zie hoofdstuk 11). Over de financiering worden later in het traject van het opstellen van het beheerplan concrete afspraken gemaakt.

Tabel 29Benodigde monitoring Natura 2000 en uitvoerende organisatie

Monitoring Natura 2000	**Gewenste frequentie**	**Methode**	**Vergelijking met huidige monitoring**	**Uitvoerende organisatie**
Monitoring soorten				
Ganzen en watervogeltelingen	Jaarlijks (maandelijks in periode nov t/m mrt)	Inventariseren aantal exemplaren	Gebeurt reeds	SOVON / PROV, SBB, HZL
Vegetatie en habitats (aangevuld met tussentijdse kwaliteitsbeoordelingen)				
Habitatkartering	*1x per 6 jaar*	*Op basis van vegetatie-kartering en luchtfoto*	*Gebeurt reeds (voor het laatst uitgevoerd in 2015)*	*Provincie Zeeland*
Vegetatiekartering	1x per 12 jaar	Veldopname plantengemeenschappen + GIS	Gebeurt reeds (aansluiten bij SNL)	SBB, HZL

Monitoring Natura 2000	Gewenste frequentie	Methode	Vergelijking met huidige monitoring	Uitvoerende organisatie
Kartering vegetatiestructuur	1x per 6 jaar	Beoordeling soortenrijkdom en oppervlakte overgangsvegetaties aan rand van habitats	Gebeurt nog niet (aansluiten bij SNL)	SBB, HZL
Monitoring maatregelen				
Beheer	1x per 6 jaar	Interne kwaliteitsbeoordeling op basis van expert judgement en monitoringsgegevens	Gebeurt reeds	SBB, HZL
Peilbuizen	2x/maand		Gebeurt reeds	Waterschap
Monitoring gebruik				
Recreatie	Vastleggen in logboek		Gebeurt nog niet	Toezichthouder
Verkeer	Steekproefsgewijs	Op waterschapswegen met mobiele verkeerstellers	Gebeurt nog niet	Waterschap

Bij laagdynamische habitats is een volledige kartering elke 6 jaar niet nodig, maar kan volstaan worden met 1x per 12 jaar, met in de tussentijd een meer kwalitatieve inschatting van de terreinbeheerder.

9.6. Evaluatie

Op initiatief van het Bevoegd gezag wordt het beheerplan tegen het einde van de planperiode van zes jaar geëvalueerd om te bepalen of het voor een volgende periode nog voldoet. Deze evaluatie gaat in op de mate van realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen.
De evaluatie is de onderbouwing voor de volgende generatie beheerplannen. Wanneer uit de evaluatie blijkt dat het beheerplan nog steeds actueel is, dan kan het met eenzelfde termijn verlengd worden. Voor de evaluatie wordt gebruikgemaakt van de resultaten van de monitoring zoals hiervoor en in de betreffende monitoringsplannen beschreven. De ontwikkeling van de staat van instandhouding van natuurwaarden is een kwestie van lange termijn. Daarom worden er gedurende de looptijd van het beheerplan over de staat van instandhouding geen tussentijdse evaluaties gehouden.
Daarnaast rapporteert Nederland in het kader van de Europese richtlijnen elke zes jaar aan de Europese Commissie over de staat van instandhouding van soorten en habitattypen en de toepassing en effectiviteit van de maatregelen. Het Ministerie van LNV is verantwoordelijk voor deze Europese rapportage, de Provincie Zeeland levert de benodigde gegevens voor de Yerseke en Kapelse Moer.

10. Communicatie, voorlichting en handhaving

10.1. Uitgangspunten communicatie

Voor het welslagen van het beheerplan is het van belang dat maatschappelijke organisaties, belangengroepen, omwonenden en gebruikers tijdens de gehele uitvoeringsperiode van het beheerplan voldoende informatie krijgen over de inhoud en consequenties van de maatregelen. Dit heeft als doel draagvlak voor de maatregelen te creëren en medewerking aan de uitvoering van het plan te bewerkstelligen. In deze paragraaf zijn kort de uitgangspunten voor communicatie tijdens de uitvoering beschreven.

Uitgangspunt in de communicatie is een realistisch beeld te scheppen van de mogelijkheden, kansen en beperkingen van het Natura 2000-gebied en omgeving voor mens, natuur en milieu en daarbij een breed draagvlak te creëren bij de verschillende doelgroepen. Deze doelstellingen zijn uitgewerkt in een aantal subdoelstellingen:

- Alle betrokken doelgroepen zijn volledig, juist en op maat geïnformeerd over het proces en de veranderingen in het gebied en de doelgroepen weten wanneer en bij wie zij - op eigen initiatief - een inbreng kunnen leveren.
- Doelgroepen hebben inzicht in de gevolgen van het beheerplan voor de eigen situatie. Zij hebben begrip voor de gekozen maatregelen in het beheerplan. Zij weten waar ze terecht kunnen voor informatie en met vragen.
- Intermediairs en andere betrokkenen bij de uitvoering van het plan kennen nut en noodzaak van de maatregelen, hebben begrip hiervoor en werken actief mee aan een positieve uitstraling van het gebied.

10.2. Onderdelen van communicatie en voorlichting

Het voeren van adequate communicatie en het geven van voorlichting is de verantwoordelijkheid van de Provincie Zeeland. De provincie werkt daarin samen met de eigenaren en beheerders van de afzonderlijke gebieden. Het Ministerie van LNV heeft de verantwoordelijkheid voor de communicatie en voorlichting over Natura 2000 in het algemeen. Tijdens de uitvoering van dit beheerplan wordt de communicatie op de volgende wijze ingericht:

Samenwerking

Om overlappende doelgroepen van de twee gebieden gezamenlijk tegemoet te treden is het wenselijk om goede samenwerking te organiseren tussen de partijen die met alle gebieden te maken hebben. Verschillen tussen de gebieden moeten helder worden uitgelegd aan de betrokkenen. Goede afspraken moeten worden gemaakt over de verdeling van verantwoordelijkheden tussen partijen. Dit geldt voor overheden (provincie, waterschap, gemeenten) onderling en voor de overheid en maatschappelijke organisaties en belangenorganisaties.

Eén gezicht, één loket

Alle doelgroepen (zowel de primaire als de secundaire) moeten op een herkenbare plaats (informatiepunt, website) terechtkunnen voor informatie en vragen over de twee gebieden. Informatie moet hier op toegankelijke, eenduidige en consistente wijze worden gepresenteerd. Dit geldt ook voor resultaten die voortvloeien uit de monitoring.

Educatie en informatie

Het beheerplan sluit waar mogelijk aan bij (bestaande) initiatieven in de regio op het gebied van educatie en informatie. Bij excursies kan bijvoorbeeld ingespeeld worden op de actualiteit van het beheerplan. Ook op de websites van betrokken partijen kan informatie worden gegeven over het beheerplan. Dit kan ertoe bijdragen dat mensen die met het gebied te maken hebben meer weten over de natuur en de beschermende maatregelen en zich daardoor meer betrokken en verantwoordelijk gaan voelen.

10.3. Toezicht en handhaving

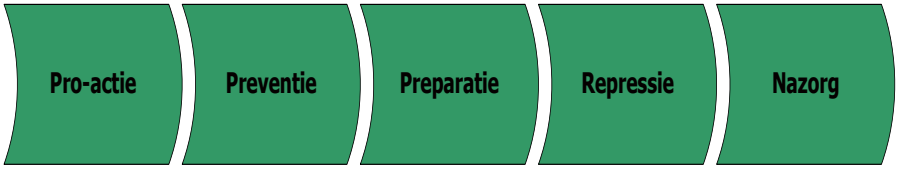
10.3.1. Naleving door preventie en handhaving

Voorlichting en toezicht zijn belangrijke instrumenten om gebruikers en bezoekers van het Natura 2000-gebied de Yerseke en Kapelse Moer te informeren over de maatregelen om de natuur te beschermen en de naleving te bevorderen. Beide type instrumenten worden afgestemd op de situatie ter plekke. Voor het uitvoeren van de handhaving in beide gebieden zijn Het Zeeuwse Landschap, Staatsbosbeheer, de Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (lees provincie Zeeland), het Waterschap en de gemeenten Reimerswaal en Kapelle verantwoordelijk.

Voor de naleving van de maatregelen uit dit beheerplan ligt de nadruk op preventie, duidelijke bebording van de afgesloten gebieden, voorlichting en toezicht. Bij voortduren van overtredingen worden ook repressieve instrumenten ingezet, zoals het opmaken van een proces-verbaal en het volgen van juridische procedures. Belangrijkste wettelijke basis daarvoor is de Wet natuurbescherming en het Wetboek van Strafrecht.

10.3.2. Wat is handhaving

Onder handhaving wordt verstaan "Alle activiteiten gericht op het bereiken van beleidsdoelen door naleving van regels te bevorderen en overtredingen te beëindigen". Daarmee richt handhaving zich uitdrukkelijk niet alleen op het opleggen van sancties tegen overtredingen maar gaat het om een breder samenhangend pakket van preventieve maatregelen en repressieve instrumenten, zoals voorlichting en toezicht. Handhaving in het kader van Natura 2000 is primair gericht op het realiseren van de in de beheerplannen geformuleerde doelstellingen. De verantwoordelijkheid voor het realiseren daarvan ligt bij de beheerders van de gebieden. Omdat naleving van de maatregelen door toezicht en handhaving primair bijdragen aan het realiseren van deze doelstellingen zijn zij primair verantwoordelijk voor het toezicht en handhaving in het gebied. Daarnaast draagt het waterschap zorg voor de waterkwaliteit in het gebied en is de gemeente o.a. verantwoordelijk voor ruimtelijke ingrepen. Toezicht en handhaving door de provincie richt zich in eerste instantie op de naleving van de eventueel te verstrekken vergunningen van de Wet natuurbescherming.
Handhaving omvat een reeks maatregelen waarvan "pure" handhaving er slechts één is. Handhaving wordt dan ook in een zogenaamde naleefketen geplaatst:

Pro-actie. De naleving van de regels is sterk afhankelijk van de kwaliteit van de regelgeving en het beleid en het totstandkomingsproces hiervan. Slechte regelgeving en een onzorgvuldig proces leiden doorgaans tot een lagere acceptatie van de regels en daardoor tot een hogere overtredingskans.

- Preventie. Het nemen van maatregelen vooraf ter voorkoming van incidenten. In deze schakel spelen voorlichting en toezicht een belangrijke rol. Door een gestructureerde aanpak willen we de bekendheid over en de acceptatie van de maatregelen in de beide gebieden verhogen en daardoor voorkomen dat deze niet nageleefd worden (zie ook paragraaf 10.1).
- Preparatie. Het treffen van voorbereidingen op ongewenste situaties die kunnen ontstaan door het overtreden van de regels. Door vroegtijdig te anticiperen op bijzondere omstandigheden kan het ontstaan van overtredingen voorkomen worden (bijvoorbeeld het opstellen van protocollen).
- Repressie. De daadwerkelijke bestrijding van de nadelige gevolgen van een overtreding van regels. Hierin past ook het toepassen van handhaving via bestuursrechtelijke of strafrechtelijke middelen.
- Nazorg. Nazorg omvat alles wat nodig is om zo snel mogelijk de gevolgen van overtredingen te bestrijden en tot de oorspronkelijke situatie terug te brengen (bijvoorbeeld. het saneren van vervuilde grond).

10.3.3. Vormen van toezicht

Onderscheiden worden de volgend vormen van toezicht:

- Vrije veld toezicht: Dit toezicht richt zich in hoofdzaak op de toegangbeperkingen binnen het gebied en op de uitvoerende activiteiten als omschreven in het beheerplan.
- Objectgebonden toezicht: dit toezicht richt zich op de uitvoering van verleende vergunningen in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 of Wet natuurbescherming of vergunningen / ontheffingen in het kader van overige wetgeving. Hierbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen vergunning /ontheffingen voor inrichtingswerken (relatief kortdurend) en permanente vergunningen. Er wordt naar gestreefd jaarlijks alle verleende vergunningen / ontheffingen minstens één keer te controleren op de naleving van de voorschriften door de organisatie die de vergunning / ontheffing heeft afgegeven.

In het gebied is sprake van een statische "recreatiedruk" met een geringe toename in het hoofdseizoen. In het gebied zal ‘vrije veld toezicht’ dan ook het meest gangbaar zijn. In de periode waarin een gedeelte van het gebied gesloten wordt voor de opvang van de ganzen is intensiever toezicht nodig op de toegangbeperkende maatregelen.
In het Natura 2000-gebied bestaat de handhaving uit toezicht op de toegangbeperkende maatregelen, het voorkomen van verontrusting / verstoring van beschermde inheemse diersoorten en op de naleving van vergunningen voor de uitvoering van werken of maatregelen. De toegangsbeperking wordt kenbaar gemaakt middels borden "verboden toegang", als bedoeld in artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht.

Opzettelijke verontrusting en verstoring van beschermde soorten uit de Vogel- en Habitatrichtlijn is strafbaar gesteld in art. 3.1 lid 4 en art 3.5 lid 2 van de Wet natuurbescherming. De voor uitvoering van werken benodigde vergunningen worden beoordeeld op basis van de Wet natuurbescherming. Daarnaast is binnen het gebied een veelvoud van overige wetgeving van toepassing, waaronder de Wet ruimtelijke ordening, wetgeving m.b.t. tot de waterhuishouding en de Algemene Plaatselijke Verordening.

In het geval van toezicht op de uitvoering van verleende vergunningen in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 of Wet natuurbescherming is de provincie Zeeland bevoegd gezag en berust het toezicht bij de provincie en de terreinbeheerder.

10.3.4. Sanctiestrategie

De bevoegdheid voor de uitoefening van toezicht en handhaving in het Natura 2000-gebied berust in aanvang bij de beheerder van het gebied. De toezichthouder, tevens Buitengewoon opsporingsambtenaar (BOA), werkzaam bij of in dienst van de beheerder, kan in voorkomende gevallen strafrechtelijk optreden en is bevoegd tot het opmaken van proces-verbaal. Ook toezichthouders, tevens BOA, van de Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland zijn bevoegd strafrechtelijk op te treden.
Bestuursrechtelijke en strafrechtelijke handhaving staan naast elkaar en hebben in de handhavingsstrategie een eigen functie. Een effectieve handhaving van de vigerende regelgeving is echter alleen mogelijk als er sprake is van een integrale benadering van de handhavingsproblematiek. Uitgangspunt van een dergelijke benadering behoort te zijn dat het optreden van het bestuurlijk bevoegd gezag en dat van het strafrechtelijk bevoegd gezag elk handelend vanuit de eigen taak en verantwoordelijkheid afzonderlijk en in combinatie zijn gericht op het verzekeren van een behoorlijk nalevingsniveau en het zoveel mogelijk beperken van de gevolgen van overtredingen.
De keuze van de toe te passen handhavingsinstrumenten is afhankelijk van een aantal factoren. Deze factoren zijn:

- De ernst van de overtreding die mede bepaald wordt door de plaats waar de overtreding zich afspeelt en in welke periode. Wanneer een overtreding wordt geconstateerd in een voor de natuur gevoelige periode (bijv. broedseizoen, ganzen opvangperiode) wordt deze anders beoordeeld dan buiten genoemde periodes.
- Wordt een overtreding onbedoeld, of onbewust begaan of is er sprake van calculerend gedrag.
- Er sprake is van een daaraan voorafgegane waarschuwing of van recidive.
- Ontstaat als gevolg van de overtreding onomkeerbare milieuschade of schade aan de flora en fauna.

Bij niet ernstige, onbedoelde of onbewuste overtredingen wordt volstaan met een waarschuwing. Bij ernstige overtredingen en overtredingen gepleegd in een voor de natuur gevoelige periode en/of wanneer sprake is van calculerend gedrag wordt proces-verbaal opgemaakt.
Bij voorafgegane waarschuwing of recidive wordt strafrechtelijk opgetreden. Indien mogelijk, zal ook bestuursrechtelijk worden opgetreden. Bij overtredingen waar sprake is van onomkeerbare milieuschade of schade aan de flora en fauna, wordt strafrechtelijk opgetreden en zo mogelijk bestuursrechtelijk.
Bestuursrechtelijk optreden in de vorm van het opleggen van een last onder dwangsom of bestuursdwang is voorbehouden aan het bevoegd gezag, de provincie. Onderdeel van dit optreden kan zijn dat de kosten van bijvoorbeeld het herstel van hetgeen is aangericht worden verhaald op de overtreder.

11. Financiering

11.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt aangegeven hoe de financiering van de uitvoering van het beheerplan wordt geregeld en wie daarvoor verantwoordelijk is. Een van de gehanteerde randvoorwaarden is dat uitgegaan moet worden van bestaande budgetten voor beheer en monitoring en dat maatregelen haalbaar en betaalbaar zijn. Hieronder is de financiering nader uitgewerkt en zijn de bestaande financieringsmogelijkheden samengevat.

11.2. Kosten en dekking

De totale kosten van het natuurbeheer inclusief de instandhoudingsmaatregelen voor dit Natura 2000-gebied, in deze beheerplanperiode, zijn begroot op totaal 240.000 euro inclusief het onderzoek naar de oorzaken van de afname van de kolgans. Deze kosten voor de instandhoudingsmaatregelen worden gedekt door Provinciale beheers- en inrichtingssubsidies met name SVNL en SKNL, en door overeenkomsten tussen Provincie en belangrijke partners als onder meer waterschap Scheldestromen, Staatsbosbeheer en Stichting Het Zeeuwse Landschap.
In het kader van SNL maatregelen wordt 373.000 euro (inclusief monitoring en recreatietoeslag) begroot.

12. Programmering afspraken

12.1. Inleiding

Tabel 30 geeft een overzicht van de formele stappen voor de aanwijzing van het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer en de vaststelling van dit beheerplan.

Tabel 30Formele stappen aanwijzing Natura 2000-gebieden en vaststelling beheerplan

Stap	Fasering	Bevoegd gezag
Definitief aanwijzingsbesluit	December 2010	Minister van EL&I
Vaststelling ontwerp-beheer-plan	2018	GS Provincie Zeeland
Tervisielegging	2018	GS Provincie Zeeland
Vaststelling definitief beheer-plan + Antwoordnota	2018	GS Provincie Zeeland

12.2. Programmering afspraken

In dit beheerplan is een aantal afspraken opgenomen voor de eerste beheerplanperiode, die loopt van 2017 t/m 2023. Tabel 31 geeft globaal de programmering van deze afspraken weer gedurende de eerste beheerplanperiode. Voor dit beheerplan zijn geen nieuwe beheermaatregelen geformuleerd. De doelen kunnen in principe zonder extra maatregelen gerealiseerd worden. Wel is monitoring van het wegverkeer in de Yerseke Moer gewenst in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen van de kolgans.

Tabel 31Programmering afspraken in het kader van dit beheerplan

Afspraak	Fase-ring	Betrokken partijen	Verwijzing in het beheerplan
Bijeenkomst over monito-ringseisen in het Subsi-diestelsel Natuur en Landschap	2019	Provincie Zeeland en terreinbeheerders	9.3
Opstellen Monitorings-programma	2019	Provincie Zeeland, HZL, SBB, Water-schap Scheldestro-men	9.4
Evaluatie beheerplan	2023	Provincie Zeeland	9.5
Tweede beheerplan	2024/ 2025	Provincie Zeeland	9.5
Afstemming communica-tie	2019	Provincie Zeeland, HZL, SBB	10.1
Implementatie stappen-plan / handhavingsstrate-gie	2019	Provincie Zeeland, HZL, SBB, gemeen-ten Kapelle/Reimers-waal	10.3.4

Literatuur

- Arcadis, 2002. Beheerplan Yerseke Moer. Stichting Het Zeeuwse Landschap.
- Arcadis, 2003. Effecten van peilopzet op het voorkomen van kolganzen in de Yerseke Moer. Stichting Het Zeeuwse Landschap.
- Beenhakker, A.J., 2003. Het Zeeuwse kleilandschap. Provincie Zeeland, Middelburg.
- Broekmeyer, M., 2005. Effectenindicator Natura 2000-gebieden; Achtergronden en verantwoording ecologische randvoorwaarden en verstorende factoren. Alterra, Wageningen in opdracht van Ministerie van LNV.
- Calle, P., & C. Jacobusse., 2015. Beheerplan Yerseke Moer en nabijgelegen reservaten 2015-2026. Stichting Het Zeeuwse Landschap. Goedgekeurd door de Natuurwetenschappelijke adviescommissie van Stichting Het Zeeuwse Landschap op 17-11-2015
- Damm, T., J.P.C. van der Goes, P. Slingerland & D.J. van der Goes, 2010. Habitatkartering Yerseke en Kapelse Moer. G&G-rapport 2010-63. Van der Goes & Groot, Kwintsheul/Alkmaar.
- Dienst Landelijk Gebied, 2009. GGOR Natura 2000 en TOP gebied Yerseke en Kapelse Moer. Versie 1.3, definitief. Goes.
- Ebbinge, B.S. & J.G.M. van der Greft-van Rossum, 2004. Advies over de vraag hoeveel hectaren ganzen- en smientenopvanggebied in Nederland nodig zijn om de huidige aantallen ganzen en smienten op te vangnet. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport. 972
- Fox, A.D., Ebbinge, B.S., Mitchell, C., Heinicke, T., Aarvak, T., Colhoun, K., Clausen, P., Dereliev, S. Faragó, S., Koffijberg, K. , Krückenberg, H., Loonen, M.J.J.E. , Madsen, J., Mooij, J., Musil, P., Nilsson, L., Pihl S. & H. van der Jeugd, 2010. Current estimates of goose population sizes in western Europe, a gap analysis and an assessment of trends. Ornis Svecica 20: 115–127.
- Gyimesi, A., Smits, R.R. & Prinsen, H.A.M., 2010. Vliegbewegingen van ganzen, eenden en steltlopers in het zoekgebied van hoogspanningsverbinding ZW380 Radaronderzoek rond het oostelijke deel van de Oosterschelde in winter 2009/2010. Rapport nr.: 10-084, d.d. 2 september 2010.
- Hornman, M., Hustings, F., Koffijberg, K., Klaassen, O., Kleefstra, R., Van Winden, E., Sovon Ganzen en Zwanengroep & L. Soldaat, 2013. Watervogels in Nederland 2011/2012. SOVON Rapport 2013/66.
- Hut, R.M.G. van der, 2014. Ecologische beoordeling opstelterrein Uitgeest, Effecten op weidevogels. A&W-rapport 1979. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- Kleijn, D., H.J.A. Jansman, J.G. Oord & B. Ebbinge, 2009. Evaluatie opvangbeleid 2005-2008 voor overwinterende ganzen en smienten; Deelrapport 9. Effectiviteit verjaagmethoden in foerageergebieden met speciale aandacht voor verjaging met ondersteunend afschot. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1792
- Knecht, E., M. Kiers & B.A. Nolet, 2009. Evaluatie Opvangbeleid 2005-2008 overwinterende ganzen en smienten. Deelrapport 6. Foerageergebieden rond Natura 2000-gebieden met ganzendoelstellingen. Alterra-rapport 1843. Alterra, Wageningen.
- Krijgsveld, K.L., R.R. Smits & J. van der Winden, 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels; Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Opdrachtgever: Vogelbescherming Zeist Nederland. Culemborg, Bureau Waardenburg, Rapportnr. 08-173
- Krückenberg, H., & C. Kowallik, 2008. Verdrängen Weißwangengänse Branta leucopsis die Blässgänse Anser albifrons aus ihren Nahrungsgebieten am Dollart? Vogelkdl. Ber. Niedersachs. 40: 417-426.
- Lensink, R., 2014. Faunabeheerplan Zeeland 2015 – 2019: ganzen. Bureau Waardenburg B.V. Rapport nr. 13-250.

- Madsen, J., Cracknell, G. & Fox, A.D. Eds, 1999. Goose Populations of the Western Palearctic. A review of status and distribution. Wetlands International Publ. 48, Wetlands International, Wageningen, The Netherlands. National Environmental Research Institute, Rønde, Denmark. 344 pp.
- Ministerie van EL&I, 2010. Aanwijzingsbesluit Yerseke en Kapelse Moer.
- Ministerie van LNV, 2006. Gebiedendocument 121 Yerseke en Kapelse Moer.
- Ministerie van LNV, 2008. Profielendocumenten ' Schorren en zilte graslanden', 'Zilte pioniervegetaties' en ' Kolgans'.
- Molenaar, J.G. de, D.A. Jonkers & M.E. Sanders, 2000. Wegverlichting en Natuur III. Lokale invloed van wegverlichting op een gruttopupolatie. Alterra, Wageningen.
- Molenaar, J.G. de, 2005. Advies inzake lichtplan sportveldverlichting Yerseke West. Alterra, Wageningen.
- Pouwels, R. en C.C. Vos, 2001. Recreatie en biodiversiteit in balans: een ruimtelijke benadering van functiecombinaties. Alterra-rapport 227, Alterra, Wageningen.
- Provincie Zeeland, 1993. Distelverordening.
- Provincie Zeeland, 1996. Natte ecologische verbindingszones in Zeeland. Waterhuishoudingsplan 1993 – 1997. Planuitwerking. Zeeuwse uitwerking Natuurbeleidsplan (NBP) voor natte ecologische verbindingszones.
- Provincie Zeeland, 2000. Werk in uitvoering. 10 puntenplan voor het Zeeuwse natuurbeleid. Directie Ruimte, Milieu en Water. Middelburg.
- Provincie Zeeland, 2010a. Herziening natte ecologische verbindingszones in Zeeland. Nota, versie februari 2010.
- Provincie Zeeland, 2010b. Besluit vaststelling Distelverordening Zeeland 2010. Provinciaal Blad nr. 23 van 2010.
- Provincie Zeeland, 2018. Omgevingsplan Zeeland 2018. Beleid voor ruimte, milieu, water en natuur. Herziene versie, 2018.
- Provincie Zeeland, 2016. Monitoring Natuur in Zeeland 2016 – 2021. Provinciaal Monitoring- en beoordelingsPlan (PMP) op hoofdlijnen voor de Zeeuwse natuur. Datum: 14 januari 2016.
- Provincie Zeeland, 2017. Natuurvisie Zeeland 2017 – 2022.
- Regiegroep Natura 2000, 2009. Programma van Eisen Gebiedsgerichte Monitoring Natura 2000.
- Reijnen, M.J.S.M., R. Foppen & H. Meeuwsen, 1996. The effects of traffic on the density of breeding birds in Dutch agricultural grasslands. Conservation 75: 225-260.
- Tauw, 2014. MER hoogspanningsverbinding Zuid-West 380 kV.Achtergronddocument Natuur. Tennet TSO B.V. projectnummer 1220455.
- Tulp, I., M.J.S.M. Reijnen, C.J.F. ter Braak, E. Waterman, P.J.M. Bergers, S. Dirksen, R.P.H. Snep & W. Nieuwenhuizen, 2002. Effect van treinverkeer op dichtheden van weidevogels. Rapport. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Unie van Waterschappen, 2012. Gedragscode Flora- en faunawet voor Waterschappen.
- Van der Goes en Groot, (2016a). Florakartering Yerseke en Kapelse Moer 2015. Kartering van SNL soorten en typische habitatsoorten. Samenstellers J.P.C. van der Goes. D.J. van der Goes & M. Langbroek. Versie 4 februari 2016. In opdracht van de provincie Zeeland.
- Van der Goes en Groot, (2016b). Vegetatie- en habitatkartering Yerseke en Kapelse Moer 2015. Samenstellers J.P.C. van der Goes & D.J. van der Goes., Versie 4 februari 2016. In opdracht van de provincie Zeeland.

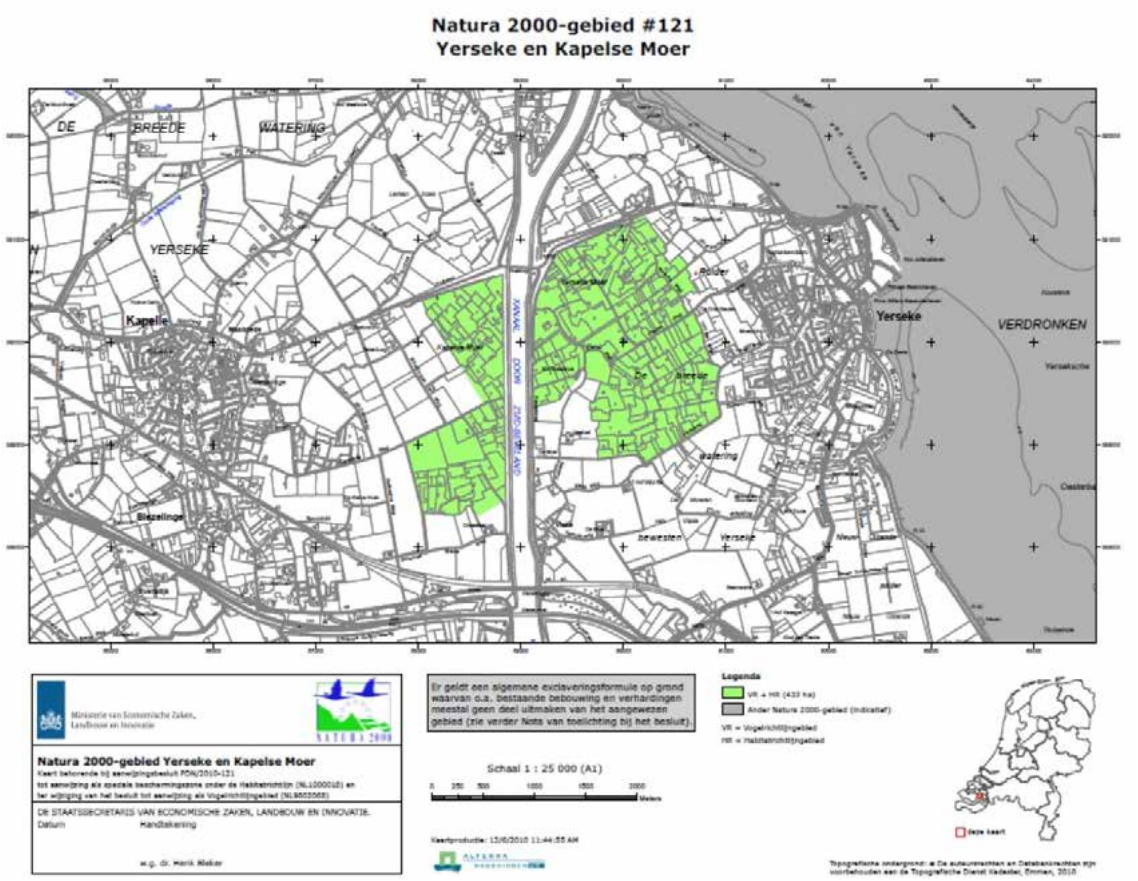
- Van Dobben, H.F van., R. Bobbink, D. Bal en A. van Hinsberg, 2012. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 2397 2397
- Vas, E., Lescroël, A., Duriez, O., Boguszewski, G. & Grémillet, D. (2015). Approaching birds with drones: first experiments and ethical guidelines. Biology Letters, 11(2), 20140754.
- Velders, G.J.M. et al, 2006. Concentratiekaarten voor grootschalige luchtverontreiniging in Nederland. Milieu en Natuurplanbureau. Bilthoven.
- Woldendorp, H.E., 2006. Journaal Flora en fauna; natuurbescherming en ruimtelijke ordening (2). Sdu-uitgevers, 2006/6.

Websites:

- http://provincie.zeeland.nl/natuur_landschap/natuurwetgeving/natura2000/index
- www.achis.nl
- www.minlnv.nl , effectenindicator
- www.synbiosys.alterra.nl/begrazing/
- www.wpe.wetlands.org

Bijlagen

Bijlage A Kaart begrenzing Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer

Bijlage B Habitattypen gerelateerd aan plantengemeenschappen

SBB : Staatsbosbeheer
VvN : Vegetatie van Nederland
* : alleen in mozaïek met zelfstandige vegetaties van 1330_B
cursief : nog niet overgenomen in vegetatie van Nederland

Code	Habitattype	Code SBB	Plantengemeenschap (SBB-typen)	Code VvN	Plantengemeenschap VvN	Plantengemeenschap VvN
H1310 (subtype A)	Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende soorten	25A1	*Salicornietum dolichostachyae*	25Aa1	*Salicornietum dolichostachyae*	Associatie van Langarige zeekraal
		25A2	*Salicornietum brachystachyae*	25Aa2	*Salicornietum brachystachyae*	Associatie van Kortarige zeekraal
		25A-a	*RG Suaeda maritima-[Thero-Salicornion]*	25Aa3	*Suaedetum maritimae*	Schorrekruidassociatie
		26A-c	*RG Suaeda maritima-[Thero-Salicornion/Puccinellion maritimae]*	25Aa3	*Suaedetum maritimae*	Schorrekruidassociatie
H1330 (subtype B)	Atlantische schorren (*glauco-puccinellietalia maritimae*)	08B2b	*Alismato-Scirpetum maritimi scirpetetosum tabernaemontani*	8Bb2	*Scirpetum tabernaemontani*	Associatie van Ruwe bies*
		12A2b	*Coronopodo-Matricarietum spergularietosum salinae*	12Aa2b	*Coronopodo-Matricarietum spergularietosum salinae*	Associatie van Varkenskers en Schijfkamille (subassociatie met Zilte schijnspurrie)*
		12B2c	*Triglochino-Agrostietum stoloniferae juncetosum gerardii typosum*	12Ba2c	*Triglochino-Agrostietum stoloniferae juncetosum gerardi*	Associatie van Moeraszoutgras en Fioringras (subassociatie met Zilte rus)*
		12B2d	*Triglochino-Agrostietum stoloniferae juncetosum gerardii scirposum cariciformis*	12Ba2	*Triglochino-Agrostietum stoloniferae*	Associatie van Moeraszoutgras en Fioringras*

		12B3a	*Trifolio fragiferi-Agrostietum stoloniferae lolietosum*	12Ba3a	*Trifolio fragiferi-Agrostietum stoloniferae lolietosum*	Associatie van Aardbeiklaver en Fioringras (subassociatie met Engels raaigras)*
		12B3c	*Trifolio fragiferi-Agrostietum stoloniferae inops*	12Ba3	*Trifolio fragiferi-Agrostietum stoloniferae*	Associatie van Aardbeiklaver en Fioringras*
		12B4a	*Onodido-Caricetum distantis typicum*	12Ba4a	*Ononido-Caricetum distantis typicum*	Associatie van Kattedoorn en Zilte zegge (typische subassociatie)*
		12B4b	*Onodido-Caricetum distantis armerietosum*	12Ba4b	*Ononido-Caricetum distantis armerietosum*	Associatie van Kattedoorn en Zilte zegge (subassociatie met Engels gras)*
		12B-c	*RG Eleocharis uniglumis-[Lolio-Potentillion anserinae]*	*12*	*Plantaginetea majoris*	*Weegbreeklasse**
		12B-d	*RG Scirpus maritimus-Alopecurus geniculatus-[Lolio-Potentillion anserinae]*	*12*	*Plantaginetea majoris*	*Weegbreeklasse**
		12B-m	*RG Juncus articulatus-[Lolio-Potentillion anserinae]*	*12*	*Plantaginetea majoris*	*Weegbreeklasse**
		22A1a	*Atriplicetum litoralis typicum*	22Aa1a	*Atriplicetum littoralis typicum*	Strandmeldeassociatie (typische subassociatie)*
		22A1b	*Atriplicetum litoralis cirsietosum*	22Aa1b	*Atriplicetum littoralis cirsietosum*	Strandmeldeassociatie (subassociatie met Akkerdistel)*
		26-a	*RG Trichlochin maritima-[Asteretea]*	26-RG3-[26]	*RG Triglochin maritima-*	Rompgemeenschap

					[Asteretea tripolii]	met Schorre-zoutgras van de Zeeaster-klasse
		26A1a	*Puccinellietum maritimae typicum*	26Aa1a	*Puccinellietum maritimae typicum*	Associatie van Gewoon kweldergras (typische subassociatie)
		26A1b	*Puccinellietum maritimae parapholidetosum*	26Aa1b	*Puccinellietum maritimae parapholidetosum*	Associatie van Gewoon kweldergras (subassociatie met Dunstaart)
		26A-a	*RG Agrostis stolonifera-Puccinellia maritima-[Puccinellion maritimae]*	26Aa1c	*Puccinellietum maritimae agrostietosum*	Associatie van Gewoon kweldergras (subassociatie met Fioringras)
		26A-b	*RG Aster tripolium-[Puccinellion maritimae]*	26-RG4-[26Aa]	*RG Aster tripolium-[Puccinellion maritimae]*	Rompgemeenschap met Zeeaster van het Verbond van Gewoon kweldergras
		26-b	*RG Scirpus maritimus-[Asteretea]*	26-RG1-[26]	*RG Scirpus maritimus-[Asteretea tripolii]*	Rompgemeenschap met Heen van de Zeeaster-klasse
		26B1a	*Puccinellietum distantis typicum*	26Ab1a	*Puccinellietum distantis typicum*	Associatie van Stomp kweldergras (typische subassociatie)
		26B1b	*Puccinellietum distantis polygonetosum*	26Ab1b	*Puccinellietum distantis polygonetosum*	Associatie van Stomp kweldergras

						(subassociatie met Varkensgras)
		26B2	*Puccinellietum fasciculatae*	26Ab2	*Puccinellietum fasciculatae*	Associatie van Blauw kweldergras*
		26B3	*Puccinellietum capillaris*	26Ab3	*Puccinellietum capillaris*	Associatie van Bleek kweldergras*
		26B4	*Parapholido strigosae Hordeetum marini*	26Ab4	*Parapholido strigosae-Hordeetum marini*	Zeegerst-associatie
		26C1a	*Juncetum gerardi typicum*	26Ac1a	*Juncetum gerardi typicum*	Associatie van Zilte rus (typische subassociatie)
		26C1b	*Juncetum gerardi leontodontetosum autumnalis*	26Ac1b	*Juncetum gerardi leontodontetosum*	Associatie van Zilte rus (subassociatie met Vertakte leeuwetand)
		26C2	*Junco-Caricetum extensae*	26Ac3	*Junco-Caricetum extensae*	Kwelder-zegge-associatie
		26C-a	*RG Armeria maritima-Festuca rubra-[Armerion maritimae]*	26Ac2	*Armerio-Festucetum litoralis*	Associatie van Engels gras en Rood zwenkgras
		26C-b	*RG Festuca rubra-[Armerion maritimae]*	26Ac2	*Armerio-Festucetum litoralis*	Associatie van Engels gras en Rood zwenkgras
		26C-c	*RG Agrostis stolonifera-Glaux maritima-[Armerion maritimae]*	26-RG2-[26]	*RG Agrostis stolonifera-Glaux maritima-[Asteretea tripolii]*	Rompgemeenschap met Fioringras en Melkkruid van de Zeeasterklasse
		26-d	*RG Elymus athericus-[Asteretea tripolii]*	26Ac6	*Atriplici-Elytrigietum pungentis*	Strandkweekassociatie

		26-e	*RG Oenanthe lachenalli-Juncus maritimus-[Asteretea tripolii]*	26Ac7	*Oenantho lachenalii-Juncetum maritimi*	Associatie van Zeerus en Zilt torkruid
		29A3	*Chenopodietum rubri*	29Aa3a	*Chenopodietum rubri spergularietosum*	Associatie van Ganzevoeten en Beklierde duizendknoop (subassociatie met Zilte schijnspurrie)
		n.t.b.	*RG Phragmites australis-[Asteretea]*	*26*	*Asteretea tripolii*	Zeeasterklasse

Bijlage C Typische soorten per habitattype

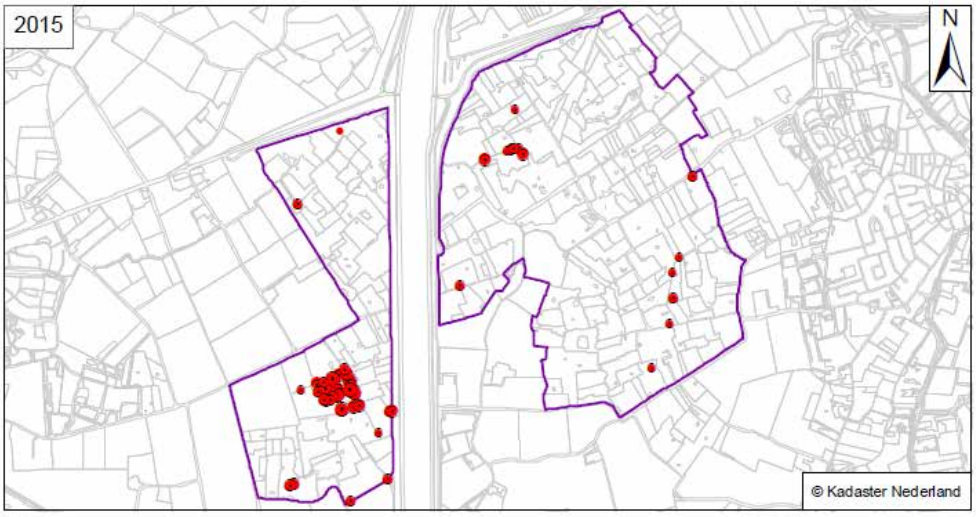
Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Soortgroep	Categorie	Voorkomen in N2000-gebied
Zilte pionierbegroeiingen (1310_A)				
Klein schorrenkruid	*Suaeda maritima*	Vaatplanten	Ca	ja
Kortarige zeekraal	*Salicornia europaea*	Vaatplanten	K + Ca	ja
Langarige zeekraal	*Salicornia procumbens*	Vaatplanten	K + Ca	ja
Schorren en zilte graslanden (1330_B)				
Blauw kweldergras	*Puccinellia fasciculata*	Vaatplanten	E	ja
Bleek kweldergras	*Puccinellia distans ssp. borealis*	Vaatplanten	E	ja
Dunstaart	*Parapholis strigosa*	Vaatplanten	K	ja
Engels gras	*Armeria maritima*	Vaatplanten	K	
Engels lepelblad	*Cochlearia officinalis ssp. anglica*	Vaatplanten	K	
Gerande schijnspurrie	*Spergularia media*	Vaatplanten	K + Ca	ja
Gesteelde zoutmelde	*Atriplex pedunculata*	Vaatplanten	K	
Gewone zoutmelde	*Atriplex portulacoides*	Vaatplanten	K + Ca	
Gewoon kweldergras	*Puccinellia maritima*	Vaatplanten	K + Ca	ja
Knolvossenstaart	*Alopecurus bulbosus*	Vaatplanten	K	
Kwelderzegge	*Carex extensa*	Vaatplanten	K	
Lamsoor	*Limonium vulgare*	Vaatplanten	K	
Melkkruid	*Glaux maritima*	Vaatplanten	K + Ca	ja
Rode bies	*Blysmus rufus*	Vaatplanten	E	
Schorrenzoutgras	*Triglochin maritima*	Vaatplanten	K + Ca	ja
Stekende bies	*Schoenoplectus pungens*	Vaatplanten	K	
Stomp kweldergras	*Puccinellia distans ssp. distans*	Vaatplanten	K	ja
Zeealsem	*Artemisia maritima*	Vaatplanten	K	
Zeegerst	*Hordeum marinum*	Vaatplanten	K	
Zeerus	*Juncus maritimus*	Vaatplanten	K	
Zeeweegbree	*Plantago maritima*	Vaatplanten	K + Ca	ja
Zilte rus	*Juncus gerardi*	Vaatplanten	K + Ca	ja
Zilte schijnspurrie	*Spergularia salina*	Vaatplanten	K	ja
Zulte	*Aster tripolium*	Vaatplanten	K + Ca	ja
Tureluur	*Tringa totanus ssp. totanus*	Vogels	Cab	ja
Haas	*Lepus europaeus*	Zoogdieren	Cb	ja

legenda

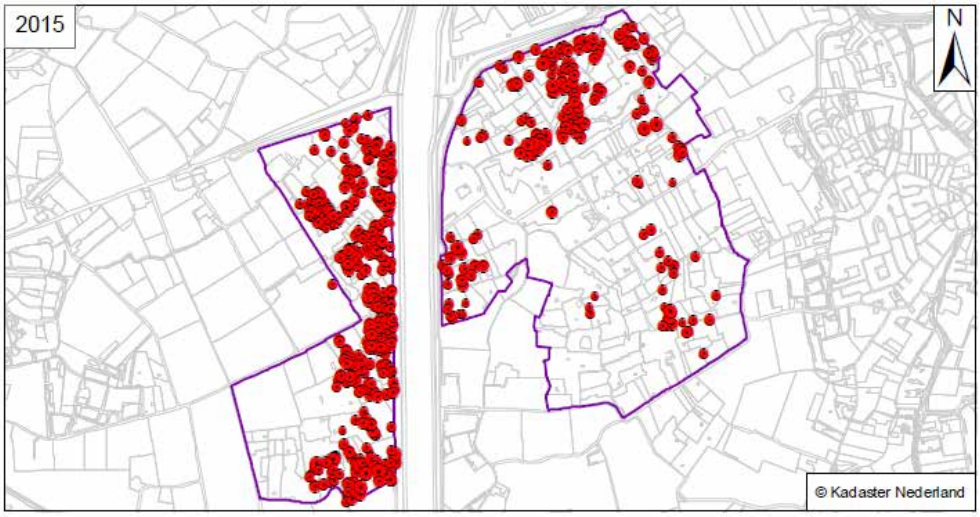
E= exclusieve soort, K= karakteristieke soort, C= constante soort met toevoeging:
a= indicatie van een goede abiotische toestand, b=indicatie van een goede biotische structuur

In de figuren B3-1 t/m B3-8 is de verspreiding van 8 typische soorten in de Yerseke Moer weergegeven gebaseerd op Van der Goes en Groot (2016a).

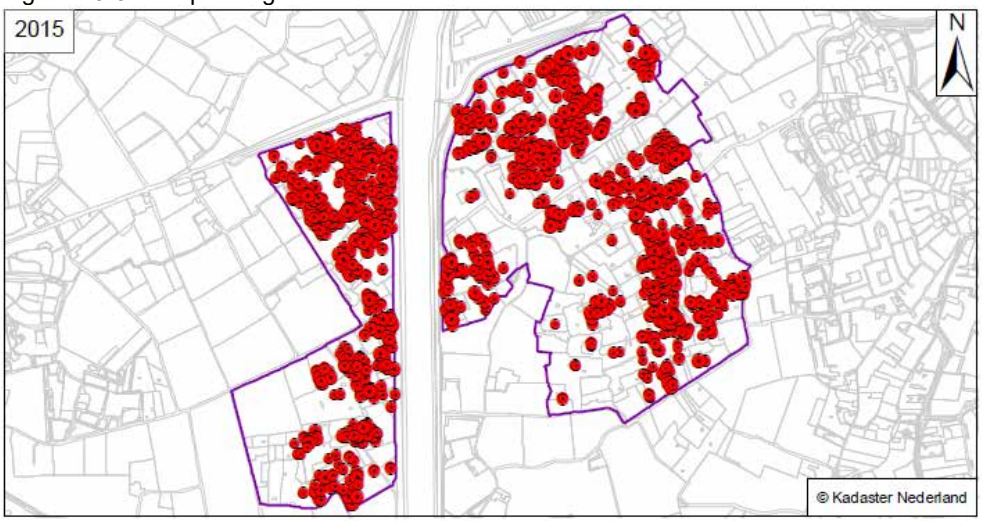
Figuur B3-1 Verspreiding Blauw kweldergras

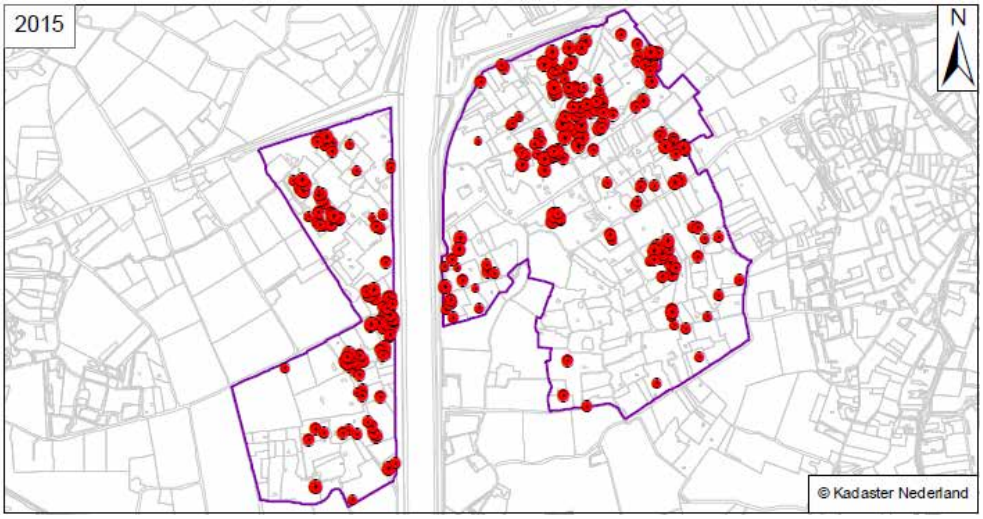
Figuur B3-2 Verspreiding Gerande schijnspurrie

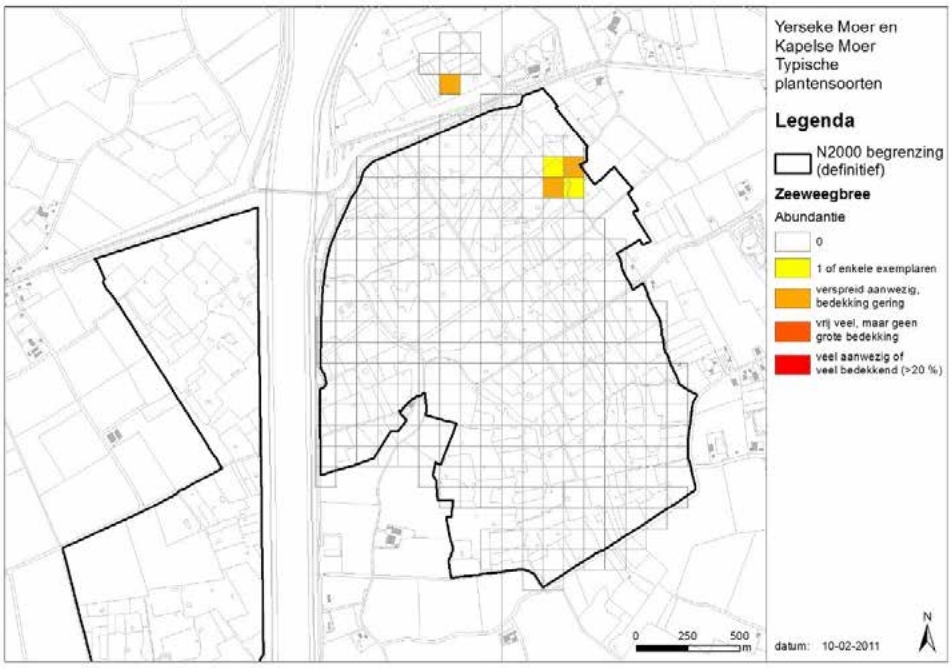
Figuur B3-3 Verspreiding Melkkruid

Figuur B3-4 Verspreiding Schorrenzoutgras

Figuur B3-5 Verspreiding Zeeweegbree

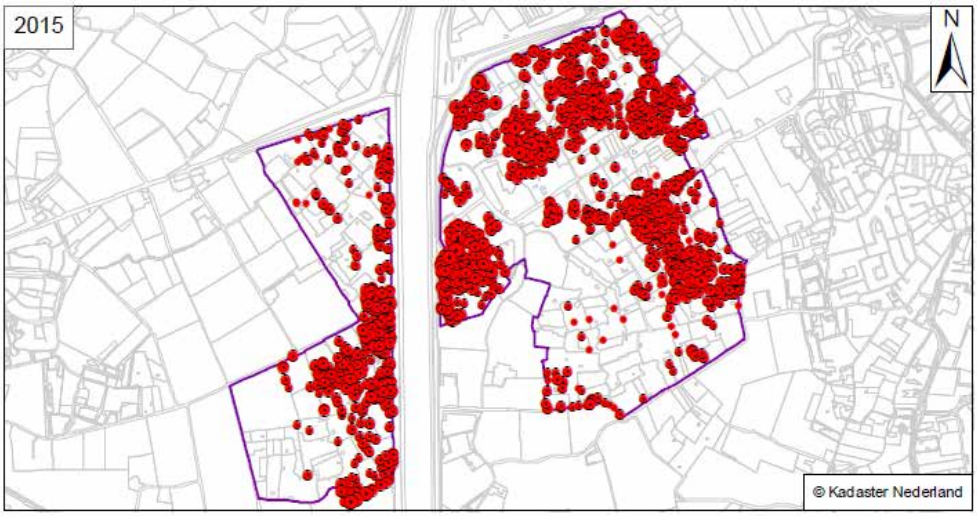
Figuur B3-6 Verspreiding Zilte rus

Figuur B3-7 Verspreiding Zilte schijnspurrie

Figuur B3-8 Verspreiding Zulte

Bijlage D Project- en klankbordgroep

Projectgroep

	Provincie Zeeland
	Provincie Zeeland
	Provincie Zeeland
	Provincie Zeeland
	Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD zeeland)
	Stichting Het Zeeuwse Landschap
	Stichting het Zeeuwse Landschap
	Stichting Het Zeeuwse Landschap
	Staatsbosbeheer, Regio Zuid
	Waterschap Scheldestromen
	Gemeente Reimerswaal
	Gemeente Kapelle
	Arcadis
	Arcadis
Arcadis	

Klankbordgroep

Stichting De Faunabescherming
ZMF
ZLTO
Zeeuws Particulier Grondbezit
Faunabeheereenheid Zeeland
Stichting Landschapsbeheer Zeeland
Kamer van Koophandel
Stichting Het Zeeuwse Landschap
ZLTO
ZLTO
ANWB, regio zuid
Staatsbosbeheer, Regio–Zuid
KNJV
Wetlandwacht (Vogelbescherming Nederland)
KNNV-afd. de Bevelanden
VVV Zuid-Beveland en Tholen
KNNV- Bevelanden

Bijlage E Seizoensgemiddelden kolgans en smient

Bron: SOVON. Seizoensgemiddelden kolgans en smient voor de Yerseke en Kapelse Moer.

Seizoen	Kolgans	Smient
1975-76	532	152
1976-77	271	217
1977-78	611	150
1978-79	1206	78
1979-80	396	
1980-81	1099	162
1981-82	1045	130
1982-83	1181	
1983-84	347	
1984-85	1513	
1985-86	774	144
1986-87		
1987-88	1238	
1988-89	1094	
1989-90	1636	
1990-91	1451	
1991-92	1384	355
1992-93	1688	
1993-94	1963	
1994-95	1600	373
1995-96	1953	
1996-97	1808	355
1997-98	1315	
1998-99	2066	
1999-00	2433	318
2000-01	2434	
2001-02	1429	640
2002-03	942	594
2003-04	1219	
2004-05	858	760
2005-06	1166	721
2006-07	1540	
2007-08	1294	688
2008-09	827	
2009-10	1078	452
2010-11	674	652
2011-12	1093	796
2012-13	742	804
2013-14	1012	970
2014-15	433	1148

Bijlage F Verklarende woordenlijst

Abiotisch
Behorende tot de niet levende natuur.

Beheerplan
In een beheerplan wordt omschreven welke maatregelen moeten worden getroffen en op welke wijze, om de instandhoudingsdoelstellingen van habitattypen en soorten van een gebied te realiseren. Dat kunnen zowel maatregelen zijn in het gebied zelf als maatregelen erbuiten die noodzakelijk zijn om de habitattypen en leefgebieden van soorten in het gebied te behouden en te herstellen.

Beschermd natuurmonument
Een gebied dat in de periode 1971-1998 onder de Natuurbeschermingswet 1967 is aangewezen als beschermd gebied wegens bijzondere natuurwetenschappelijke en/of landschappelijke kwaliteiten.

Broedvogels
Vogels die op bepaalde plaats en tijdstip aan het voortplantingsproces deelnemen blijkens de aanwezigheid van een territorium, nest met eieren of jongen of de aanwezigheid van niet-vliegvlugge jongen.

Draagkracht van het gebied
De draagkracht van het gebied geeft het aantal individuen van een soort weer dat het gebied kan handhaven, gebaseerd op de grootte en kwaliteit van het gebied en de verschillende habitatelementen die het voorkomen van de soort mogelijk maken.

Duurzame populatie
Een populatie van een soort die een uitsterfkans heeft van minder dan 1% in de komende 100 jaar.

EGV-meting
EGV staat voor elektrisch geleidingsvermogen. Een meting hiervan geeft een beeld van de zouttoestand van het water.

Foerageergebied
Deel van het leefgebied dat een soort gebruikt om voedsel te zoeken.

GGOR
Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime.

Gunstige staat van instandhouding
zie Staat van Instandhouding

Habitattype
Ecosysteemtype op het land of water met karakteristieke geografische, abiotische en biotische kenmerken, die zowel geheel natuurlijk als halfnatuurlijk kunnen zijn. Habitattypen waarvoor gebieden worden aangewezen zijn opgenomen in bijlage I van de Habitatrichtlijn. In het Natura 2000 profielendocument wordt expliciet aangegeven welke vegetatietypen en begroeiingen in Nederland wel of niet onderdeel uitmaken van een habitattype.

Habitatrichtlijn
Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (Pb L206, 22.7.92; zie ook onder “Bijlage I en II (Habitatrichtlijn)”). Deze richtlijn, die niet op vogels betrekking heeft, is complementair aan de Vogelrichtlijn.
De Habitatrichtlijn is in 1992 door de lidstaten vastgesteld en in 1994 in werking getreden.

Instandhoudingsdoelstellingen
Onder het begrip “instandhouding” wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van habitattype en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Instandhoudingsdoelstellingen voor elk van deze habitats en soorten geven aan of de instandhouding moet zijn gericht op louter behoud (handhaving van de huidige situatie) of dat ook herstel moet worden nagestreefd om habitat of soort weer in een gunstige staat van instandhouding te brengen. Herstel in geval van habitattypen betreft zowel uitbreiding oppervlakte als verbetering kwaliteit. In het geval van een herstelopgave voor soorten gaat het om uitbreiding omvang leefgebied, verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding van de populatie.

Internationale betekenis
Een gebied is voor een niet-broedvogelsoort van internationale betekenis als het maximum per seizoen aanwezige aantal, gemiddeld over vijf jaar, meer dan 1% bedraagt van de geschatte omvang van de relevante biogeografische populatie. Een gebied is van grote internationale betekenis als sprake is van 15-50% van de internationale populatie. Is sprake van meer dan 50% dan is een gebied voor niet-broedvogels van zeer grote internationale betekenis. De kwalificatie “niet van internationale betekenis” in de toelichting op de doelen heeft alleen betrekking op deze definitie. Bij broedvogels is de internationale betekenis bepaald op grond van het aantal broedparen in Nederland rond 2000 in relatie tot de broedpopulatie in de Europese Unie rond 2000. Gebruikte schaal: - minder dan 2%, + van 2 tot en met 15%, ++ van 15-50%, +++ meer dan 50%.

Kwalificerende habitattypen of soorten
Habitattypen of soorten die in een bepaald gebied aan de gestelde selectiecriteria voldoen. Beter is te spreken over “selecterende habitattypen of soorten” (zie aldaar).

Kwaliteit
De structuurkenmerken en het functioneren van de ecosystemen die tot een habitattype worden gerekend. Structuurkenmerken omvatten bijvoorbeeld aspecten als vegetatiestructuur (verticale structuur) en afwisseling van hoge en lage begroeiingen en open plekken (horizontale structuur), terwijl het onderdeel functie omvat in hoeverre het ecosysteem goed functioneert, oftewel in hoeverre de abiotische en biotische condities dermate op orde zijn dat de verschillende karakteristieke soorten(groepen) in voldoende mate vertegenwoordigd zijn.

Natura 2000
Het Europese ecologisch netwerk van Vogelrichtlijngebieden en Habitatrichtlijngebieden.

Natura 2000-gebied
Verzamelnaam voor Vogelrichtlijngebieden en Habitatrichtlijngebieden. In Nederland zijn samenvallende en overlappende Vogelrichtlijngebieden en Habitatrichtlijngebieden verder samengevoegd tot “Natura

2000-gebieden". Een dergelijk gebied kan dus bestaan uit alleen een Vogelrichtlijngebied, alleen een Habitatrichtlijngebied of een combinatie daarvan.

Natura 2000-waarden
Habitattypen en (vogel)soorten waarvoor een Natura 2000-gebied wordt aangewezen en waarop de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied betrekking hebben.

Niet-broedvogels
Vogels die op een bepaalde plek en tijdstip niet aan het voortplantingsproces deelnemen. Dit betreft enerzijds alle vogels buiten het broedseizoen (o.a. doortrekkers, wintergasten, ruiende vogels), maar ook vogels in de broedperiode die niet aan het voortplantingsproces deelnemen (zoals nog niet-geslachtsrijpe vogels, reeds uitgevlogen jongen, overzomerende vogels.

Populatie
Op gebiedsniveau heeft dit betrekking op alle vogels binnen de begrenzing van het betreffende Natura 2000-gebied, in de regio op alle vogels binnen het geheel van Natura 2000-gebieden in de aangegeven regio (dus niet de vogels in die regio die zich buiten het Natura 2000-netwerk bevinden), landelijk op alle vogels in de SOVON-monitoringsgebieden (ruimer dan het Natura 2000-netwerk) en internationaal op de geschatte omvang van de biogeografische populaties, voor zover ze van Nederlandse grondgebied gebruik maken.
Bij broedvogels heeft het aantal betrekking op het aantal paren (c.q. aantal territoria). Voor de korhoen wordt hiervan om teltechnische redenen afgeweken (aantal hanen).

Profielen
De gehanteerde definitie en afbakening van habitattypen is vastgelegd in zogenoemde Natura 2000-profielen, die voor alle habitattypen (en ook voor soorten) zijn opgesteld (nog in bewerking). De profielen omvatten de volgende elementen: kenschets (beschrijving, relatief belang), kwaliteit (kenmerken van goede structuur en functie), bijdrage van gebieden, beoordeling landelijke staat van instandhouding, literatuur. In een tweede deel van het Natura 2000 profielendocument worden de ecologische vereisten op het niveau van een habitattype of een soort gepubliceerd.

Seizoensgemiddelde
Gemiddelde aantal in een gebied aanwezige niet-broedvogels berekend uit de twaalf maandelijkse tellingen uitgevoerd gedurende het watervogeljaar lopende van juli t/m juni in het daarop volgende jaar. Ontbrekende tellingen worden voor deze berekening eerst bijgeschat door SOVON/CBS. In de doelen wordt met "maandgemiddelden" bedoeld de trendwaarde die voor het tijdstip van beoordeling door de jaarlijkse maandgemiddelden wordt berekend.

Slaapplaats
Locatie waar vogels rusten (sommige soorten doen dat in grote groepen bijeen zoals ganzen).

Staat van instandhouding
De beoordeling van de staat van instandhouding (volgens artikel 1 van de Habitatrichtlijn) van een habitattype of soort in ons land, vindt plaats op basis van aspecten als geografische verspreiding, hoeveelheid (aantallen of oppervlakte), leefgebied van een soort of kwaliteit van een habitattype en perspectieven voor

duurzaam behoud van een soort of habitattype. De huidige staat van instandhouding van een soort of habitattype is mede bepalend voor de inhoud van de instandhoudingsdoelstelling. De methode van beoordeling is opgenomen in bijlage 9.2 van het Natura 2000 doelendocument.

Subtype
In een aantal gevallen zijn habitattypen onderverdeeld in zogenaamde subtypen omdat het habitattype een grote ecologische variatie aan ecosystemen omvat, dit wil zeggen verschillende subtypen met een sterk afwijkende soortensamenstelling en/of structuur en functie én/of verschillen met betrekking tot de ecologische vereisten. In de meeste gevallen komt deze ecologische variatie tot uiting in verschillende plantensociologische verbonden waartoe de begroeiingen van de subtypen worden gerekend. Als een habitattype in subtypen is verdeeld, worden de doelen zowel op landelijk en op gebiedsniveau op het niveau van subtypen geformuleerd. Met dien verstande dat als alle subtypen in een concreet gebied voorkomen en ervoor de subtypen geen onderscheid is m.b.t. de inhoud van de doelen dit niet expliciet wordt aangegeven in het doel.

Verspreidingsgebied
Areaal van een soort of habitattype (de oppervlakte waarin alle locaties waarin een soort of habitattype voorkomt liggen).

Vogelrichtlijn
Richtlijn 79/409/EEG inzake het behoud van de vogelstand (Pb L103, 25.4.79; zie ook onder “Bijlage I (Vogelrichtlijn)”). Dit betreft een Europese regeling die door de lidstaten moet worden uitgevoerd. Deze richtlijn is in 1979 door de lidstaten vastgesteld en in 1981 in werking getreden.

Wegeling
Verbindingsweggetje tussen de boerderijen en de (zee)dijken, kenmerkend voor onder meer Zeeland. Door ruilverkavelingen zijn veel van dit soort onverharde wegen verdwenen.

Bijlage G Synopsistabel

Om op landelijk en gebiedsniveau een overzicht te krijgen welke maatregelen in relatie tot de doelen in de eerste beheerplanperiode (6 jaar) worden genomen is onderstaande tabel opgesteld. De synopsistabel biedt inzicht in de geplande maatregelen in het gebied en het kwalitatieve en kwantitatieve effect van deze maatregelen op de doelen voor de habitattypen en soorten.
De synopsistabel is een samenvatting van de uitgebreide beschrijving van de maatregelen in hoofdstuk 5 Maatregelen. De tabel is tevens een hulpmiddel voor de rapportageverplichting aan de Europese Commissie. Hiervoor stellen de lidstaten elke zes jaar een verslag op over de in het kader van de richtlijn genomen maatregelen, alsmede een beoordeling van het effect van die maatregelen op de staat van instandhouding (artikel 17).

Naam gebied: Yerseke en Kapelse Moer
Datum invullen/vaststelling beheerplan: … 2018
Bevoegd gezag: Provincie Zeeland

Beschrijving van de maatregelen, (inclusief geplande datum van uitvoering en eventuele andere bijzonderheden):

Volgnummer	Beschrijving	Uitvoering
Maatregel 1	Instandhoudingsbeheer (zie Tabel 15)	2017-2023
Maatregel 2	Verwijderen opgaande beplantingen	2017-2023
Maatregel 3	Monitoring verkeer Everseweg	2017-2023
Maatregel 4	Optimalisatie peil (na overleg)	Evt. na 2023

Voor een meer uitgebreide beschrijving, wordt verwezen naar paragraaf 6.2.

Synopsis tabel Yerseke en Kapelse Moer

Habitats en soorten	**Landelijke Svl**	**Doelen in aanwijzingsbesluit en huidige oppervlakte (ha) en kwaliteit**				**Geplande maatregelen**				**Doel oppervlakt, aantal en kwaliteit na 6 jaar**	
	Groen = gunstig oranje = matig ongunstig rood = zeer ongunstig	Doel oppervlakte (habitats) of aantal (soorten)	Huidige oppervlakte (ha) voor habitattypen of draagkracht (aantal) voor soorten	Doel kwaliteit	Huidige kwaliteit	1. Instandhoudingsbeheer	2. Verwijderen opgaande beplantingen	3. Monitoring verkeer Everseweg	4. Optimalisatie waterpeil	Minimale oppervlakte voor habitattypen of draagkracht (aantallen) voor soorten	Kwaliteit
H1310A Zilte pioniervegetaties *Zeekraal*	Oranje	=	7,5	=	G/M	•			•	7,5	G
H1330B Schorren en zilte graslanden *binnendijks*	Oranje	=	54,51	=	G/M				•	54,51	G
A041 Kolgans	Groen	=	2.592	=	G/M		•	•		2.592	G/M
A050 Smient	Groen	=	480	=	G/M					480	G/M